

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૬] ૬ એસ.સી.આર. ૩૬૨

મેસર્સ શાંતિ કન્સ્ટ્રક્શન્સ (પી) લિ. અન્ય

વિ.

અસમ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્ય

(દિવાની અપીલ ક્રમાંક ૮૪૪૨-૮૪૪૩ ઓફ ૨૦૧૬)

ઓગસ્ટ ૩૧, ૨૦૧૬

[વી. ગોપાલા ગૌડા અને અરુણ મિશ્રા, ન્યાયમુર્તી.]

લઘુ ઉદ્યોગ અને અનુગામી ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ – તે હેઠળ વ્યાજની વસૂલાત માટેનો દાવો – જાળવાપાત્રતા – હકીકતો મુજબ, રાજ્ય વીજળી બોર્ડે ૩૧.૩.૧૯૯૨ અને ૧૩.૫.૧૯૯૨ના રોજ પુરવઠા આદેશો આપ્યા હતા – અપીલકર્તાએ ૪.૧૦.૧૯૯૩ના રોજ પુરવઠો પૂર્ણ કર્યો અને છેલ્લી ચુકવણી ૫.૩.૧૯૯૪ના રોજ કરવામાં આવી – દરમિયાન, ૧૯૯૩નો અધિનિયમ ૨૩.૯.૧૯૯૨થી અમલમાં આવ્યો – ૧૦.૧.૧૯૯૭ના રોજ, અપીલકર્તાએ વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ તથા ભવિષ્યના વ્યાજના હિસાબે રૂપિયા ૫૩.૬૮ લાખની વસૂલાત માટે દાવો દાખલ કર્યો – દાવાની જાળવાપાત્રતા – ઠરાવાયું: ન્યાયાધીશો વચ્ચે અભિપ્રાયભેદ – વી. ગોપાલા ગૌડા, જે. મુજબ: અધિનિયમની જોગવાઈઓ પ્રત્યાગામી સ્વભાવની છે; અને આ પાસાનું અવલોકન ન થવાને કારણે મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ અને પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કંડક્ટર્સ પ્રા. લિ. કેસ મૌનનિર્ણિત બની જાય છે – અરુણ મિશ્રા, જે. મુજબ: ૧૯૯૩નો અધિનિયમને પશ્ચાદ્દર્શી અમલવાળો અથવા પ્રત્યાગામી અમલવાળો કહી શકાય

નહીં – અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખ પહેલાં, એટલે કે ૨૩.૯.૧૯૯૨ પહેલાં, પુરવઠા આદેશ આપવામાં આવ્યો હોવાથી, વધુ વ્યાજ સંબંધિત અધિનિયમની હિતકારી જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં.

વી. ગોપાલ ગૌડા, ન્યાયમુર્તી મુજબ

અપીલો મંજૂર કરતાં, અદાલત

નિર્ણિત: ૧.૧ વિલંબિત ચુકવણીઓ પર નાના પાયાના અને સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની કલમ ૩ ખરીદદારે નિયત દિવસે પહેલાં ચુકવણી કરવાની જવાબદારી નિર્ધારિત કરે છે; જે, કલમ ૨ માં આપવામાં આવેલી વ્યાજ્ય મુજબ, માલની ડિલિવરી અથવા સેવા પ્રદાન કર્યા પછી ૩૦ દિવસની અવધિ પૂર્ણ થયા પછીનો દિવસ છે. અધિનિયમની કલમ ૪ તે તારીખ નિર્ધારિત કરે છે, જ્યારેથી વ્યાજ ચુકવવાનું બને છે. અધિનિયમની કલમ ૪ મુજબ, ખરીદદારે ઉપરની જવાબદારી નિયત દિવસથી ઉદ્ભવે છે. અધિનિયમની કલમ ૨(બી) સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે નિયત દિવસ સ્વીકારની તારીખથી ત્રીસ દિવસ પૂર્ણ થયા પછીનો દિવસ છે, અને સ્વીકારની તારીખ એટલે માલની ડિલિવરીનો દિવસ અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાનો દિવસ. વિધાનમંડળની ભાષા આ કરતાં વધુ સ્પષ્ટ હોઈ જ શકતી નહોતી; જે સ્પષ્ટપણે જણાવાયું છે તે અત્યંત નિર્વિવાદ છે. તેમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવાયું છે કે અધિનિયમ બનાવતી વખતે વિધાનમંડળના ધ્યાનમાં રહેલી કેન્દ્રસ્થ તારીખ માલની વાસ્તવિક ડિલિવરીની તારીખ અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાની તારીખ હતી, ન કે તે તારીખ જેમાં વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો. [પરિચ્છેદ ૨૬] [૩૮૮-જી-એચ; ૩૮૯-એ-બી]

૧.૨ હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન તથા સંસદીય ચર્ચાઓનો ઉપયોગ કોઈ અધિનિયમના વિશિષ્ટ શબ્દોના અર્થનું નિર્ધારણ કરવા માટે કરી શકાતો નથી, તેમ છતાં તેનો ઉપયોગ તે સામાન્ય પરિપ્રેક્ષ્યને સમજવા માટે કરી શકાય છે જેમાં સંસદ દ્વારા આ કાયદો પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, તેમજ જે અનિષ્ટને દૂર કરવાનો તેનો પ્રયત્ન હતો તેને સમજવા માટે પણ કરી શકાય છે. [ફક્ટો ૨૮] [૩૮૯-ઈ]

સ્ટેટ ઑફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. સુબોધ ગોપાલ બોઝ એ.આઈ.આર.
૧૯૫૪ એસ.સી. ૯૨ : ૧૯૫૪ એસ.સી.આર. ૫૮૭; સ્ટેટ ઑફ
ગુજરાત વિ. મિર્ઝાપુર મોતી કુરેશી કસાબ જમાત (૨૦૦૫) ૮
એસ.સી.સી. ૫૩૪ : ૨૦૦૫ (૪) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૫૮૨ –
નો સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો.

૧.૩ આ અદાલતના નિર્ણયો મુજબ અધિનિયમની લાગુ પડતાશ અંગે નિર્ધારિત
કરવામાં આવેલ અસંગત કાનૂની કસોટીઓનું સમાધાન કરવું આવશ્યક છે, એટલે કે
મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસમાં ‘કરારમાં ફેરફારની તારીખ’; પુરબાંચલ કેસમાં ‘વેચાણ
કરાર’; અને આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ તથા શક્તિ ટ્યુબ્સ કેસમાં
‘વ્યવહાર’ અને ‘પુરવઠા આદેશ’ની તારીખ. [પરા ૩૨] [૩૯૩-ઈ]

મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. સ્ટીલ ઓથોરિટી ઑફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ
(૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૪ : ૨૦૧૦ (૪) એસ.સી.આર.
૫૬૦; પૂર્વાંચલ કેબલ્સ એન્ડ કંડક્ટર્સ પ્રા. લિ. વિ. આસામ સ્ટેટ
ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્ય એક (૨૦૧૨) ૭ એસ.સી.સી. ૪૬૨
: ૨૦૧૨ (૬) એસ.સી.આર. ૯૦૫; આસામ સ્મોલ સ્કેલ
ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને અન્યગણ વિ.
જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ અને અન્ય એક (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી.
૧૯ : ૨૦૦૫ (૪) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૩૨; શક્તિ ટ્યુબ્સ વિ.
સ્ટેટ ઑફ બિહાર અને અન્યગણ (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ :
૨૦૦૯ (૧૦) એસ.સી.આર. ૭૩૯ – ઉલ્લેખિત.

૧.૪ અધિનિયમની કલમ ૨, ૩ અને ૪ ની વ્યાખ્યાત્મક જોગવાઈઓનું સંચિત
વાંચન કરતાં આ બાબતમાં જરાય સંશય માટે અવકાશ રહેતો નથી કે અધિનિયમની
લાગુ પડતાની કસોટી વ્યવહારની તારીખ, અથવા પુરવઠા આદેશ, અથવા કરારમાં
કરાયેલ ફેરફારની તારીખ નથી, પરંતુ ખૂબ જ સરળ રીતે કહીએ તો, માલની
ડિલિવરીની તારીખ અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાની તારીખ છે. [ફકરો ૩૩]
[૩૯૩-ઈ-એફ]

૧.૫ કલમ ૪ ની શબ્દરચના પરથી પૂરતું સ્પષ્ટ થાય છે કે ખરીદનારની જવાબદારી માલની પૂર્તિ થયા પછી અથવા સેવાઓ પ્રદાન કર્યા પછી ઊભી થાય છે. કલમ ૪ માત્ર અધિનિયમની લાગુ પડતાશ અંગેના વિધાનમંડળના આશયનું પુનરોચ્ચાર છે, જે એવા કિસ્સાઓમાં છે જ્યાં માલની પૂર્તિ અથવા સેવાઓનું પ્રદાન અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી થયું હોય. [ફરો ૩૪] [૩૯૪-ડી-ઈ]

૧.૬ અધિનિયમની કલમ ૨, ૩ અને ૪નું સંચિત વાંચન દર્શાવે છે કે, પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. ના કેસમાં વિસ્તૃત રીતે ઉલ્લેખિત થયેલા અનેક કેસોમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હોવા છતાં કે ૧૯૯૩ના અધિનિયમની વૈધાનિક જોગવાઈઓને પૂર્વલક્ષી અમલ નથી, તેમણે અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણો તથા અધિનિયમની કલમ ૪માં આવેલ બિનઅવરોધક ઉપવાક્યપ્રયોગને ધ્યાનમાં રાખીને ઉક્ત વૈધાનિક પાસાઓનો યોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી વિચાર કર્યો નથી. [પરિણેદ ૩૫] [૩૯૪-એફ]

૧.૭ અનિયમિત અને વિલંબિત ચૂકવણીઓના પરિણામે મુશ્કેલી ભોગવી રહેલા લઘુ ઉદ્યોગો અને અનુસંગી ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે આ અધિનિયમ બનાવવામાં આવ્યો હતો. અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે લઘુ ઉદ્યોગો કાર્યકારી મૂડીના અભાવને કારણે પીડાઈ રહ્યા હતા, જેના કારણે આવા ઉદ્યોગોના આર્થિક સ્વાસ્થ્ય પર પ્રતિકૂળ અસર પડી રહી હતી. બાકી રહેલી રકમની તાત્કાલિક ચૂકવણી એ સમયની તાકીદની જરૂરિયાત હતી એવું માનવામાં આવ્યું હતું. આ સંદર્ભમાં, અધિનિયમની કલમ ૩, ૪, ૫ ની જોગવાઈઓ મહત્વપૂર્ણ બને છે. વિશેષ કરીને, આ હકીકતના પ્રકાશમાં કે અધિનિયમની કલમ ૨ ની વ્યાખ્યા-જોગવાઈમાં વિધાનમંડળે ‘વ્યવહાર’ અથવા ‘પુરવઠા આદેશ’ શબ્દોની વ્યાખ્યા કરી નથી. તેણે માત્ર અન્ય બાબતો ઉપરાંત ‘નિયત દિવસ’, ‘ખરીદદાર’ અને ‘પુરવઠોકર્તા’ જેવા શબ્દોની વ્યાખ્યા આપવાનું પસંદ કર્યું છે. કારણ કે અધિનિયમનું કેન્દ્રબિંદુ વિલંબિત ચૂકવણી પર છે, જે ‘નિયત દિવસ’ શબ્દની વ્યાખ્યા સાથે પણ સુસંગત છે, તેથી ‘વ્યવહાર’ ક્યારે કરવામાં આવ્યો હતો અથવા ‘પુરવઠા આદેશ’ની તારીખ શું હતી તે વિચારવાની જરૂર રહેતી નથી. અધિનિયમની કલમ ૩ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે ખરીદદાર દ્વારા ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી ત્યારે ઉદ્ભવે છે જ્યારે પુરવઠોકર્તા ખરીદદારને માલનો પુરવઠો કરે અથવા કોઈ સેવા પ્રદાન કરે. તેથી, વિધાનમંડળે જેને વિલંબિત

ચૂકવણી તરીકે કલ્પી હતી તે માલનો પુરવઠો થઈ ગયા પછી અને સંમતિથી નક્કી થયેલી તારીખ પછી અથવા અનુમાનિત સ્વીકૃતિની તારીખ પછી પુરવઠોકર્તાને બાકી રહેલી રકમની ચૂકવણી હતી. આ કલમના સાદા વાચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે કરાર કરવામાં આવેલી તારીખ અથવા પુરવઠા આદેશની તારીખ વિધાનમંડળના વિચારક્ષેત્રમાં જ નહોતી. તેથી, કલમ ૩ ના સાદા વાચનથી પૂરતું સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિનિયમના હેતુ માટે કરાર ક્યારે કરવામાં આવ્યો હતો તે મહત્વનું નથી, જો માલનો પુરવઠો રૂ.૩૦૯.૧૯૯૨ ના રોજ અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવ્યો હોય. આ અર્થમાં જોવામાં આવે તો અધિનિયમના પૂર્વલક્ષી અમલીકરણનો પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. કલમ ૪ માં અગ્રપ્રાધાન્ય જોગવાઈના ઉપયોગથી આ બાબતને વધુ સમર્થન મળે છે. [પરા ૩૬] [૩૯૪-જી-એચ; ૩૯૫-એ-ઈ]

૧.૮ “કરાર” શબ્દ પહેલાંનો નોન ઓબ્સ્ટન્ટે ઉપબંધનો ઉપયોગ પણ આ બાબત સ્પષ્ટ કરે છે કે એકવાર રકમ દેવપાત્ર બને, જે માલની પુરવઠા અને સેવાઓ પ્રદાન કર્યા પછી બને છે, ત્યારથી ખરીદનાર ખરીદનાર અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચેના કરારમાં જે કંઈ સમાવાયેલ હોય તે છતાં, વિલંબિત ચૂકવણી અંગે પુરવઠાકર્તાને કાયદેસર વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર બને છે. [પરા ૩૬] [૩૯૫-એચ; ૩૯૬-એ]

૧.૯ પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. ના કેસમાં તપાસવાનો જે પ્રશ્ન આવશ્યક હતો તે એ હતો કે અધિનિયમની સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓ, જેમનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, તેનો વિચાર કરવામાં આવ્યો નથી, અને તે જોગવાઈઓનું અર્થઘટન એ હેતુસર કરવું હતું કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ પૂર્વલક્ષી સ્વભાવની છે કે કેમ અને શું તે સપ્લાયરને કાનૂની અધિકાર પ્રદાન કરે છે. ઉક્ત જોગવાઈઓનો યોગ્ય દૃષ્ટિકોણથી વિચાર ન કરવામાં આવે તો ચુકાદો પર ઈન્ક્યુરિયમ ગણાશે. [પરિચ્છેદ ૩૭] [૩૯૬-ઈ-એફ]

પુરબાંચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. વિ. આસામ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્ય (૨૦૧૨) ૭ એસ.સી.સી. ૪૬૨ : ૨૦૧૨ (૬) એસ.સી.આર. ૯૦૫ – કાનૂની જોગવાઈઓ અથવા બંધનકારક પૂર્વનિર્ણયની અવગણનામાં આપેલ.

૧.૧૦ અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનનું વાંચન કરતાં એ અત્યંત સ્પષ્ટ થાય છે કે આ અધિનિયમ નાના પાયાના અને સહાયક ઉદ્યોગોના વ્યાપક હિત માટે ઘડવામાં આવ્યો છે, તેથી પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સના કેસમાં આપવામાં આવેલો નિર્ણય અધિનિયમના સ્વરૂપ અને તેની ભાવિ અમલવારી પર

તેના પ્રભાવ અંગે કાનૂની સ્થિતિને યોગ્ય રીતે પ્રતિપાદિત કરતો નથી. [પરા ૩૭]
[૩૯૮-સી-ડી]

૧.૧૧ અધિનિયમની કલમો ૩, ૪, ૫ અને ૬ સ્વરૂપે પૂર્વલક્ષી છે. પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. ના મામલામાં અને આ અદાલતના ઉદ્દેશિત અન્ય નિર્ણયોમાં, મુદ્દાનો મહત્વનો પાસો, એટલે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ પૂર્વલક્ષી છે કે નથી, તે અંગે વિચારણા કરવામાં આવી નહોતી. તેમણે માત્ર એટલું જ ઠરાવ્યું હતું કે અધિનિયમની જોગવાઈઓને પશ્ચાદ્લક્ષી અસર નથી. તેથી, આ પાસા પર તે ચુકાદાઓ મૌનાવસ્થામાં આપવામાં આવ્યા છે. [પરા ૩૭, ૩૮] [૩૯૬-બી; ૩૯૮-ડી-ઈ]

૨.૧ રેસ જુડિકેટા અંગેના પ્રશ્ન પર વિદ્યુત બોર્ડના વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત કાયદાની દૃષ્ટિએ સંપૂર્ણપણે અસંગત છે. કલમ ૪ હેઠળ જોગવાઈ મુજબ વ્યાજ અંગે દાવો રજૂ કરવાનો અપીલકર્તાને અધિકાર છે કે નહીં, તે પ્રશ્ન પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ.ના કેસમાં નિર્ધારિત કરાયેલ પ્રશ્ન નહોતો. તેથી, તે મામલામાં આપેલ નિર્ણય રેસ જુડિકેટા તરીકે અમલમાં આવે છે એવું કહી શકાય નહીં. કાનૂની વિવાદ સંબંધિત મૂળભૂત અને સારભૂત પ્રશ્ન ઘડવામાં આવ્યો ન હતો અને તેનો ઉત્તર પણ આપવામાં આવ્યો ન હતો, તેથી તે રેસ જુડિકેટા તરીકે અમલમાં આવતો નથી. [ફરો ૩૯] [૩૯૮-એફ-એચ; ૩૯૯-એ]

૨.૨ માલના વાસ્તવિક પુરવઠા સામે કરવામાં આવેલ ચૂકવણી સાથેના પુરવઠા આદેશને ધ્યાનમાં લેતા, છેલ્લી ચૂકવણી ૦૫.૦૩.૧૯૯૪ના રોજ કરવામાં આવી હતી. તેથી, સમયની ગણતરી તે તારીખથી શરૂ થઈ. દાવો દાખલ કરવાની તારીખ ૧૦.૦૧.૧૯૯૭ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, દાવો મર્યાદા અધિનિયમમાં નિર્ધારિત મર્યાદાકાળની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. મર્યાદાનો પ્રશ્ન મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ની કલમ ૧૯ સાથે વાંચવામાં આવતી અનુચ્છેદ ૨૫ પર આધાર રાખીને અપીલકર્તાઓના પક્ષમાં નિરાકરવામાં આવે છે. [પરા ૪૧, ૪૦] [૪૦૦-ઈ; ૩૯૯-બી]

૨.૪ રિવ્યૂ પિટિશનમાં પસાર કરવામાં આવેલા આદેશની યોગ્યતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવતી એમ/એસ ટ્રસીસ એન્ડ ટાવર્સ પ્રા. લિ. દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલ ગ્રાહ્ય છે. [પેરા ૪૨] [૪૦૦-એફ-જી]

૩. અપીલોમાં ઘડવામાં આવેલા મુદ્દાઓનો જવાબ અપીલકર્તાઓના પક્ષમાં આપવામાં આવે છે. તા. ૧૭.૦૨.૨૦૧૫ના આદેશ દ્વારા, એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૯૯૨૪-૯૯૨૫ સન ૨૦૧૩માંથી ઉત્પન્ન થયેલી નાગરિક અપીલોમાં

અપીલકર્તાઓને રૂ. ૩૮,૭૦,૦૦૦/- પ્રતિવાદીઓને પરત ચૂકવવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. પ્રતિવાદીઓએ નિર્ધારિત અવધિમાં અપીલકર્તાઓને ૯% વાર્ષિક વ્યાજ સાથે તે રકમ પરત આપવાની રહેશે. [પરિચ્છેદ ૪૩] [૪૦૦-૭-એચ; ૪૦૧-એ-બી]

સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. આનંદ સ્વરૂપ (૧૯૭૪) ૧ એસ.સી.સી. ૪૨ : ૧૯૭૪ (૨) એસ.સી.આર. ૧૮૮; કિંગફિશર એરલાઇન્સ લિ. વિ. સીસીઆઈ ૨૦૧૧ (૧૦૦) સીએલએ (બોમ.); સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે વિ. વિષ્ણુ રામચંદ્ર એઆઈઆર ૧૯૬૧ એસસી ૩૦૭; સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. કૃષ્ણરાવ દુધાપ્પા શિંદે (૨૦૦૯) ૪ એસ.સી.સી. ૨૧૯ : ૨૦૦૯ (૧) એસ.સી.આર. ૭૫૬; સુશીલ કુમાર મહેતા વિ. ગોવિંદ રામ બોહરા (૧૯૯૦) ૧ એસ.સી.સી. ૧૯૩ : ૧૯૯૯ (૨) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૧૪૯; મથુરા પ્રસાદ બાજુ જયસવાલ વિ. દોસીબાઈ એન.બી. જીજીભોય (૧૯૭૦) ૧ એસ.સી.સી. ૬૧૩ : ૧૯૭૦ (૩) એસ.સી.આર. ૮૩૦; એન્જલ ઇન્ફિન પ્રા. લિ. વિ. મેસર્સ ઇકજય ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. ૨૦૦૭ (૪) એમએચ.એલ.જે. ૬૧૮; મેસર્સ ટ્રસેસ એન્ડ ટાવર્સ (પી) લિ. વિ. આસામ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્ય એક. સીએ @ એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૧૫૨૭૪ ઓફ ૨૦૧૩ તા. ૦૬.૦૮.૨૦૦૧ પર; સુશીલ કુમાર સેન વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૧૯૭૫) ૧ એસ.સી.સી. ૭૭૪ : ૧૯૭૫ (૩) એસ.સી.આર. ૯૪૨; ડીએસઆર સ્ટીલ (પ્રા.) લિ. વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન અને અન્યઓ (૨૦૧૨) ૬ એસ.સી.સી. ૭૮૨ : ૨૦૧૨ (૫) એસ.સી.આર. ૫૮૩; સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય એક વિ. સિન્થેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. અને અન્ય એક (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૯; અમિત દાસ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૨૦૦૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૮૮ : ૨૦૦૦ (૧) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૬૯; જિલે સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (૨૦૦૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧ : ૨૦૦૪ (૫) સપ્લ. એસ.સી.આર. ૨૭૨ – ઉલ્લેખિત.

બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી (સિક્સથ એડિશન) – નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

ન્યાયમૂર્તિ અરુણ મિશ્રા મુજબ, (ભિન્નમત)

અપીલો નામંજૂર કરતાં, અદાલતે

નિર્ધારિત: ૧.૧ લઘુ પાયાની અને અનુસંગિક ઔદ્યોગિક એકમોને વિલંબિત ચૂકવણીઓ પર વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની જોગવાઈઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિનિયમની કોઈપણ જોગવાઈ કોઈ પણ રીતે અધિનિયમને ભૂતલક્ષી અમલ આપતી હોવાનું સૂચવતી નથી. વિપરીત રીતે, અધિનિયમ મુજબ ખરીદદારે નિયત દિવસ પહેલાં ચૂકવણી કરવી આવશ્યક છે; અને તે નિયત દિવસ એવો દિવસ છે જે માલ અથવા સેવાઓની ડિલિવરીના સ્વીકારની તારીખ અથવા માન્ય સ્વીકારની તારીખથી ૩૦ દિવસ પૂર્ણ થયા પછી તરત આવતો દિવસ છે. સ્વીકારનો દિવસનો અર્થ માલની વાસ્તવિક ડિલિવરીનો દિવસ અથવા સેવા પ્રદાન કર્યાનો દિવસ થાય છે, અથવા જ્યાં ખરીદદારે ૩૦ દિવસની અંદર વાંધો ઉઠાવ્યો હોય ત્યાં એવો વાંધો સપ્લાયર દ્વારા દૂર કરવામાં આવે તે દિવસ થાય છે. જ્યાં ખરીદદારે માલ અથવા સેવાઓના સ્વીકાર અંગે ૩૦ દિવસની અંદર લેખિત રૂપે કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો ન હોય, ત્યાં નિયત દિવસની ગણતરી માલની વાસ્તવિક ડિલિવરી થયેલ દિવસથી અથવા સેવા પ્રદાન થયેલ દિવસથી કરવામાં આવશે. આ જોગવાઈઓને ભૂતલક્ષી અમલમાં મૂકી શકાય તેવી નથી. નિયત દિવસ પહેલાં ચૂકવણી કરવાની આવશ્યકતા, ૩૦ દિવસની અંદર વાંધો ઉઠાવવાની જોગવાઈ અને માન્ય સ્વીકાર સંબંધિત જોગવાઈઓને ભૂતલક્ષી અમલમાં મૂકી શકાય તેવી નથી. કલમ ૩ નિયત દિવસના સંદર્ભે ખરીદદારની ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી વિશે વ્યવહાર કરે છે. ચૂકવણી ખરીદદાર અને સપ્લાયર વચ્ચે લેખિત રૂપે નક્કી થયેલી તારીખે અથવા તે પહેલાં કરવી પડે, અથવા જ્યાં એવો કોઈ કરાર ન હોય ત્યાં નિયત દિવસ પહેલાં કરવી પડે. વધુમાં, પરંતુક સ્વીકારના દિવસથી અથવા માન્ય સ્વીકારના દિવસથી ૧૨૦ દિવસથી આગળ ચૂકવણી લંબાવવાના કરારને પ્રતિબંધિત કરે છે. તેથી, કલમ ૩ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ પણ આગલક્ષી સ્વભાવ ધરાવે છે. અધિનિયમ અમલમાં આવેલ તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલી જવાબદારી અથવા કરાર અંગે કોઈપણ જોગવાઈ ક્યાંય પણ કંઈ કહેતી નથી. કલમ ૪ કયા દિવસથી અને કયા દરે વ્યાજ ચુકવવાનું રહે તે અંગે વ્યવસ્થા કરે છે. તેની સાદી વાંચનથી જ અણુમાત્ર પણ શંકા રહેતી નથી કે અધિનિયમ આગલક્ષી સ્વભાવનો છે અને વધુ ઊંચો વ્યાજદર માત્ર કલમ ૩ હેઠળ અધિનિયમમાં કલ્પિત પ્રમાણે ચૂકવણી કરવામાં નિષ્ફળતા થાય ત્યારે જ લાગુ પડે છે. ખરીદદાર કલમ ૩ મુજબ જરૂરી ચૂકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય તો વ્યાજ સહિત ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી ઊભી થાય છે. કલમ ૪ માં અપ્રતિબંધક કલમ સમાવિષ્ટ છે અને તે વિરુદ્ધમાં રહેલા કરાર અથવા અન્ય કોઈ કાયદા ઉપર પ્રભુત્વ ધરાવે છે. નિયત દિવસ, કલમ ૩ અને કલમ ૪ ની જોગવાઈઓનું સંયુક્ત વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે અધિનિયમનો અમલ આગલક્ષી છે. તેને ભૂતલક્ષી અમલ અથવા પૂર્વપ્રભાવિત અમલ નથી. અધિનિયમમાં અધિનિયમ અમલમાં આવેલ તારીખે

અસ્તિત્વમાં રહેલા કરારો અંગે એવી કોઈ જોગવાઈ નથી કે જે સંબંધિત સમયે અમલમાં રહેલી જોગવાઈઓથી શાસિત થવાના હોય. અધિનિયમનો એવો પ્રભાવ નથી કે અગાઉના કરારો અમાન્ય બની જાય. વધુ ઊંચા વ્યાજની ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી ભૂતલક્ષી રીતે અમલમાં આવી શકતી નથી. અધિનિયમની જોગવાઈઓનું પાલન આગલક્ષી રીતે થઈ શકે તેવું છે, અર્થાત્ જે તારીખે શરૂઆતમાં વટહુકમ અમલમાં આવ્યો હતો, એટલે કે ૨૩.૯.૧૯૯૨ થી, જે તારીખથી અધિનિયમને અસર આપવામાં આવી છે. અધિનિયમમાં ક્યાંય પણ એવો કોઈ સંકેત નથી કે તેને ભૂતલક્ષી અમલ અથવા પૂર્વપ્રભાવિત અમલ છે. અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેતાં, સ્પષ્ટ થાય છે કે ૧૯૯૩ નો આ અધિનિયમ ભૂતલક્ષી અમલમાં નથી. [પરા ૧૦] [૪૦૪-સી-એચ; ૪૦૫-એ-ડી]

‘નિયમોના અર્થઘટનના સિદ્ધાંતો’ — ન્યાયમૂર્તિ જી.પી. સિંહ, ૧૪મી આવૃત્તિ — નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો.

૧.૨ ૧૯૯૩નો અધિનિયમ એવો કોઈ ઉપબંધ ધરાવતો નથી, જેના વિષે એવું કહી શકાય કે તે સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા પૂર્વલક્ષી અમલ ધરાવે છે. આ અધિનિયમને કાયદાઓ અને કરારોને અતિક્રમિત કરવાની અસર છે; તેથી, અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાના પહેલાં જે કાયદો અને કરારો પ્રવર્તમાન હતા, તેઓ ઉપર તેની અસર થતી નથી. કારણ કે કોઈ વ્યવહાર/કરાર જ્યારે કરવામાં આવે ત્યારે માન્ય હોય છે, તેથી અનુવર્તી પ્રતિબંધ અથવા ઉપબંધ દ્વારા તેને અમાન્ય ઠરાવી શકાય નહીં. [પરા ૧૨] [૪૦૬-ડી-ઈ]

૧.૩ સમકક્ષ ખંડપીઠનો નિર્ણય બંધનકારક હોય છે અને સુસંગતતા હોવી આવશ્યક છે તથા સ્થિર થયેલ સિદ્ધાંતને અસ્થિર કરવામાં આવવો જોઈએ નહીં. ન્યાયિક શિસ્ત એ માંગે છે કે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠનો નિર્ણય અન્ય બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા અનુસરવો જોઈએ. [ફરો ૧૮] [૪૩૭-સી-ડી]

૧.૪ ૧૯૯૩નો અધિનિયમ અમલમાં પૂર્વલક્ષી છે અથવા પૂર્વપ્રભાવક અમલ ધરાવે છે એમ કહી શકાય નહીં. આ પ્રશ્ન શંકાને પેરે હકારાત્મક રીતે ઉત્તરિત થઈ ચૂક્યો છે અને તે નિર્ણયો સમકક્ષ પીઠ માટે બંધનકારક છે. તે નિર્ણયો કોઈ પણ રીતે નિઃશબ્દ અવગણનાથી અપાયેલા છે અથવા અજ્ઞાનતાવશ અપાયેલા છે એવું કહી

શકાય નહીં અને સમક્ષ પીઠ માટે ભિન્ન અભિપ્રાય ગ્રહણ કરવું ખુલ્લું નથી. વ્યવહાર, પુરવઠા આદેશ અને કરારના અર્થ અંગે કોઈ ગૂંચવણ નથી. આ અદાલતે ઉક્ત કેસોનો નિર્ણય કરતી વખતે હિતકારી વિધાનના હેતુઓ અને ઉદ્દેશ્યો પ્રત્યે અજાણતા દાખવી નહોતી, પરંતુ તે જ બાબતોનું વિચારણા કર્યું હતું અને તમામ પાસાઓ પર હકારાત્મક રીતે ઉચ્ચાર કર્યો હતો. તેથી, વિવિધ ચુકાદાઓને નિઃશબ્દ અવગણનાથી આપેલા, અજ્ઞાનતાવશ આપેલા અથવા કાયદો યોગ્ય રીતે નિર્ધારિત ન કરનાર ઠેરવવા માટે એ જ ક્ષેત્રમાં વધુ ઊંડાણપૂર્વક પ્રવેશવાની કોઈ અવકાશ નથી. [પરિચ્છેદ ૨૦] [૪૩૮-ડી-એફ]

૧.૫ અન્યથા પણ, મુદ્દાસર પર, અધિનિયમની યોજના તથા અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું કહી શકાય નહીં કે તેને પૂર્વલક્ષી અમલ કે પૂર્વપ્રભાવશીલ અમલ છે અને જ્યાં અધિનિયમના અમલમાં આવવાની તારીખ પહેલાં, એટલે કે ૨૩.૯.૧૯૯૨ પહેલાં, પુરવઠા આદેશ મૂકવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં વધારે વ્યાજ સંબંધિત અધિનિયમની હિતલક્ષી જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં. [પરા ૨૧] [૪૩૮-એફ-જી]

૧.૬ અપીલકર્તા પોતાનાં જ કેસમાં, જે પૂર્વાચલ કેબલ્સના કેસ સાથે ઉપરોક્ત રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, આ સર્વોચ્ચ અદાલતે કેસને ગુણદોષના આધારે નિર્ણય માટે વડી અદાલતમાં પરત મોકલતાં વખતે ઉપરોક્ત તારણો નોંધ્યાં હતાં, કારણ કે તે જ વિવાદમાંથી ઉદ્ભવેલી અપીલ વડી અદાલત સમક્ષ લંબિત હતી અને વડી અદાલતે વર્તમાન કેસ સાથે નક્કી કરાયેલા પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સના કેસના નિર્ણયોનું યોગ્ય રીતે અનુસરણ કર્યું હતું. પરત મોકલવાના આદેશમાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધેલું તારણ અંતિમ છે અને અપીલકર્તા પર બાંધધરીરૂપે લાગુ પડે છે. વર્તમાન અપીલોમાં તેઓ ફરીથી તે અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવી શકતા નથી. [પરિચ્છેદ ૨૨] [૪૩૮-જી-એચ; ૪૩૯-એ-બી]

પૂર્વબાંચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. વિ. આસામ રાજ્ય વીજળી બોર્ડ એન્ડ અન્ય. (૨૦૧૨) ૭ એસ.સી.સી. ૪૬૨ : ૨૦૧૨ (૬) એસ.સી.આર. ૮૦૫; આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. એન્ડ અન્ય. વિ. જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ એન્ડ અન્ય. (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ : ૨૦૦૫ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૩૨; શક્તિ ટ્યુબ્સ વિ. બિહાર રાજ્ય એન્ડ અન્ય. (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ : ૨૦૦૯ (૧૦) એસ.સી.આર. ૭૩૯; રામપુર ફર્ટિલાઇઝર લિ. વિ. વિજ્ઞાન કેમિકલ્સ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૯) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૨૪ : ૨૦૦૯ (૨) એસ.સી.આર. ૬૫૦; મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. સ્ટીલ ઓથોરિટી

ઓફ ઇન્ડિયા લિ. (૨૦૧૦) પ એસ.સી.સી. ૪૪ : ૫૦૭૦ (૪) એસ.સી.આર.
૫૬૦ – સંદર્ભિત.

પ્રકરણ કાનૂન સંદર્ભ

ચુકાદો વિ. ગોપાલા ગૌડા, ન્યાયમુર્તી :

૧૯૭૪ (૨) એસ.સી.આર. ૧૮૮ નો પરા ૧૧ માં સંદર્ભ લેવામાં આવ્યો
૨૦૦૫ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૩૨ નો પરા ૧૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
(૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ નો પરા ૧૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૧૦ (૪) એસ.સી.આર. ૫૬૦ નો પરા ૧૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૧૧ (૧૦૦) સી.એલ.એ. (બોમ.) પરા ૧૬ માં ઉલ્લેખિત
એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૩૦૭ નો પરિચ્છેદ ૧૬ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૦૯ (૧) એસ.સી.આર. ૭૫૬ નો પેરા ૧૬ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે
૧૯૮૯ (૨) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૧૪૯ નો પરા ૨૦ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૧૯૭૦ (૩) એસ.સી.આર. ૮૩૦ નો પરિચ્છેદ ૨૦ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે
૨૦૦૭ (૪) એમ.એચ.એલ.જે. ૬૧૮ નો પરિચ્છેદ ૨૧ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૧૯૭૫ (૩) એસ.સી.આર. ૯૪૨નો પેરા ૨૨માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે
૨૦૧૨ (૫) એસ.સી.આર. ૫૮૩ નો પરા ૨૨ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૧૯૫૪ એસ.સી.આર. ૫૮૭ નો પરિચ્છેદ ૨૮ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે
૨૦૦૫ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૫૮૨ નો ઉલ્લેખ પરા ૨૮ માં કરવામાં આવ્યો
(૧૯૯૧) ૪ એસસીસી ૧૩૯ નો પરિચ્છેદ ૩૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે
૨૦૦૦ (૧) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૬૯ નો પરા ૩૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૧૨ (૬) એસ.સી.આર. ૯૦૫ અવગણનાવશ પરિચ્છેદ ૩૭
૨૦૦૪ (૫) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૭૨ નો ઉલ્લેખ પેરા ૩૭ માં કરવામાં આવ્યો છે

અરુણ મિશ્રા, ન્યાયમુર્તીનો ચુકાદો:

૨૦૧૨ (૬) એસ.સી.આર. ૮૦૫ નો પેરા ૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૦૫ (૪) સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૨૩૨ નો પેરા ૪ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૦૮ (૧૦) એસ.સી.આર. ૭૩૮ નો પેરા ૪માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૦૮ (૨) એસ.સી.આર. ૬૫૦ નો પેરા ૧૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૨૦૧૦ (૪) એસ.સી.આર. ૫૬૦ નો પેરા ૧૭ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

દિવાની અપીલક્ષેત્રીય અધિકારિતા:

દિવાની અપીલ નં. ૮૪૪૨-૮૪૪૩ / ૨૦૧૬.

ગૌહાટી વડી અદાલતના આર.એફ.એ. નં. ૬૬ ઓફ ૨૦૦૦ અને એમ.સી. ૩૪૭૨ ઓફ ૨૦૧૨ માં તા. ૨૦.૧૧.૨૦૧૨ અને ૨૦.૧૨.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

સાથે

સી.એ. નં. ૮૪૪૫, ૮૪૪૮ અને ૮૪૫૦ સન ૨૦૧૬ના.

બસવ પ્રભુ એસ. પાટીલ, અજિત કૃ. સિંહા, વિજય હંસરિયા, વરિષ્ઠ વકીલો, નરેન્દ્ર શર્મા, દેવાશિષ ભારુકા, રવિ બારુખા, અંકુર સૂદ, સુશ્રી પ્રાચી ગુપ્તા, સુશ્રી પ્રાચી જૌનહટી, સુશ્રી સાક્ષી મહલે, સુશ્રી અર્પિતા બિશ્નોઈ, સુશ્રી સ્નેહા કલિતા, પી. આઈ. જોઝે, અવનીશ પાંડે, અભિનવ હંસરિયા, હાજર પક્ષકારો માટેના વકીલો.

અદાલતના ચુકાદાઓ નીચે મુજબ પ્રગટ કરવામાં આવ્યા હતા દ્વારા

વી. ગોપાલા ગૌડા, ન્યાયમુર્તી.

૧. તમામ વિશેષ અનુમતિ અરજીઓમાં અનુમતિ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. વર્તમાન અપીલોને એક સાથે સૂચિબદ્ધ કરવામાં આવી હતી, કારણ કે આ અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે તે તમામમાં કાયદાનો એક સામાન્ય પ્રશ્ન ઊભો થાય છે.

૩. સુવિધા હેતુથી, ૨૦૧૩ની એસ.એલ.પી. (સી) ક્રમાંક ૯૯૨૪-૯૯૨૫ માંથી ઉદ્ભવેલી અપીલોની હકીકતોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે, જે ગૌહાટી સ્થિત ગૌહાટી વડી અદાલત દ્વારા અનુક્રમે આર.એફ.એ. ક્રમાંક ૬૬ ઓફ ૨૦૦૦ અને એમ.સી. ક્રમાંક ૩૪૭૨ ઓફ ૨૦૧૨ માં પસાર કરાયેલા તા. ૨૦.૧૧.૨૦૧૨ અને ૨૦.૧૨.૨૦૧૨ના પડકારિત અંતિમ ચુકાદા અને આદેશો વિરુદ્ધ નિર્દેશિત કરવામાં આવી છે. પક્ષકારોની તરફથી રજૂ કરવામાં આવેલી પ્રતિસ્પર્ધા કાનૂની દલીલોનું મૂળવણ કરવા માટે જરૂરી હોય તેવી કેસની હકીકતો સંક્ષેપમાં નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવે છે:

૩૧.૦૩.૧૯૯૨ના રોજ, પ્રતિવાદી-અસમ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ (આગળથી જેને "ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ" તરીકે ઓળખવામાં આવશે) એ અપીલકર્તાઓ-એમ/એસ શાંતિ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. પાસેથી એલ્યુમિનિયમ ઇલેક્ટ્રિકલ કન્ડક્ટર્સના પુરવઠા માટે રૂપિયા ૧.૨૨ કરોડના કુલ પરિબળ સામે ઓર્ડર આપ્યો હતો. પુરવઠો જૂનથી ડિસેમ્બર, ૧૯૯૨ વચ્ચે કરવાનો હતો. ૧૩.૦૫.૧૯૯૨ના રોજ, ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ દ્વારા એમ/એસ શાંતિ કન્ડક્ટર્સને વિવિધ પ્રકારના કન્ડક્ટર્સના પુરવઠા માટે રૂપિયા ૩૨.૪૯ લાખના કુલ પરિબળ સામે બીજો ઓર્ડર આપવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત માલસામાનનો પુરવઠો જાન્યુઆરીથી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૩ દરમિયાન કરવાનો હતો.

૪. ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ના રોજ, ભારતના રાષ્ટ્રપતિએ “લઘુ પાયાના અને આનુષંગિક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને મોડા ચુકવણાં પર વ્યાજ અંગેનો અધ્યાદેશ, ૧૯૯૨” નામનો એક અધ્યાદેશ જાહેર કર્યો હતો. ત્યારબાદ, ૦૨.૦૪.૧૯૯૩ના રોજ, “લઘુ પાયાના અને આનુષંગિક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને મોડા ચુકવણાં પર વ્યાજ અંગેનો અધિનિયમ, ૧૯૯૩” (સંક્ષેપમાં “અધિનિયમ”) ઘડવામાં આવ્યો હતો અને તે ૨૩.૦૯.૧૯૯૨થી અમલમાં આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું.

૫. દરમિયાન, ઉપરોક્ત ખરીદી આદેશો હેઠળના સાધનોનો પુરવઠો એમ/એસ શાંતિ કંડકર્સ દ્વારા ૦૪.૧૦.૧૯૯૩ના રોજ પૂર્ણ કરવામાં આવ્યો હતો. ૦૫.૦૩.૧૯૯૪ના રોજ, ઉપરોક્ત પુરવઠા આદેશોના બદલામાં રૂ. ૨.૧૫ કરોડની સંપૂર્ણ ચુકવણી એમ/એસ શાંતિ કંડકર્સને પ્રાપ્ત થઈ હતી.

૬. અનુસંધાને, ૧૦.૦૧.૧૯૯૭ના રોજ, મેસર્સ શાંતિ કંડકર્સે મોડા ચુકવણાં પરના વ્યાજના ખાતેથી રૂપિયા ૫૩.૬૮ લાખની વસુલાત તથા હુકમનામાની રકમ પર વાર્ષિક ૨૭%ના દરે ભાવિ વ્યાજ માટે દાવો દાખલ કર્યો. વીજળી બોર્ડે ૧૬.૦૯.૧૯૯૮ના રોજ લેખિત જવાબ દાખલ કર્યો અને તેમાં અન્ય બાબતો ઉપરાંત મર્યાદાનો આક્ષેપ ઉઠાવ્યો તથા એવો વાદ રજૂ કર્યો કે અપીલકર્તા-મેસર્સ શાંતિ કંડકર્સના મામલામાં આ અધિનિયમ લાગુ પડતો નથી, કારણ કે કરાર અધિનિયમ અમલમાં આવવા પહેલાં જ પૂર્ણ થયો હતો. નીચલી અદાલતે ૦૨.૦૨.૨૦૦૦ના રોજ રૂપિયા ૫૧,૬૦,૫૦૭.૪૨ની વસુલાત માટે, દાવો દાખલ થયાની તારીખથી વાસ્તવિક વસુલાત સુધી માસિક ગણતરીના વિરામ સાથે વાર્ષિક ૨૩.૭૫%ના દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ સહીત, દાવાને મંજૂર કર્યો.

૭. પડકારાયેલ ચુકાદો અને આદેશથી વ્યથિત થઈ, વિદ્યુત બોર્ડે ગૌહાટી વડી અદાલત સમક્ષ નિયમિત પ્રથમ અપીલ ક્રમાંક ૬૬ ઓફ ૨૦૦૦ દાખલ કરી. તા.

૧૮.૧૦.૨૦૦૧ના આદેશ દ્વારા, વડી અદાલતની વિભાગીય પીઠે મામલો પૂર્ણ પીઠ સમક્ષ મોકલ્યો. પૂર્ણ પીઠે નીચે મુજબના પ્રશ્નો ઘડ્યા, જેમના જવાબ આપવાના આવશ્યક હતા:

"૧) શું સ્મોલ સ્કેલ અને એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રીયલ અન્ડરટેકિંગ્સને વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ અંગેના અધિનિયમ, ૧૯૯૩ હેઠળ માત્ર વ્યાજની વસૂલી માટેનો દાવો પાત્ર છે—

૨) શું વર્તમાન કેસમાં, પક્ષકારો વચ્ચે માલના પુરવઠા માટેનો કરાર અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાથી પહેલાં, એટલે કે ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી વિલંબિત ચુકવણીઓ અંગે સ્મોલ સ્કેલ અને એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રીયલ અન્ડરટેકિંગ્સ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ હેઠળ વ્યાજની વસૂલાત માટેનો દાવો ચલાવી શકાય એવો ગણાશે નહિ?

૩) શું લઘુ પાયાના અને સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને વિલંબિત ચૂકવણી અંગેના અધિનિયમ, ૧૯૯૩ હેઠળ વ્યાજની વસૂલાત માટેનો દાવો ત્યારે ચલણક્ષમ ગણાશે નહીં, જો મૂળ રકમની ચૂકવણી/ચૂકવણીઓ સ્વીકારતી વખતે, ભલે આવી ચૂકવણી નિર્ધારિત અવધિ બાદ કરવામાં આવી હોય, પુરવઠાકર્તા દ્વારા અધિનિયમ હેઠળ વ્યાજ વસૂલવાનો પોતાનો અધિકાર અનામત રાખીને કોઈ અનામત નોંધાવવામાં આવી ન હોય?"

વડી અદાલતની પૂર્ણ પીઠે ૦૫.૦૩.૨૦૦૨ના તારીખના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા હકારાત્મક રીતે સંદર્ભનો જવાબ આપતાં એવું ઠરાવ્યું કે માત્ર વ્યાજ માટેનો દાવો દાખલ કરી શકાય છે. વધુમાં, એવો નિર્ધાર કરવામાં આવ્યો કે અધિનિયમ ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ પૂર્વે કરવામાં આવેલા કરારો પર પણ લાગુ પડે છે, અર્થાત્ તે તારીખે જ્યારે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવું પણ ઠરાવાયું કે અધિનિયમ હેઠળનું વ્યાજ ૨૩.૦૯.૧૯૯૨થી લઈને પુરવઠાકર્તાને ચુકવણી કરવામાં આવે ત્યાં સુધી ગણવામાં આવશે. ઉપરોક્ત શરતો મુજબ સંદર્ભનો જવાબ

આપ્યા પછી, અપીલના ગુણદોષના આધારે વિચારણા કરવા બાબત વિભાગીય પીઠ સમક્ષ પરત મોકલવામાં આવી.

૮. તે મુજબ, સંદર્ભમાં વડી અદાલતની પૂર્ણ ખંડપીઠના નિર્ણય અનુસાર વિચારણા માટે મામલો વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યો હતો. વિદ્યુત બોર્ડ વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે આ અદાલતે પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. વિ. આસામ રાજ્ય વિદ્યુત બોર્ડ અને અન્ય, (૨૦૧૨) ૭ એસ.સી.સી. ૪૬૨ કેસમાં એવો નિષ્કર્ષ આપ્યો છે કે આ અધિનિયમ ફક્ત ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ પછી કરવામાં આવેલ કરારોને જ લાગુ પડે છે. તે અનુસાર, આ અદાલતના પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) મામલાના ચુકાદા અનુસાર, વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે તા. ૨૦.૧૧.૨૦૧૨ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા નિયમિત પ્રથમ અપીલ ક્રમાંક ૬૬ ઓફ ૨૦૦૦ મંજૂર કરીને નીચલી અદાલતનો ચુકાદો રદ કર્યો હતો.

૯. એ જ રીતે, સંબંધિત અપીલોમાં પણ, વડી અદાલતે તેમાં આવેલા પડકારિત ચુકાદા અને આદેશોમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ વિલંબિત ચુકવણી પર વ્યાજ મેળવવા હકદાર નથી, કારણ કે કરારો અધિનિયમના અમલમાં આવવા પહેલાં કરવામાં આવ્યા હતા. તેથી વર્તમાન અપીલો.

૧૦. અમે શ્રી એમ.એચ. બૈંગ અને શ્રી બસવ પ્રભુ એસ. પાટીલ, જે અપીલકર્તાઓ તરફથી એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૯૯૨૪-૯૯૨૫ ઓફ ૨૦૧૩ અને એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૫૩૮ ઓફ ૨૦૧૬ માંથી ઉદ્ભવેલ અપીલોમાં હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ છે, તેમની દલીલો સાંભળી છે, તેમજ શ્રી અજિત કુમાર સિંહા, જે એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૧૫૨૭૪ ઓફ ૨૦૧૩ માંથી ઉદ્ભવેલ અપીલમાં વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ છે, તેમની દલીલો પણ સાંભળી છે. અમે વિદ્યુત બોર્ડ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વિજય હંસારિયા ની દલીલો પણ સાંભળી છે.

૧૧. શ્રી એમ.એચ. બૈગ, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ રજૂ કરે છે કે પ્રતિવાદીઓ કાર્યવાહી પદ્ધતિમાં કોઈ સંપાદિત હકનો દાવો કરી શકતા નથી, કારણ કે તે હકનો વિષય નથી અને તે દૂર કરી શકાય છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોની પીઠના સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. આનંદ સ્વરૂપ, (૧૯૭૪) ૧ એસ.સી.સી. ૪૨ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર નિર્ભરતા મૂકી છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દલીલ કરે છે કે અહીંના અપીલકર્તાઓ સાથે માલસામાનના પુરવઠા માટે વિજળી બોર્ડે કર્યોલા કરારો બાબતે આ અધિનિયમ લાગુ પડે છે. શ્રી બસવ પ્રભુ પાટીલ અને શ્રી અજિત સિંહા, કેટલાક અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલો, દલીલ કરે છે કે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. વિ. જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ, (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ ના કેસમાં આ અદાલત દ્વારા વપરાયેલા “વ્યવહાર” અને “પુરવઠા આદેશ” શબ્દો, અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં કરવામાં આવેલા કરારો પર અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પડે છે કે નહીં તે નિર્ધારિત કરવા માટે લાગુ પાડવાનો યોગ્ય કસોટી નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત કેસમાં આ અદાલતે તે શબ્દોનો ઉદ્દેશ અધિનિયમના ઉદ્દેશો અને કારણોની વિગત તથા અધિનિયમ બનતાં પહેલાં વિધેયક રજૂ કરતી વખતે સંસદમાં થયેલી ચર્ચાઓનો વિચાર કર્યા વિના કર્યો હતો. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે શક્તિ ટ્યુબ્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ ના કેસમાં પણ એ જ શબ્દોનો ઉપયોગ ચાલુ રાખવામાં આવ્યો હતો, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"૨૧. અમે ઉપરોક્ત પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતો પર વિચાર કર્યો છે. આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના મામલામાં પ્રતિભાવકોએ આપેલો સપ્લાય ઓર્ડર કઈ તારીખે મૂક્યો હતો તે જ સંબંધિત ગણવાનું છે એમ કહીને ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નનો અંતિમ નિરાકરણ આપી દીધો છે અને જ્યારે આ અદાલતે “વ્યવહાર” એવો પ્રયોગ કર્યો હતો ત્યારે તેનો અર્થ

માત્ર સપ્લાય ઓર્ડર એવો જ હતો. અદાલતે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૭ માં, જે અમે ઉપરથી પહેલેથી જ અવતરીત કર્યો છે, આ બાબત સ્પષ્ટપણે પ્રતિપાદિત કરી છે. અમારી વિચારી સમજીને બનેલી માન્યતા મુજબ આ અદાલત દ્વારા અપાયેલા ઉપરોક્ત ચુકાદામાં કોઈ અસ્પષ્ટતા નથી. ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૭ માં જણાવ્યા મુજબ અધિનિયમનો આશય અને હેતુ સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ અને પ્રગટ છે. જ્યારે આ અદાલતે "વ્યવહાર" કહ્યું ત્યારે તેનો અર્થ વ્યવહારની શરૂઆત, અર્થાત્ સપ્લાય ઓર્ડરો મૂકવાની પ્રક્રિયા, એવો હતો અને વ્યવહારની પૂર્ણતા એવો નહોતો, કારણ કે વ્યવહાર તો માત્ર ચુકવણી કરવામાં આવે ત્યારે જ પૂર્ણ થવાનો હતો. તેથી, અપીલકર્તા-વાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત નામંજૂર થાય છે.

૨૨. પરિણામે, અમે એવો નિષ્કર્ષ ધારણ કરીએ છીએ કે અહીં પુરવઠા આદેશ અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં જ આપવામાં આવ્યો હોવાથી, ઉક્ત પુરવઠા આદેશોના અનુસંધાને કરવામાં આવેલ કોઈપણ પુરવઠો અધિનિયમની જોગવાઈઓ દ્વારા નહીં પરંતુ સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ની જોગવાઈઓ દ્વારા શાસિત થશે."

ઉપરોક્ત કેસમાં એવો નિર્ધાર કરવામાં આવ્યો હતો કે કોઈ અધિનિયમને ભૂતલક્ષી અસર આપી શકાતી નથી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી છે કે તેમ છતાં, આ અદાલતે જે બાબતનો વિચાર કર્યો ન હતો, તે એ છે કે ભલે અધિનિયમને ભૂતલક્ષી અસર આપી શકાતી ન હોય, છતાં તેને પૂર્વક્રિયાશીલ અમલ હોઈ શકે છે.

૧૨. અપીલકર્તાઓ તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે આ અદાલતના મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિ. ના અન્ય એક ચુકાદા, (૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૪, ઉપર દૃઢ નિર્ભરતા મૂકી છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"૯. ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ સંસદમાં સરકારે નાના પાયાના ઉદ્યોગો અંગે આપેલા નીતિ-નિવેદનના અનુસંધાનમાં બનાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ખરીદદારો દ્વારા નાના ઔદ્યોગિક એકમોને રકમની તાત્કાલિક ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવા યોગ્ય કાયદેસર વ્યવસ્થા લાવવામાં આવશે એવી ખાતરી આપવામાં આવી હતી. એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે નાના પાયાના તથા અનુસંગી ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોમાં અપર્યાપ્ત કાર્યકારી મૂડી એક વ્યાપક સમસ્યા ઊભી કરી રહી હતી અને આવા ઉપક્રમો તેના કારણે ગંભીર રીતે પ્રભાવિત થતા હતા. સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ બોર્ડ — જે નાના પાયાના ઔદ્યોગિક એકમો સંબંધિત નીતિઓ બાબતે સર્વોચ્ચ સલાહકાર સંસ્થા છે — એ પણ એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે ખરીદદારો દ્વારા રકમની તાત્કાલિક ચુકવણી કાયદા દ્વારા સુનિશ્ચિત થવી જોઈએ અને બાકી રહેલી રકમની ચુકવણીમાં ક્યાશ થાય તેવા કિસ્સામાં વ્યાજની ચુકવણી માટે ફરજિયાત જોગવાઈઓ કરવી જોઈએ. એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે જો ખરીદદારોને કાયદા હેઠળ વ્યાજ ચૂકવવાનું ફરજિયાત કરવામાં આવે, તો તેઓ નાના પાયાના તથા અનુસંગી ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોની ચુકવણીઓ અટકાવી રાખવાથી દૂર રહેશે. આ હેતુઓ અને કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, પ્રારંભમાં, ૨૩-૯-૧૯૯૨ ના રોજ રાષ્ટ્રપતિએ "ઇન્ટરેસ્ટ ઓન ડિલેયડ પેમેન્ટ્સ ટુ સ્મોલ સ્કેલ એન્ડ એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રીયલ અન્ડરટેકિંગ્સ ઓર્ડિનન્સ, ૧૯૯૨" નામનો અધ્યાદેશ જાહેર કર્યો હતો અને ત્યારબાદ તે વિધેયક સંસદના બન્ને ગૃહો સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને ઉક્ત વિધેયક પસાર થતા ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ બનાવવામાં આવ્યો હતો. ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની પ્રસ્તાવના આ મુજબ છે:

નાના પાયાના અને સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને મોડા થયેલ ચૂકવણી પર વ્યાજની ચૂકવણી માટે જોગવાઈ કરવા અને તેનું નિયમન કરવા તથા તેની સાથે સંબંધિત અથવા અનુસંગિક બાબતો માટેનો એક અધિનિયમ.

આ અદાલતે વધુમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૨૩. ૧૯૯૩ના અધિનિયમનો, જે ૧૯૯૮માં સુધારવામાં આવ્યો હતો, પછાડનો કલ્યાણકારી હેતુ અને ઉદ્દેશ એવો છે કે ખરીદનાર સપ્લાયર દ્વારા પુરો પાડવામાં આવેલા માલ અથવા આપવામાં આવેલી સેવાઓ બદલ બાકી પડતી રકમનો તાત્કાલિક ચુકવણો કરે તેની ખાતરી થાય. વધુમાં, બાકી રહેલી રકમના ચુકવણામાં નિષ્ફળતા થવા પામે તેવા કિસ્સામાં, તે બાકી રકમ પર કાયદેસર રીતે વ્યાજની ચુકવણી માટે પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે...

૧૩. વધુમાં, આ અદાલતના પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (સુપ્રા) ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, જેમાં નીચે મુજબ અધિનિયમની લાગુ પડતાનું નિર્ધારણ કરવા માટે "વેચાણ કરાર"ની તારીખને નિર્ણાયક માનવામાં આવી હતી:

પર..... કારણ કે અધિનિયમમાં આવી કલ્પના કરવામાં આવી છે કે પુરવઠાકર્તાને અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર વધુ દરે વ્યાજનો દાવો કરવાનો સંચિત અધિકાર છે, તેથી તે અધિકાર અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખ એટલે કે ૨૩-૯-૧૯૯૨ પછી થયેલા વેચાણ કરારો માટે જ સંચિત થયો ગણાવી શકાય અને તે પહેલાંના કોઈપણ સમય માટે નહીં.

એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે "વેચાણ કરાર" શબ્દપ્રયોગની અધિનિયમમાં વ્યાખ્યા આપવામાં આવેલ નથી અને તેથી, અધિનિયમની લાગુપાડતાના નિર્ધારણ માટે તે કાનૂની કસોટી બની શકતો નથી.

૧૪. વધુમાં એવો દાવો કરવામાં આવે છે કે જો "વેચાણ કરાર" શબ્દસમૂહને અધિનિયમની લાગુપડતાની કાનૂની કસોટી માનવામાં આવે, તો તે આ અદાલતના

અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદા સાથે અસંગત બનશે, જેમાં "વેચાણ કરાર" અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખ પહેલાંનો હતો, છતાં અદાલતે "વ્યવહાર" અને "પુરવઠા આદેશ" ની કસોટી અપનાવી હતી અને એવા "વ્યવહારો" તથા "પુરવઠા આદેશો" પર અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પાડી હતી, જે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની ઉપરોક્ત તારીખે અથવા તે પછી જારી કરવામાં આવ્યા હતા. જો પુર્બાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં માન્ય રાખવામાં આવી છે તેવી "વેચાણ કરાર" ની કસોટી લાગુ કરવામાં આવે, તો અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) માં વેચાણકારો અધિનિયમ હેઠળ ઊંચા દરના વ્યાજ મેળવવા હકદાર ન હશે. વધુમાં એવો પણ દાવો કરવામાં આવે છે કે જો "વેચાણ કરાર" ને અધિનિયમની લાગુપડતાની કાનૂની કસોટી તરીકે માનવામાં આવે, તો તે આ અદાલતના મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણય સાથે પણ અસંગત બનશે, જેમાં અધિનિયમના હેતુઓ અને ઉદ્દેશ્યો પર વિચારણા કર્યા પછી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ડિફોલ્ટની સ્થિતિમાં ખરીદદાર પાસેથી બાકી રહેતી "ચૂકવવાની રકમ" પર વ્યાજ ચૂકવવાનું બને છે.

૧૫. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં અમારું ધ્યાન અધિનિયમની સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓ તરફ દોર્યું છે, જે નીચે મુજબ ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

"૨(બી)(૨)–"અનુમાનિત સ્વીકૃતિનો દિવસ" નો અર્થ એવો થાય છે કે, જ્યાં માલની સ્વીકૃતિ બાબતે અથવા સેવાઓની સ્વીકૃતિ બાબતે ખરીદદાર દ્વારા માલની ડિલિવરીના દિવસથી અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાના દિવસથી ત્રીસ દિવસની અંદર લેખિતમાં કોઈ વાંધો કરવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં માલની વાસ્તવિક ડિલિવરીનો દિવસ અથવા સેવાઓ વાસ્તવમાં પ્રદાન કરવાનો દિવસ;

૩. ખરીદદારે ચુકવણી કરવાની જવાબદારી.- જ્યાં કોઈ સપ્લાયર કોઈપણ ખરીદદારને કોઈપણ માલ પુરો પાડે છે અથવા કોઈપણ સેવાઓ આપે છે, ત્યાં ખરીદદારે તેના માટેની ચુકવણી તેની અને સપ્લાયર વચ્ચે લેખિતમાં નક્કી થયેલી તારીખે અથવા તે પહેલાં કરવી રહેશે અથવા, જ્યાં આ બાબતમાં કોઈ કરાર ન હોય, ત્યાં નિર્ધારિત દિવસ પહેલાં કરવી રહેશે:

પરંતુ આ શરતે કે કોઈપણ સ્થિતિમાં પુરવઠાકર્તા અને ખરીદદારે લેખિતમાં જે અવધિ પર સહમતિ આપી હોય તે સ્વીકારના દિવસે અથવા અનુમાનિત સ્વીકારના દિવસે થી એકસો વીસ દિવસથી વધુ નહીં હોય.

૪. કઈ તારીખથી અને કયા દરે વ્યાજ ચૂકવવાનું બનશે.- જ્યાં કોઈ ખરીદદાર કલમ ૩ હેઠળ જરૂરી મુજબ સપ્લાયરને રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં ખરીદદાર અને સપ્લાયર વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદામાં રહેલા કોઈપણ વિરોધાભાસી જોગવાઈ હોવા છતાં, ખરીદદાર નિયુક્ત દિવસથી અથવા, જે પ્રમાણે પ્રસંગ પડે તે મુજબ, સંમત થયેલી તારીખના તરત બાદની તારીખથી, તે રકમ પર સ્ટેટ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા વસૂલવામાં આવતા પ્રાઈમ લેન્ડિંગ રેટના દોઢ ગણાના દરે સપ્લાયરને વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર બનશે.

સ્પષ્ટીકરણ.- આ કલમના હેતુઓ માટે, "પ્રાઈમ લેન્ડિંગ રેટ" નો અર્થ સ્ટેટ બેન્ક ઓફ ઇન્ડિયાનો તે પ્રાઈમ લેન્ડિંગ રેટ થાય છે, જે બેન્કના શ્રેષ્ઠ ઋણગ્રાહકોને ઉપલબ્ધ હોય છે.

૬. ખરીદદારની ચક્રવૃત્તિ વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી.- પુરવઠાકર્તા અને ખરીદદાર વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં સમાવિષ્ટ કોઈ પણ બાબત હોવા છતાં અથવા હાલ અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ નિર્ધારિત હોવા છતાં, ખરીદદાર પુરવઠાકર્તાને બાકી રહેલી રકમ પર કલમ

જ માં ઉદ્દેખિત દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ (માસિક વ્યાજ સાથે) ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે."

શ્રી બસવ પ્રભુ પાટીલ, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દલીલ કરે છે કે અધિનિયમની કલમ ૨(બી) ના વાંચનથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે "નિયુક્ત દિવસ" નો અર્થ એ દિવસ થાય છે, જે સપ્લાયર પાસેથી ખરીદદારે કોઈપણ માલ અથવા કોઈપણ સેવાઓના સ્વીકારના દિવસથી અથવા અનુમાનિત સ્વીકારના દિવસથી ત્રીસ દિવસની અવધિ પૂર્ણ થયા પછી તરત આવતો દિવસ હોય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અધિનિયમની કલમ ૨(બી) ને કલમો ૩, ૪ અને ૫ સાથે સાવચેતીપૂર્વક વાંચવાથી એ દર્શિત થાય છે કે વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજની ચુકવણી માટે સપ્લાયરોને કાનૂની અધિકાર પ્રદાન કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, અધિનિયમની જોગવાઈઓ પૂર્વપ્રભાવી સ્વભાવની છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ વધુમાં દલીલ કરે છે કે આ અદાલતના જે ચુકાદાઓ પર વિદ્યુત મંડળ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે, તેઓ વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડતા નથી, કારણ કે તે કેસોમાં આ અદાલતની બે-ન્યાયાધીશ પીઠોએ ઉપરોક્ત અધિનિયમની કાનૂની જોગવાઈઓનું યોગ્ય રીતે પરીક્ષણ કર્યું નહોતું, ત્યારે તેમણે એ ધરાવ્યું હતું કે તે પૂર્વવર્તી નહીં પરંતુ ભવિષ્યલક્ષી સ્વભાવનું છે।

૧૬. શ્રી અજિત કુમાર સિંહા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી છે કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ પૂર્વપ્રભાવી સ્વરૂપની છે અને તેઓ કિંગફિશર એરલાઈન્સ લિ. વિ. સી.સી.આઈ., ૨૦૧૧ (૧૦૦) સી.એલ.એ. (બોમ.) ના બોમ્બે વડી અદાલતના નિર્ણય તથા સ્ટેટ ઓફ બોમ્બે વિ. વિષ્ણુ રામચંદ્ર, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૩૦૭ ના આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખે છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"તથાપિ, એવા અધિનિયમો છે કે જે કોઈ નવો દંડ સર્જતા નથી, પરંતુ ભૂતકાળના વર્તનના આધાર પર કોઈ કાર્યવાહી કરવાની સત્તા આપે છે. આવા અધિનિયમોમાં, જો તેમની ભાષામાં પૂર્વલક્ષી અમલ દર્શાવવામાં આવ્યો હોય, તો આ સિદ્ધાંત લાગુ પડતો નથી. જેમ લોર્ડ કોલરિજ, સી. જે., એ રેક્સ વિ. બર્થવિસલ કેસમાં દલીલો દરમિયાન નોંધ્યું હતું:

ઘણા અધિનિયમો ભૂતલક્ષી હોય છે, અને સ્પષ્ટ શબ્દો વિના પણ તેઓને ભૂતલક્ષી માનવામાં આવી શકે છે, કારણ કે તેઓ વર્તમાન દુષ્પરિણામ માટે ઉપચાર પૂરું પાડવા માટે પસાર કરવામાં આવે છે.

નિઃસંદેહ, તે મામલામાં, જે પરિણીત સ્ત્રીઓ (ત્યાગની સ્થિતિમાં ભરણપોષણ) અધિનિયમ, ૧૮૮૬ હેઠળ ઉદ્ભવ્યો હતો, તેમાં સ્પષ્ટ શબ્દો વિના પણ તે અધિનિયમને પૂર્વલક્ષી માનવામાં આવ્યો હતો. તેમ કહેવામાં આવ્યું હતું:

તેનો ઉદ્દેશ્ય વર્તમાન અનિષ્ટને દૂર કરવાનો હતો અને પરણિત સ્ત્રીઓને પરિત્યાગ માટે ઉપાય ઉપલબ્ધ કરાવવાનો હતો, ભલે એવો પરિત્યાગ અધિનિયમ પસાર થવા પહેલાં થયો હોય કે ન થયો હોય.

બીજું એક સિદ્ધાંત, જે પણ લાગુ પડે છે, તે એ છે કે હાનિકારક સ્વરૂપના કૃત્યો સામે જનતાનું રક્ષણ કરવા માટે રચાયેલ અધિનિયમનું, જો તેની ભાષા આવી વ્યાખ્યાને સ્વીકારે, તો પૂર્વલક્ષી રીતે અર્થઘટન થઈ શકે, ભલે તેને સમાન રીતે ભાવિલક્ષી અર્થ પણ થઈ શકે."

ઉક્ત સિદ્ધાંતનું પુનરોચ્ચાર આ અદાલતે વધુ તાજેતરમાં સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર વિ. કૃષ્ણરાવ દુધાપ્પા શિંદે, (૨૦૦૯) ૪ એસસીસી ૨૧૯ ના કેસમાં કર્યું હતું.

૧૭. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે "રેટ્રોએક્ટિવ" અને "રેટ્રોએક્ટિવ ઇન્ફરન્સ" શબ્દોના અર્થ પર પણ આધાર મૂક્યો છે, જેનો અર્થ બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી (છઠ્ઠી આવૃત્તિ) માં નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે :-

પૂર્વપ્રભાવી- ભૂતકાળની ઘટનાઓના સંદર્ભમાં કાર્ય કરવાની પ્રક્રિયા.
પૂર્વપ્રભાવી અનુમાન- તથ્યનિર્ધારક દ્વારા વર્તમાન પરિસ્થિતિઓ પરથી અગાઉના તથ્યનું અનુમાન કરવું.

૧૮. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ વધુમાં દલીલ કરે છે કે પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં કરવામાં આવેલા અવલોકનો આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આપવામાં આવેલા નિર્ણયના સ્પષ્ટપણે વિરુદ્ધ છે. પૂર્વાચલ કેબલ્સ (ઉપરોક્ત) નો સંબંધિત અનુચ્છેદ નીચે મુજબ છે:

"૫૩. આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ બાબતના ચુકાદાનું સાવધાનીપૂર્વક અવલોકન કરતાં અમને જણાય છે કે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાથી પૂર્વે સંપન્ન થયેલા કરારો પર અધિનિયમ લાગુ પડે છે કે નહીં તે અંગેનો પ્રશ્ન પણ હવે વધુ વિવાદાસ્પદ રહ્યો નથી. આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પ્. લિ. વિ. જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ મામલામાં નીચે મુજબ આપ્યો છે: (એસ.સી.સી. પૃ. ૩૬, અનુચ્છેદ ૩૭-૩૮)

"૩૭. અમે અહીં અગાઉ ઠરાવ્યું છે કે શરતો અને નિયમોની કલમ ૮ બાકી રહેલા ૧૦% ની ચુકવણીઓ સાથે સંબંધિત છે. એ બાબત વિવાદમાં નથી કે વાદીએ નિગમ પાસેથી મૂળ રકમ તેમજ વ્યાજ બંનેની માંગણી કરી હતી. ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની કલમ ૩ ખરીદદારે કોઈપણ માલના પુરવઠા માટે સંમત તારીખે અથવા તે પહેલાં, અને જ્યાં કોઈ કરાર ન હોય ત્યાં નિર્ધારિત દિવસે પહેલાં, ચુકવણી કરવાની વૈધાનિક જવાબદારી આરોપે છે. માત્ર

ત્યારે જ, જ્યારે કલમ ૩ મુજબ ચુકવણી કરવામાં આવતી નથી, કલમ ૪ લાગુ પડશે. ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ ૨૩-૯-૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યો હતો અને તે તારીખ પહેલાં થયેલા વ્યવહારો પર લાગુ પડશે નહીં. અમે જાણીએ છીએ કે ૭૧ દાવા-વ્યવહારોમાંથી ક્રમાંક ૧ થી ૨૬ (નીચલી અદાલતના ચુકાદાના અંતથી અગાઉના પરિચ્છેદમાં ઉલ્લેખિત), અર્થાત્ ૫-૬-૧૯૯૧ થી ૨૮-૭-૧૯૯૨ વચ્ચેના પુરવઠા આદેશો, ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખ પહેલાંના હતા. માત્ર ક્રમાંક ૨૭ થી ૭૧ ના વ્યવહારો (અર્થાત્ ૨૨-૧૦-૧૯૯૨ થી ૧૯-૬-૧૯૯૩ વચ્ચેના પુરવઠા આદેશો) પર જ ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે.

૩૮. તેથી, ૧૯૯૩નો અધિનિયમ જૂન ૧૯૯૧ અને ૨૩-૯-૧૯૯૨ વચ્ચે કરવામાં આવેલી લેવડદેવડના સંબંધમાં કોઈ લાગુ પડતો નથી. તેથી, નીચલી અદાલતે તેમજ વડી અદાલતે જૂન ૧૯૯૧ સુધી ૨૩%ના દરે અને ત્યારબાદ ૨૩.૫%ના દરે વ્યાજની ચુકવણી કરવાનો આદેશ આપી સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી."

ઉપરોક્ત કેસમાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે કોઈપણ સારભૂત કાયદો, જ્યાં સુધી અધિનિયમની ભાષામાં પૂર્વલક્ષી અમલ સ્પષ્ટપણે નિર્દિષ્ટ ન કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં સુધી માત્ર ભાવી રીતે જ લાગુ કરી શકાય. વધુમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે, જ્યાં પ્રક્રિયા અંગે કોઈ નિહિત અધિકાર ન હોય, ત્યાં માત્ર પ્રક્રિયાત્મક અથવા ઘોષણાત્મક કાયદો જ પૂર્વલક્ષી રીતે અમલમાં આવે છે. તેથી, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ રજૂ કરે છે કે ઉપર ઉલ્લેખિત કોઈપણ કેસોમાં હકીકતમાં આ બાબતની તપાસ કરવામાં આવી નથી કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ સ્વભાવથી પૂર્વલક્ષી છે કે નહીં.

૧૯. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે માત્ર વ્યાજ માટેનો દાવો ચલાવી શકાય એવો છે, જેમ કે આ અદાલતે મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"જપ. એ સાચું છે કે "ટુગેધર" શબ્દનો સામાન્ય અર્થ સંયુક્ત રીતે અથવા એકસાથે એવો થાય છે, પરંતુ કલમ ૬ ના પરિપ્રેક્ષ્યમાં આ શબ્દને અપાતો એવો સામાન્ય અર્થ યોગ્ય ન પણ ઠરે. શું એવું કહી શકાય કે ઉપકલમ (૧) હેઠળ દાવો અથવા અન્ય કોઈ કાનૂની કાર્યવાહી દ્વારા, અથવા ઉપકલમ (૨) હેઠળ આઈ.એફ.સી. સમક્ષ સંદર્ભ કરીને, કલમ ૬ માં પરિકલ્પિત કાર્યવાહી માત્ર ત્યારે જ જાળવી શકાય જ્યારે તે કલમો જ અને ૫ મુજબ વ્યાજ સાથેની મૂળ રકમની વસૂલાત માટે હોય અને માત્ર વ્યાજ માટે ન હોય? તેનો જવાબ નકારાત્મક જ હોવો જોઈએ.

જડ. અમે આસામ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ બાબતે ગૌહાટી વડી અદાલતના આ અભિપ્રાયને મંજૂર કરીએ છીએ કે કલમ ૬(૧) માં આવેલો 'ટુગેધર' શબ્દનો અર્થ 'સાથે' અથવા "તેમજ" એવો થશે. આ રીતે જોવામાં આવે તો, કલમ ૬(૨) હેઠળની કાર્યવાહી મુખ્ય રકમ અને વ્યાજની વસૂલાત માટે, અથવા જ્યાં પુરવઠો કરાયેલા માલ અથવા પ્રદાન કરાયેલ સેવાઓ અંગેની જવાબદારી સ્વીકારવામાં આવી હોય અથવા વિવાદિત કરવામાં આવી હોય ત્યાં માત્ર વ્યાજ માટે પણ જાળવી શકાય તેવી ગણાય...."

૨૦. વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતના પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરીને રજૂ કરે છે કે તે કેસમાં આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પ્રતિપાદિત યોગ્ય તથ્યાત્મક અને કાનૂની સ્થિતિનું મૂલવણ કરવામાં આવ્યું નહોતું. તેથી, વ્યાજ અંગે પ્રથમ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલ દાવો રેસ જુડિકેટના આધાર પર અવરોધિત ગણાવી શકાય નહીં. આ દલીલના

સમર્થનમાં વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ આ સર્વોચ્ચ અદાલતના સુશીલ કુમાર મહેતા વિ. ગોર્બિંદ રામ બોહરા, (૧૯૯૦) ૧ એસ.સી.સી. ૧૯૩ ના નિર્ણય પર ઘનિષ્ઠ નિર્ભરતા મૂકે છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

“.....હકના આધાર કે પાયારૂપ તથ્યો સાથે અસંબંધિત કાયદાનો નિર્વિકાર પ્રશ્ન, વિવાદમાં રહેલો મુદ્દો માનવામાં આવી શકતો નથી. રેસ જુડિકેટાનો સિદ્ધાંત પ્રક્રિયાનો એક અંગ છે, પરંતુ મૂળભૂત કાયદાનો નથી. વિવાદમાં રહેલા તથ્ય પર આધારિત કાયદાકીય મુદ્દા વિષેનો નિર્ણય રેસ જુડિકેટા તરીકે કાર્ય કરશે. પરંતુ જ્યારે અગાઉના નિર્ણય પછી સક્ષમ સત્તાધિકારીએ કાયદામાં ફેરફાર કર્યો હોય અથવા અગાઉનો નિર્ણય કાયદાની મનાઈ હોવા છતાં કોઈ વ્યવહારને માન્ય જાહેર કરતો હોય, ત્યારે તે રેસ જુડિકેટા તરીકે કાર્ય કરતો નથી. તેથી, અગાઉના દાવામાં માત્ર તથ્યપ્રશ્ન પર આધારિત પક્ષકારોના હક સાથે અસંબંધિત અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો પ્રશ્ન અથવા પ્રક્રિયા સંબંધિત પ્રશ્ન અથવા કાયદાનો નિર્વિકાર પ્રશ્ન, અનુવર્તી દાવામાં રેસ જુડિકેટા ગણાતો નથી. અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર સંબંધિત પ્રશ્ન અથવા કાયદાની કોઈ જોગવાઈના અર્થઘટન સંબંધિત પ્રશ્નને અદાલતના ભૂલભર્યા નિર્ણયથી અંતિમ રીતે નિર્ધારિત થયેલ માનવામાં આવી શકતો નથી.

વિધવાન વરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં આ અદાલતના ત્રણ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠના મથુરા પ્રસાદ બાજુ જૈસવાલ વિ. દોસ્સીબાઈ એન.બી. જીજીભોય, (૧૯૭૦) ૧ એસ.સી.સી. ૬૧૩ ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

...પરંતુ પ્રતિનિર્ણયબંધનોનો સિદ્ધાંત કાર્યવાહીક્ષેત્રનો વિષય છે: પક્ષકારો વચ્ચે તેને વિધાનમંડળીય નિર્દેશના દરજ્જા સુધી ઊંચકવામાં આવી શકતું નથી જેથી કરીને અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને અસર કરતી અધિનિયમની

વ્યાખ્યા સંબંધિત પ્રશ્નનો તેમના વચ્ચે અંતિમ નિર્ધારણ થઈ જાય, ભલે તે દ્વારા કોઈ તથ્યપ્રશ્ન કે કાનૂન અને તથ્યનો મિશ્ર પ્રશ્ન તથા પક્ષકારો વચ્ચે વિવાદમાં રહેલા હક સંબંધિત પ્રશ્નનું નિર્ધારણ કરવામાં આવ્યું ન હોય. સક્ષમ અદાલત દ્વારા વિવાદ મુદ્દા અંગે આપવામાં આવેલ નિર્ણય એ જ પક્ષકારો વચ્ચેની બીજી કાર્યવાહીમાં પ્રતિનિર્ણયબંધનરૂપ થઈ શકે છે: “વિવાદ મુદ્દો” તથ્યનો મુદ્દો, કાનૂનનો મુદ્દો, અથવા કાનૂન અને તથ્યના મિશ્ર સ્વરૂપનો મુદ્દો હોઈ શકે છે. સક્ષમ અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત તથ્યનો મુદ્દો અથવા કાનૂન અને તથ્યના મિશ્ર સ્વરૂપનો મુદ્દો પક્ષકારો વચ્ચે અંતિમ રીતે નિર્ધારિત થઈ જાય છે અને તેમના વચ્ચેની બીજી કાર્યવાહીમાં તેને ફરીથી ખોલી શકાય નહીં. વિવાદ મુદ્દા અંગેનો અગાઉનો નિર્ણય માત્ર એટલો જ પ્રતિનિર્ણયબંધનરૂપ હોય છે: નિર્ણયના કારણો પ્રતિનિર્ણયબંધનરૂપ નથી. પક્ષકારો વચ્ચેનો વિવાદ મુદ્દો એ એવો હક છે જેનો દાવો એક પક્ષકાર કરે છે અને બીજો પક્ષકાર તેનો ઇનકાર કરે છે, અને હકનો દાવો તેના સ્વભાવજ કારણોસર તથ્યોના પુરાવા અને તે પર લાગુ પડતા સંબંધિત કાનૂનના પ્રયોગ પર નિર્ભર રહે છે. હક ઉત્પન્ન કરનાર તથ્યો સાથે અસંબંધિત કાનૂનનો નિર્વિવાદ પ્રશ્ન, વિવાદ મુદ્દો ગણાવી શકાય નહીં.

૨૧. મર્યાદાના મુદ્દા અંગે, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૧૯ અને કલમ ૨૫ પર આધાર મૂક્યો છે અને બોમ્બે વડી અદાલતે એન્જલ ઇનફિન પ્રા. લિ. વિ. એમ/એસ એક્યજે ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય, ૨૦૦૭ (૪) એમ.એચ.એલ.જે. ૬૧૮ પર પણ આધાર મૂક્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત અવલોકનો લાગુ કરતાં, અધિનિયમની કલમ ૧૯ તરફ ધ્યાન આપવું પડે અને તેમાં આવેલ “દેવું” અભિવ્યક્તિને મર્યાદા અધિનિયમની અનુસૂચિમાં આવેલ અનુરૂપ સાથે વાંચવી પડે. તે

અનુચ્છેદો વિવિધ પ્રકારનાં દેવાં માટે મર્યાદાના ભિન્ન સમયગાળાઓ નિર્ધારિત કરે છે. તેઓ એવી જુદી જુદી તારીખો પણ નક્કી કરે છે કે જથ્થેથી મર્યાદાનો સમયગાળો દોડવા લાગે છે. ઉક્ત અનુસૂચિ પર એક નજર કરતાં જણાશે કે દેવાંના અનેક પ્રકારો છે, જેમ કે, દરિયાઈ મજૂરોની મજૂરી માટે, વેચાયેલ અને પુરું પાડવામાં આવેલ માલના ભાવ માટે, નિવાસના ભાડા માટે, પ્રાણીઓ અથવા વાહનોના ભાડા માટે અથવા વૃક્ષો અથવા ઊભા પાકના ભાવ માટે, કરવામાં આવેલ કામના ભાવ માટે, કરાર હેઠળ ઉધાર અપાયેલ નાણાં માટે, કરાર વિના ઉધાર અપાયેલ નાણાં માટે, પ્રતિવાદીઓએ ફરીયાદીના ઉપયોગ માટે પ્રાપ્ત કરેલ નાણાં માટે, ઉધાર અપાયેલ નાણાં ઉપરના વ્યાજ માટે, વિનિમય ફૂંડી, પ્રતિજ્ઞાપત્ર વગેરે હેઠળ બાકી રકમો માટે. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અનુચ્છેદ ૨૫ માત્ર વ્યાજના દેવાનું દર્શન કરે છે, જ્યારે અનુચ્છેદ ૧૯ ઋણના દેવાનું દર્શન કરે છે. અનુસૂચિ હેઠળ વિવિધ પ્રકારનાં દેવાં માટે મર્યાદાના જુદા જુદા સમયગાળાઓ તથા જે તારીખોથી મર્યાદા દોડવા લાગે છે એવી જુદી જુદી તારીખોની જોગવાઈ કરવામાં આવી હોવાથી, સંસદે ઉક્ત મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૧૯ માં જાણપૂર્વક “દેવું” જેવી સામાન્ય અભિવ્યક્તિનો ઉપયોગ કર્યો છે. આ દેવું એક પ્રકારનું હોઈ શકે અથવા બીજા પ્રકારનું હોઈ શકે, પરંતુ એક પ્રકારના દેવાના ખાતામાં કરવામાં આવેલ ચુકવણી બીજા પ્રકારના દેવા માટે મર્યાદાનો સમયગાળો લંબાવી શકતી નથી. દેવું મૂડી ઋણરકમ માટે હોઈ શકે અથવા તે વ્યાજ માટે હોઈ શકે.

વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી છે કે વર્તમાન કેસમાં મુદ્દતની મર્યાદાની અવધિની અંદર દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો છે, કારણ કે ખરીદદારે છેલ્લી ચુકવણી ૦૫.૦૩.૧૯૯૪ના રોજ કરી હતી અને નાણાંકીય દાવો ૨૧/૯૭ માર્ચ ૧૯૯૭માં

દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો. મુદ્દતની મર્યાદાનો સમયગાળો માત્ર તે સમયથી જ શરૂ થશે.

૨૨. પરિષ્ઠ વિદ્વાન વકીલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે એમ/એસ ટ્રસેસ એન્ડ ટાવર્સ (પી) લિ. વિ. આસામ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્યના કેસમાં ૦૬.૦૮.૨૦૦૧ના રોજ એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૧૨૨૧૭ ઓફ ૨૦૦૧ પરત ખેંચવામાં આવી હોવા છતાં પણ હાલની અપીલ જાળવાપાત્ર છે. તેમાં એવું જણાવાયું હતું કે વડી અદાલતના ચુકાદામાં ભૂલ હતી. તદનુસાર, ત્યાંના અરજદારે ગૌહાટી વડી અદાલત સમક્ષ રિવ્યૂ પિટિશન ક્રમાંક ૭૫ ઓફ ૨૦૦૧ દાખલ કરી હતી. વડી અદાલતે ૧૯.૦૩.૨૦૧૩ના રોજ ઉક્ત રિવ્યૂ પિટિશનમાં દર વર્ષે માત્ર ૯% સાદું વ્યાજ મંજૂર કરતો આદેશ કર્યો હતો. ઉક્ત ચુકાદા અને આદેશથી વ્યથિત થઈ, એમ/એસ ટ્રસેસ એન્ડ ટાવર્સ પ્રા. લિ.એ ૧૦.૦૪.૨૦૧૩ના રોજ એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૧૫૨૭૪ ઓફ ૨૦૧૩ દાખલ કરી હતી. પરિષ્ઠ વિદ્વાન વકીલ આ સર્વોચ્ચ અદાલતના સુશીલ કુમાર સેન વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર, (૧૯૭૫) ૧ એસસીસી ૭૭૪ના કેસના નિર્ણય પર આધાર મૂકે છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

"૨. આ સુસ્થાપિત છે કે ડિકીના પુનર્વિલોકન માટેની અરજી મંજૂર કરવાનો પરિણામ એ થાય છે કે અગાઉ પારિત કરવામાં આવેલી ડિકી નિરસ્ત થાય છે. ત્યારબાદ પુનર્વિલોકન દરમિયાન જે ડિકી પારિત થાય, તે મૂળ પારિત કરાયેલ ડિકીમાં ફેરફાર કરતી હોય, તેને ઉલટાવતી હોય કે તેની પુષ્ટિ કરતી હોય, તો પણ તે મૂળ ડિકીને અવસ્થાપિત કરતી નવી ડિકી ગણાય છે...

વિધાવાન પરિષ્ઠ વકીલે વધુમાં આ અદાલતના ડી.એસ.આર. સ્ટીલ (પ્રા.) લિ. વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય, (૨૦૧૨) ૬ એસ.સી.સી. ૭૮૨ ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

“રૂપ. અદાલત અથવા ન્યાયાધિકરણ સમક્ષ દાખલ થયેલ પુનર્વિચાર અરજીઓના સંબંધમાં વિવિધ પરિસ્થિતિઓ ઊભી થઈ શકે છે. રૂપ.૧. એવી પરિસ્થિતિઓમાંથી એક એવી હોઈ શકે છે કે જેમાં પુનર્વિચાર અરજી મંજૂર કરવામાં આવે, અદાલત અથવા ન્યાયાધિકરણ દ્વારા પસાર કરાયેલ હુકમનામું અથવા આદેશ રદ કરવામાં આવે અને જે અપીલ/કાર્યવાહીમાં તે કરવામાં આવ્યો હતો તેની પુનઃસુનાવણી કરવામાં આવે અને તેમાં નવું હુકમનામું અથવા આદેશ પસાર કરવામાં આવે. સ્પષ્ટ છે કે એવી પરિસ્થિતિમાં અનુવર્તી હુકમનામું જ અપીલયોગ્ય હોય છે, એ કારણે નહીં કે તે પુનર્વિચારમાં કરાયેલ આદેશ છે, પરંતુ એ કારણે કે તે એવી કાર્યવાહી દરમિયાન પસાર કરાયેલ હુકમનામું છે જેમાં એ જ કાર્યવાહી દરમિયાન અગાઉ પસાર કરાયેલ હુકમનામું પુનર્વિચાર અરજીની સુનાવણી કરતી અદાલત દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યું હોય.

રૂપ.૨. બીજી પરિસ્થિતિ, જેની કલ્પના કરી શકાય, તે એવી છે કે જ્યાં કોઈ અદાલત અથવા અધિકરણ પુનર્વિલોકન અરજીમાં એવો આદેશ કરે છે કે જેના દ્વારા પુનર્વિલોકન અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે અને પુનર્વિલોકન હેઠળની ડિકી/આદેશ પલટાવી દેવામાં આવે છે અથવા તેમાં ફેરફાર કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ એવો આદેશ સંયુક્ત આદેશ ગણાશે, જેના દ્વારા અદાલત માત્ર અગાઉની ડિકી અથવા આદેશને અવકાશ આપતી નથી, પરંતુ અગાઉની ડિકી અથવા આદેશને અવકાશ આપવાની સાથે સાથે બીજી ડિકી અથવા આદેશ પણ કરે છે અથવા અગાઉ કરવામાં આવેલામાં ફેરફાર કરે છે. આમ અવકાશ અપાયેલી, પલટાવાયેલી અથવા ફેરફાર કરાયેલી ડિકી પછી કાયદા હેઠળ જળવાઈ શકે તેવી આગળની અપીલ, જો કોઈ હોય, તેના હેતુઓ માટે અસરકારક ડિકી ગણાશે.”

૨૩. બીજી તરફ, વિદ્યુત બોર્ડ તરફથી હાજર થયેલા વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વિજય હંસારિયા આ અદાલતના પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કંડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) કેસના ચુકાદા પર મજબૂત આધાર મૂકે છે અને દલીલ કરે છે કે આ બાબત કાયદાની સુસ્થાપિત સ્થિતિ છે કે અધિનિયમને પૂર્વલક્ષી અમલ નથી. તેથી, વર્તમાન કેસમાં માત્ર વ્યાજની માંગણી માટે દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો ટકાઉ નથી. શીખેલા વરિષ્ઠ વકીલ વધુમાં દલીલ કરે છે કે દાવો મર્યાદા કાયદાથી અવરોધિત છે. એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે પુરવઠાની છેલ્લી તારીખ ૦૪.૧૦.૧૯૯૩ હતી. આથી, રૂ. ૫૩.૬૮ લાખની રકમની વસૂલાત માટેની મર્યાદાની અવધિ, જે મોડા ચુકવણાં પરના વ્યાજ તેમજ ભવિષ્યના ૨૭% દરે વ્યાજ અંગે બાકી થતી રકમ છે, ૦૩.૧૦.૧૯૯૬ના રોજ પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી.

૨૪. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ આગળ દલીલ કરે છે કે પ્રથમ અપીલકર્તાનો મામલો માત્ર મર્યાદાના પ્રશ્નને આધારે જ નહીં, પરંતુ આ અદાલતના પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કંડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આપેલા નિર્ણયને ધ્યાને લેતાં પણ જાળવાપાત્ર નથી, જેમાં અપીલકર્તા પણ પક્ષકાર હતો. તે મામલામાં, આ અદાલતે અપીલ ફગાવી દેતાં કાનૂની સિદ્ધાંતનું પુનરોચ્ચાર કર્યું હતું કે અધિનિયમની જોગવાઈઓને પૂર્વલક્ષી અસર નથી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દલીલ કરે છે કે અપીલકર્તા અને પ્રતિવાદી-બોર્ડ વચ્ચેનો ઉક્ત ચુકાદો અપીલકર્તા પર બંધનકારક છે. તેથી, પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કંડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આ અદાલતનો નિર્ણય પૂર્વનિર્ણિત મુદ્દા તરીકે અમલમાં આવતો હોવાથી, આ જ મુદ્દો આ અપીલમાં ફરીથી ઉઠાવી શકાતો નથી.

૨૫. અમે પક્ષકારોની તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલને સાંભળ્યા છે. ઉપરોક્ત પરસ્પર વિરોધી કાનૂની દલીલોના સંદર્ભમાં, વિચારણા માટે નીચેના કાનૂની પ્રશ્નો ઉદ્ભવે છે:

- ૧) શું અધિનિયમની જોગવાઈઓ પૂર્વપ્રભાવી સ્વરૂપની છે-
- ૨) શું વિષયના આ પાસાની અવગણના થવાથી મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) અને પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયો સબ સિલેન્શિયો બની જાય છે-
- ૩) પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં અપાયેલ ચુકાદો હાલના કેસમાં પૂર્વનિર્ણયરૂપે અમલમાં આવે છે કે કેમ-
- ૪) શું અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો મર્યાદા દ્વારા પ્રતિબંધિત છે-
- ૫) શું એમ/એસ ટ્રસેસ એન્ડ ટાવર્સ પ્રા. લિ. સંબંધિત મામલામાં સિવિલ અપીલ @ એસએલપી (સી) ક્રમાંક ૧૫૨૭૪ ઓફ ૨૦૧૩માં પુનર્વિચાર વિરુદ્ધની અપીલ ગ્રાહ્ય છે-
- ૬) કયો આદેશ-

મુદ્દા ક્રમાંક ૧ અને ૨ ના જવાબ

૨૬. મારા વિવેકપૂર્ણ મત મુજબ, ઉપરોક્ત રીતે ઉલ્લેખિત આ અદાલતના પરસ્પર વિરુદ્ધ કાનૂની પ્રતિપાદનો અને ચુકાદાઓનો વિચાર કર્યા પછી, પ્રશ્ન ક્રમાંક ૧ અને ૨ નો જવાબ નીચે દર્શાવેલ કારણોસર અપીલકર્તાઓના પક્ષમાં આપવો આવશ્યક બને છે: પ્રારંભમાં, અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન તરફ ધ્યાન દોરવું જરૂરી થશે, જેના સંબંધિત ભાગો નીચે મુજબ છે:

"સંસદમાં સરકાર દ્વારા નાના પાયાના ઉદ્યોગો અંગેની નીતિ-ઘોષણા કરવામાં આવી હતી. તે સમયે એમ જણાવાયું હતું કે ખરીદદારો દ્વારા નાના ઔદ્યોગિક એકમોને રકમની તાત્કાલિક ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય વિધાન લાવવામાં આવશે.

૨. લઘુ ઉદ્યોગ અથવા આનુષંગિક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમમાં અપર્યાપ્ત કાર્યકારી મૂડી એવા ઉપક્રમોના સ્વાસ્થ્યને અસર કરતી ગંભીર અને વ્યાપક

સમસ્યાઓ ઊભી કરે છે. આ ક્ષેત્રના ઉદ્યોગોએ પણ આ બાબતમાં પૂરતા ઉપાયો કરવામાં આવે તેવી માંગણી કરી છે. લઘુ ઉદ્યોગ એકમો સંબંધિત નીતિઓ અંગે સર્વ રાજ્યો, સરકારી સંસ્થાઓ અને ઔદ્યોગિક ક્ષેત્રના પ્રતિનિધિઓ ધરાવતું સર્વોચ્ચ સલાહકાર મંડળ એવા સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ બોર્ડે પણ આ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો. તેથી, ખરીદદારો દ્વારા રકમની તાત્કાલિક ચુકવણી કાયદેસર રીતે સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે અને બાકી રહેલી રકમની ચુકવણીમાં ચૂક થાય તેવા કિસ્સામાં વ્યાજની ચુકવણી અંગે ફરજિયાત જોગવાઈઓ કરવામાં આવે, તેવી જરૂરિયાત અનુભવી હતી. જો ખરીદદારોને કાયદા હેઠળ વ્યાજ ચૂકવવું ફરજિયાત બનાવવામાં આવે, તો તેઓ લઘુ ઉદ્યોગ અને આનુષંગિક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને ચુકવણી રોકી રાખવાથી વિરત રહેશે.

....."

આ અદાલતના તે નિર્ણયોનું પરીક્ષણ કરતાં પહેલાં, જેમાં અધિનિયમની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે, જોગવાઈઓને સ્વયં ધ્યાનમાં લેવા અને અધિનિયમની યોજના સમજવી ઉપયોગી રહેશે.

અધિનિયમની કલમ ૨(બી) માં 'નિયુક્ત દિવસ' ની નીચે મુજબ વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે: "બી) "નિયુક્ત દિવસ" નો અર્થ એવો દિવસ થાય છે કે જે ખરીદદારે સપ્લાયર પાસેથી કોઈપણ માલ અથવા કોઈપણ સેવાઓ સ્વીકારેલી તારીખથી અથવા અનુમાનિત સ્વીકૃતિની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અવધિ પૂર્ણ થયા પછી તરત આવતો દિવસ હોય. સ્પષ્ટીકરણ- આ ઉપકલમના હેતુઓ માટે, -

(૧) 'સ્વીકૃતિનો દિવસ' નો અર્થ થાય છે, -

(એ) માલની વાસ્તવિક ડિલિવરીનો દિવસ અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવામાં આવેલો દિવસ; અથવા

(બી) જ્યાં ખરીદદાર દ્વારા માલ અથવા સેવાઓની સ્વીકૃતિ અંગે કોઈપણ આક્ષેપ લેખિતરૂપે માલની ડિલિવરી થયાના દિવસથી અથવા સેવાઓ આપવામાં આવેલાના દિવસથી ત્રીસ દિવસની અંદર કરવામાં આવે, ત્યાં એવો આક્ષેપ સપ્લાયર દ્વારા જે દિવસે દૂર કરવામાં આવે તે દિવસ;

(૨) 'અનુમાનિત સ્વીકૃતિનો દિવસ' નો અર્થ એવો થાય છે કે, માલની ડિલિવરી થયાના દિવસથી અથવા સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવેલાના દિવસથી ત્રીસ દિવસની અંદર ખરીદદાર દ્વારા માલ અથવા સેવાઓની સ્વીકૃતિ અંગે લેખિતમાં કોઈ વાંધો કરવામાં ન આવે, ત્યારે માલની વાસ્તવિક ડિલિવરી થયાનો દિવસ અથવા સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવેલાનો દિવસ;

(આ અદાલતે ભાર મૂક્યો છે)

આ તબક્કે, અધિનિયમની કલમ ૩ અને જનું પરીક્ષણ કરવું પણ મહત્વપૂર્ણ છે, જેમાં ચૂકવણી કરવાની સપ્લાયરની જવાબદારી તથા એવો વ્યાજ કઈ તારીખથી ચૂકવવાપાત્ર બને છે તેની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. તે નીચે મુજબ છે:

૩. ખરીદદારની ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી.--જ્યાં કોઈ સપ્લાયર કોઈપણ ખરીદદારને કોઈ માલ સપ્લાય કરે છે અથવા કોઈ સેવાઓ પ્રદાન કરે છે, ત્યાં ખરીદદારે તે બદલ લેખિતમાં તેના અને સપ્લાયર વચ્ચે સંમત થયેલી તારીખે અથવા તે પહેલાં ચૂકવણી કરવી પડશે અથવા, જ્યાં આ બાબતે કોઈ કરાર ન હોય, ત્યાં નિયત દિવસ પહેલાં ચૂકવણી કરવી પડશે.

૪. જે તારીખથી અને જે દરે વ્યાજ ચૂકવવાનું બનશે.--જ્યાં કોઈ ખરીદદારે કલમ ૩ હેઠળ આવશ્યક મુજબ પુરવઠાકર્તાને રકમની ચૂકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય, ત્યાં ખરીદદાર અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં સમાવિષ્ટ કોઈ વાત હોવા છતાં અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા કોઈપણ

કાયદામાં કંઈપણ જોગવાઈ હોવા છતાં, નિયુક્ત દિવસથી અથવા, પરિસ્થિતિ અનુસાર, સહમત થયેલ તારીખના તરત પછીના દિવસથી, તુલનાત્મક ધિરાણ માટેના નીચા દર કરતાં પાંચ ટકા અંક વધુ એવા દરે, તે રકમ પર પુરવઠાકર્તાને વ્યાજ ચૂકવવા માટે ખરીદદાર જવાબદાર રહેશે.

સ્પષ્ટીકરણ.--આ કલમના હેતુઓ માટે, 'તુલનાત્મક ધિરાણ માટેનો તળિયાનો દર' નો અર્થ અનુસૂચિત બેંકો દ્વારા (સહકારી બેંકો સિવાયની) ધિરાણ મર્યાદાઓ પર વસૂલ કરવામાં આવતા લઘુત્તમ ધિરાણ દરોમાંથી સર્વોચ્ચ એવો દર થાય છે, જે બેંકિંગ કંપનીઓને સામાન્ય રીતે રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા બેંકિંગ રેગ્યુલેશન એક્ટ, ૧૯૪૯ હેઠળ આપવામાં આવેલ અથવા જારી કરવામાં આવેલ નિર્દેશોના અનુસંધાને હોય છે. (૧૯૪૯ નો ૧૦)."

(આ અદાલતે ભાર મૂક્યો છે)

અધિનિયમની કલમ ૩ ખરીદદારની નિયત દિવસે પહેલાં ચૂકવણી કરવાની જવાબદારી નિર્ધારિત કરે છે, જે કલમ ૨ માંની વ્યાખ્યા મુજબ, માલની ડિલિવરી અથવા સેવા પ્રદાન થયાના ૩૦ દિવસ પૂર્ણ થયા પછીનો દિવસ છે. અધિનિયમની કલમ ૪ વ્યાજ કઈ તારીખથી ચૂકવવાનું બને તે બાબતનો ઉપબંધ કરે છે. અધિનિયમની કલમ ૪ મુજબ, ખરીદદાર ઉપરની જવાબદારી નિયત દિવસથી ઉદ્ભવે છે. પુનરાવર્તન થવાની કિંમત પર પણ, અધિનિયમની કલમ ૨(બી) સ્પષ્ટ રીતે જણાવી આપે છે કે નિયત દિવસ સ્વીકારની તારીખથી ત્રીસ દિવસ પૂર્ણ થયા પછીનો દિવસ છે, અને સ્વીકારની તારીખ એટલે માલની ડિલિવરી થયાનો દિવસ અથવા સેવાઓ પ્રદાન થયાનો દિવસ. મારા વિચારી-વિમર્શ કરીને બનેલા મત મુજબ, વિધાનમંડળે જે ભાષાનો ઉપયોગ કર્યો છે તેનાથી વધુ સ્પષ્ટ ભાષા હોઈ શકતી નહોતી, કારણ કે જે બાબત સ્પષ્ટપણે દર્શાવવામાં આવી છે તે અત્યંત નિર્વિવાદ રીતે સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે. તેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું છે કે અધિનિયમ ઘડતી વખતે વિધાનમંડળના મનનમાં કેન્દ્રીય તારીખ તરીકે વાસ્તવિક

માલ-ડિલિવરીની તારીખ અથવા સેવાઓ પ્રદાન થયાની તારીખ હતી, અને વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો તે તારીખ નહીં.

૨૭. અધિનિયમની જોગવાઈઓના અર્થઘટનનો મુદ્દો આ અદાલતના તાજેતરના ચાર નિર્ણયોમાં વિચારાધીન રહ્યો છે. આસામ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) ના કેસથી શરૂઆત કરતાં, જેમાં ભૂલવશ એમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમ ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યો અને તેથી તે તારીખ પહેલાં થયેલ “વ્યવહારો” પર અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી નથી. ઉક્ત કેસમાં આ અદાલતે “વ્યવહાર” અને “પુરવઠા આદેશ” શબ્દોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જોકે તે અધિનિયમની કલમ ૨ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત નથી. આગળ, અધિનિયમની લાગુ પડતાની બાબતે ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષે પહોંચતાં પહેલાં, આ અદાલતે અધિનિયમના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન તથા અધિનિયમ ઘડાયા પહેલાં થયેલ સંસદીય ચર્ચાઓનો પણ વિચાર કર્યો ન હતો.

૨૮. હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન તથા સંસદીય ચર્ચાઓનો ઉપયોગ કોઈ અધિનિયમમાં આવેલા નિશ્ચિત શબ્દોના અર્થનું નિર્ધારણ કરવા માટે કરી શકાતો નથી, છતાં આ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ એવી છે કે તેનો ઉપયોગ સંસદ દ્વારા જે સામાન્ય પરિપ્રેક્ષમાં કાયદેસર વ્યવસ્થા પસાર કરવામાં આવી હતી તે સમજવા માટે, તેમજ તે દ્વારા દૂર કરવાનું જે દુષણ અભિપ્રેત હતું તે જાણવા માટે કરી શકાય છે. આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાલ વિ. સુબોધ ગોપાલ બોઝ, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૯૨ ના મામલામાં નીચે મુજબ નિર્ધારિત કર્યું હતું:

આ અદાલત દ્વારા એ સુસ્થાપિત થયેલ છે કે હેતુઓ અને કારણોનું નિવેદન કોઈ કાયદાની વ્યાખ્યા કરવા માટે સહાયક સાધન તરીકે ગ્રાહ્ય નથી (જુઓ અશ્વિની કુમાર ઘોષ વિ. અરબિંદ બોઝ) અને તેથી હું

અધિનિયમના કોઈપણ ભાગની વ્યાખ્યા કરવા અથવા અધિનિયમમાં વપરાયેલા કોઈપણ શબ્દનો અર્થ નિર્ધારિત કરવા માટે તેનો ઉલ્લેખ કરતો નથી, પરંતુ માત્ર તે સમયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિઓ, જેણે વિધેયકના પ્રસ્તાવકને તે રજૂ કરવા પ્રેરિત કર્યો હતો, તથા જે અનિષ્ટને દૂર કરવાનો તેણે પ્રયત્ન કર્યો હતો તેની વ્યાપકતા અને તાત્કાલિકતા નિર્ધારિત કરવા માટેના મર્યાદિત હેતુસર જ તેનો ઉલ્લેખ કરું છું.

ઉક્ત કાનૂની સિદ્ધાંતનું આ અદાલતની સાત-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા વધુ તાજેતરમાં ગુજરાત રાજ્ય વિ. મિર્ઝાપુર મોતી કુરેશી કસાબ જમાત, (૨૦૦૫) ૮ એસસીસી ૫૩૪ ના કેસમાં નીચે મુજબ પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો:

"ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનનો સંદર્ભ, કાયદાની પૃષ્ઠભૂમિ, તે સંબંધિત અગાઉની પરિસ્થિતિ તથા જે અનિષ્ટને દૂર કરવા માટે તે કાયદો લાવવામાં આવ્યો હતો તેને સમજવા માટે લેવો અનુમત્ય છે. (જુઓ – જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ દ્વારા પ્રણીત સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશનના સિદ્ધાંતો, ૯મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૪, પૃષ્ઠ ૨૧૮ પર). સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. સુબોધ ગોપાલ બોઝ અને અન્ય; માં, બંધારણીય પીઠ ત્યાં પડકારવામાં આવેલી વિધાનવ્યવસ્થાની બંધારણીય માન્યતાની કસોટી કરી રહી હતી. પડકારવામાં આવેલી જોગવાઈ દ્વારા લાદવામાં આવેલા પ્રતિબંધોની ચુકિતસંગતતાની કસોટી કરવાની સાથે સાથે, બિલ રજૂ થવાનું કારણ બનેલી તે સમયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિઓ અને જે અનિષ્ટનું નિવારણ કરવાનું ઇચ્છવામાં આવ્યું હતું તેની વ્યાપકતા અને તાત્કાલિકતા નિર્ધારિત કરવા માટે એસ.આર. દાસ, ન્યાયાધીશે ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનનો ઉપયોગ કર્યો હતો. તેમના મત મુજબ, એ ખરેખર અત્યંત દુર્ભાગ્યપૂર્ણ હતું કે ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનને વડી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું નહોતું, જે પ્રતિબંધ લાદવામાં આવ્યો તેની

ચુકિતસંગતતા અંગે યોગ્ય નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં વડી અદાલતને સહાયરૂપ થાત. સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બંગાળ વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા માં, કાયદા સુધી પહોંચાડનારી પૃષ્ઠભૂમિ અને અગાઉની પરિસ્થિતિને સમજવાના હેતુસર ઉદ્દેશ્યો અને કારણોના નિવેદનના ઉપયોગને માન્યતા આપવામાં આવી હતી."

૨૯. ફરીથી શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત)ના મામલામાં આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત)ના મામલામાં જેનો ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો હતો તે મુજબ "વ્યવહાર" અને "પુરવઠા આદેશો" શબ્દોનો સતત ઉપયોગ કર્યો હતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રશ્નસ્થ અધિનિયમને ભૂતલક્ષી અસર આપી શકાતી નથી. આ પાસા અંગે, આ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૨૬. સંબંધિત હકીકત અંગે કોઈ વિવાદ નથી કે પ્રશ્નાધીન અધિનિયમ એક કલ્યાણલક્ષી કાયદેસર વ્યવસ્થા છે, જે પુરવઠાકર્તાઓના હિતોના રક્ષણ માટે, ખાસ કરીને લઘુ ઉદ્યોગના સ્વરૂપ ધરાવતા પુરવઠાકર્તાઓના હિતોના રક્ષણ માટે, ઘડવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ, તે જ સમયે, અધિનિયમનો આશય અને હેતુ દૃષ્ટિઆડેધડ કરી શકાય નહીં અને જ્યાં સુધી એવો આશય સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત ન થાય અને અધિનિયમમાંથી જ નિષ્પન્ન ન થાય ત્યાં સુધી પ્રશ્નાધીન અધિનિયમને પૂર્વલક્ષી અસર આપી શકાય નહીં." (આ બાબતે આ અદાલતે ભાર મૂક્યો છે)

જ્યારે અદાલતે આ અવલોકન કર્યું, ત્યારે તેણે અધિનિયમના આશય અને હેતુની યોગ્ય મૂલવણી કરી નહોતી, જેનો હેતુ એવો હતો કે બાકી રહેલી રકમના ચુકવણામાં ચુક થવાના કિસ્સાઓમાં વિલંબના પરિણામે લઘુ ઉદ્યોગો અને આનુષંગિક ઉદ્યોગોને હાનિ ન થાય.

મોડર્ન ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતે અધિનિયમના કાર્યક્ષેત્રનું નીચે મુજબ અર્થઘટન કર્યું હતું:

"૯. ૧૯૯૩નો અધિનિયમ સંસદમાં સરકારે લઘુ ઉદ્યોગો અંગે કરેલ નીતિ-નિવેદનના અનુસંધાને બનાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં એવું જણાવાયું હતું કે ખરીદદારો દ્વારા લઘુ ઔદ્યોગિક એકમોને રકમની ત્વરિત ચુકવણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય કાયદાકીય વ્યવસ્થા લાવવામાં આવશે. એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે લઘુસ્તરીય તથા સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોમાં અપૂરતું કાર્યકારી મૂડીરોકાણ એક વ્યાપક સમસ્યા ઊભી કરી રહ્યું હતું અને આવા ઉપક્રમો તેનાથી ખૂબ જ અસરગ્રસ્ત હતા. લઘુ ઉદ્યોગો બોર્ડ—જે લઘુ ઔદ્યોગિક એકમો સંબંધિત નીતિઓ બાબતે સર્વોચ્ચ સલાહકાર સંસ્થા છે—એ પણ એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે ખરીદદારો દ્વારા રકમની ત્વરિત ચુકવણી કાનૂની રીતે સુનિશ્ચિત થવી જોઈએ અને બાકી રહેલી રકમ પર, ચુકવવામાં થતી ચૂકના કિસ્સામાં, વ્યાજની ચુકવણી માટે ફરજિયાત જોગવાઈઓ કરવી જોઈએ. એવું પણ માનવામાં આવ્યું હતું કે જો ખરીદદારોને કાયદા હેઠળ વ્યાજ ચૂકવવું ફરજિયાત કરવામાં આવે, તો તેઓ લઘુસ્તરીય તથા સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોની ચુકવણીઓ અટકાવી રાખવાથી દૂર રહેશે. આ હેતુઓ અને કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, સૌપ્રથમ ૨૩-૯-૧૯૯૨ના રોજ રાષ્ટ્રપતિશ્રીએ ‘લઘુસ્તરીય અને સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ અંગેનો અધ્યાદેશ, ૧૯૯૨’ નામનો અધ્યાદેશ જાહેર કર્યો હતો અને ત્યારબાદ આ વિધેયક સંસદના બંને ગૃહો સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું તથા તે વિધેયક પસાર થયા પછી ૧૯૯૩નો અધિનિયમ બનાવવામાં આવ્યો હતો. ૧૯૯૩ના અધિનિયમની પ્રસ્તાવના આ પ્રમાણે છે:

લઘુ-પાયાના અને સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને મોડેથી કરવામાં આવતી ચુકવણીઓ પર વ્યાજની ચુકવણી માટે જોગવાઈ કરવા અને તેનું નિયમન કરવા તેમજ તે સંબંધિત અથવા અનુસંગિક બાબતો માટેનો અધિનિયમ

૨૩. ૧૯૯૩ના અધિનિયમમાં ૧૯૯૮માં કરવામાં આવેલા સુધારા પાછળનો સંપૂર્ણ હેતુ અને ઉદ્દેશ એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે ખરીદનાર પુરવઠાકર્તા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ માલ અથવા આપવામાં આવેલી સેવાઓ માટે ચૂકવવાપાત્ર રકમનો તાત્કાલિક ચુકવણી કરે. તે બાકી રહેલી રકમ અંગે ચૂકમાં થાય તો કાયદેસર રીતે વ્યાજની ચુકવણી માટે પણ જોગવાઈ કરે છે. તે અનુસાર, કલમ ૩ ખરીદનાર પર એવી જવાબદારી નિશ્ચિત કરે છે કે ખરીદનારને પુરવઠો કરાયેલા માલ અથવા તેને આપવામાં આવેલી સેવાઓ માટે, લેખિતમાં નક્કી કરાયેલ તારીખે અથવા તે પહેલાં, અથવા નિયત દિવસે અથવા તે પહેલાં, ચુકવણી કરવી રહેશે; અને જ્યાં લેખિતમાં કોઈ તારીખ નક્કી કરવામાં આવી ન હોય, ત્યાં નિયત દિવસ સ્વીકારના દિવસથી ૧૨૦ દિવસથી વધુ ન હોવો જોઈએ."

(આ બાબત પર આ અદાલતે ભાર મૂક્યો છે)

ઉક્ત કેસમાં, જ્યારે એવું ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું કે આ અદાલતના અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) કેસોમાં આપેલા નિર્ણયો ના આધારે અધિનિયમની જોગવાઈઓ ભાવિપ્રવર્તી સ્વરૂપની છે, ત્યારે એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉક્ત કેસોનો તે કેસના તથ્યો પર કોઈ લાગુ પડતો પ્રભાવ નથી, કારણ કે કરાર ૧૫.૦૧.૧૯૮૩ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો, છતાં વર્ષોથી તેમાં ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા અને છેલ્લો ફેરફાર ૨૯.૦૪.૧૯૯૫ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો. કારણ

કે કરારમાં છેલ્લો ફેરફાર ૨૯.૦૪.૧૯૯૫ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી અધિનિયમ તે કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે.

૩૦. આ રીતે, આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાઓમાં તેમને આપવાનો પ્રયત્ન કરાયેલા અર્થ મુજબ જે 'વ્યવહાર' સમજવામાં આવ્યો હતો, તે તે કેસમાં અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં કરવામાં આવ્યો હતો, તેમ છતાં અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી કરારમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો તે આધાર પર આ અધિનિયમ તેને લાગુ પાડવામાં આવ્યો હતો. મૂળભૂત રીતે, મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસનો નિર્ણય અધિનિયમની લાગુ પડતાને લઈને એક નવી કસોટી રજૂ કરે છે, તે છે 'કરારમાં ફેરફારની તારીખ'. આ અદાલતે પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

"પર... કારણ કે અધિનિયમમાં એવી કલ્પના કરવામાં આવી છે કે સપ્લાયરને અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર વધુ વ્યાજદરનો દાવો કરવાનો ઉપાર્જિત અધિકાર છે, તેથી એવું માત્ર એટલું જ કહી શકાય કે એવો અધિકાર અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખ, એટલે કે ૨૩-૯-૧૯૯૨ પછી થયેલા વેચાણ કરારો માટે જ ઉપજે છે અને તે પહેલાંના કોઈપણ સમય માટે નહીં.

બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠનો ઉક્ત નિષ્કર્ષ એવો મુદ્દો ધ્યાનમાં લીધા વિના આવ્યો હતો કે "વેચાણ કરાર" શબ્દની અધિનિયમમાં વ્યાખ્યા કરવામાં આવી નથી અને તે અધિનિયમની લાગુ પડતાની કાનૂની કસોટી પણ નથી. જો "વેચાણ કરાર" ને કાનૂની કસોટી માનવામાં આવે, તો તે આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ ચુકાદા સાથે અસંગત બનશે, જેમાં "વેચાણ કરાર" અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખ પહેલાંનો હોવા છતાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે લાગુ પડતી

કસોટી "વ્યવહાર" અને "પુરવઠા આદેશ" ની તારીખની હતી, કારણ કે વ્યવહાર અધિનિયમના પ્રારંભ પછી કરવામાં આવ્યો હતો; અને જો "વેચાણ કરાર" ની કસોટી લાગુ કરવામાં આવે, તો ઉક્ત કેસમાં વેચનારને અધિનિયમ હેઠળ ઊંચા દરે વ્યાજ મેળવવાનો હક ન રહે.

૩૧. વધુમાં, જો "વેચાણ કરાર" ને કાનૂની કસોટી માનવામાં આવે, તો તે આ અદાલતના મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય સાથે પણ અસંગત ઠરે, જેમાં કસોટી "વ્યવહાર" ની કે "પુરવઠા આદેશ" ની નહોતી, પરંતુ "કરારમાં ફેરફાર" ની હતી. ઉક્ત કેસમાં, અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાના પહેલાં "વ્યવહાર" કરવામાં આવ્યો હતો, કરારમાં અનેક વખત ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા, અને આ ફેરફારો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી થયા હતા, તેમ છતાં તે અધિનિયમ લાગુ પડે છે એવું માનવામાં આવ્યું હતું.

૩૨. તેથી, ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત ચાર કેસોમાં આ અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલા અધિનિયમની લાગુ પડતાને સંબંધિત પરસ્પર અસંગત કાનૂની પરીક્ષાઓનું સમન્વય સાધવાની જરૂર છે.

૩૩. જેમ કે મેં ઉપર પહેલેથી જ ચર્ચા કરી છે, તેમ ઉપરોક્ત રીતે ઉતારેલ અધિનિયમની કલમ ૨, ૩ અને ૪ ની વ્યાખ્યાત્મક જોગવાઈઓના સમૂહવાચક વાંચનથી કોઈપણ પ્રકારની શંકા માટે જરાય સ્થાન રહેતું નથી કે અધિનિયમ લાગુ પડે છે કે નહીં તેની કસોટી વ્યવહારની તારીખ, અથવા પુરવઠા આદેશ, અથવા કરારમાં ફેરફારની તારીખ નહીં, પરંતુ સહેલાઈથી કહીએ તો, માલની ડિલિવરીની તારીખ અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાની તારીખ છે. આ પ્રકરણમાં આ તબક્કે નોંધવા

જેવી બીજી એક રસપ્રદ બાબત એ છે કે અધિનિયમ સાથે જોડવામાં આવેલા હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનનો મુદ્દા ક્રમાંક ૩, જે નીચે મુજબ છે:

"કારણ કે સંસદનું સત્ર ચાલુ ન હતું અને એવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં હતી કે જેના કારણે તાત્કાલિક પગલું લેવું આવશ્યક બન્યું હતું, તેથી 'લઘુ પાયાના અને સહાયક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ સંબંધિત ઓર્ડિનન્સ, ૧૯૯૨ (૧૯૯૨નું ૧૫)' રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા ૨૩મી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૨ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું." (ભાર આ અદાલત દ્વારા મૂકવામાં આવ્યો છે)

૩૪. વધુમાં, જ્યારે અધિનિયમ મૂળરૂપે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો ત્યારે તેમાં કલમ ૪ અસ્તિત્વમાં નહોતી. તે સુધારા દ્વારા (અધિનિયમ ૧૯૯૮ નો ૨૩) દાખલ કરવામાં આવી હતી. સુધારા અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનમાં નીચે મુજબ જણાવાયું છે:

જ્યાંકે આ અધિનિયમ પાંચ વર્ષના ગાળાથી અમલમાં છે, છતાં નાના પાયાના ઔદ્યોગિક એકમોને બાકી ચૂકવવાપાત્ર રકમોના ચુકવણામાં થતો વિલંબનો પ્રશ્ન યથાવત્ અને અશમિત રીતે ચાલુ રહ્યો છે. ઉદ્યોગો સાથે સંબંધિત રાજ્ય સરકારોના વિભાગો, બેંકો અને નાના ઉદ્યોગ સંઘો સહિતના વિવિધ હિતધારક જૂથો વચ્ચે અધિનિયમની જોગવાઈઓ અંગે વ્યાપક ચર્ચાઓ થઈ છે. આવી ચર્ચાઓમાંથી જે સામાન્ય સહમતી બહાર આવી છે તે એવી છે કે અધિનિયમને વધુ અસરકારક બનાવવાના હેતુથી તેમાં કેટલીક સુધારાઓ કરવી આવશ્યક છે, જેથી અધિનિયમના હેતુઓ અને ઉદ્દેશ્યો સિદ્ધ થાય.

આ પરિચયની પૃષ્ઠભૂમિમાં ૪ અધિનિયમની કલમ ૪ ઉમેરવામાં આવી હતી. કલમની શબ્દરચના પૂરતી સ્પષ્ટ કરે છે કે ખરીદદારે ધરાવવાની જવાબદારી માલની પુરવઠા અથવા સેવાઓના પ્રદાન થયા પછી ઊભી થાય છે. કલમ ૪ માત્ર આ

બાબતે વિધાનકારના આશયનું પુનરોચ્ચાર છે કે અધિનિયમ તેવા કેસોમાં લાગુ પડે છે, જેમાં માલનો પુરવઠો અથવા સેવાઓનું પ્રદાન અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી થયું હોય.

૩૫. અધિનિયમની ઉપરોક્ત કલમોનું સંયુક્ત વાચન દર્શાવે છે કે, ચદ્ધપિ પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં વ્યાપક રીતે ઉદ્દેખિત કરવામાં આવેલા અનેક કેસોમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની વૈધાનિક જોગવાઈઓને પૂર્વપ્રભાવી અસર નથી, તેમ છતાં તેઓ અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોને ધ્યાનમાં રાખીને તથા અધિનિયમની કલમ ૪ માં વપરાયેલા અપ્રતિબંધક ઉપબંધના પ્રયોગને, જે ઉપર ઉદ્ધૃત કરવામાં આવ્યો છે, દષ્ટિગોચરમાં રાખીને, ઉપરોક્ત વૈધાનિક પાસાઓનું યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વિવેચન કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે.

૩૬. અનિયમિત અને મોડા ચુકવણાંના પરિણામે પીડાતી લઘુ ઉદ્યોગો અને સહાયક ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે આ અધિનિયમ ઘડવામાં આવ્યો હતો. અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદનનું, જેનો સંબંધિત ભાગ ઉપર ઉદ્ધૃત કરવામાં આવ્યો છે, અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે કાર્યકારી મૂડીના અભાવે લઘુ ઉદ્યોગો પીડાઈ રહ્યા હતા, અને તેવા ઉદ્યોગોના આર્થિક સ્વાસ્થ્ય પર તેની અસર પડી રહી હતી. બાકી રહેલી રકમનું તાત્કાલિક ચુકવણું સમયની જરૂરિયાત હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું. આ સંદર્ભમાં અધિનિયમની કલમ ૩, ૪, ૫ ની જોગવાઈઓ મહત્ત્વ ધરાવે છે. વધુમાં, એ હકીકતના પ્રકાશમાં તો ખાસ કરીને, કે અધિનિયમની કલમ ૨ ની વ્યાખ્યા-કલમમાં વિધાનમંડળે ‘વ્યવહાર’ અથવા ‘પુરવઠા આદેશ’ શબ્દોની વ્યાખ્યા કરી નથી. તેણે માત્ર, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, ‘નિયુક્ત દિવસ’, ‘ખરીદદાર’ અને ‘પુરવઠાકર્તા’ જેવા શબ્દોની જ વ્યાખ્યા આપવાનું પસંદ કર્યું છે. અધિનિયમનું કેન્દ્રબિંદુ મોડું ચુકવણું છે, જે ‘નિયુક્ત દિવસ’ શબ્દની વ્યાખ્યાને

પણ અનુરૂપ છે, તેથી ‘વ્યવહાર’ ક્યારે કરવામાં આવ્યો હતો અથવા ‘પુરવઠા આદેશ’ની તારીખ શું હતી તે વિચારવાની કોઈ જરૂર નથી. અધિનિયમની કલમ ૩ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે ખરીદદારની ચુકવણી કરવાની જવાબદારી ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે પુરવઠાકર્તા ખરીદદારને માલ પુરો પાડે અથવા કોઈ સેવાઓ આપે. તેથી, વિધાનમંડળે ‘મોડું ચુકવણું’ તરીકે જેની કલ્પના કરી હતી તે એ હતું કે માલનો પુરવઠો થઈ ગયા પછી, અને કરાર મુજબ નક્કી કરાયેલ તારીખ પછી અથવા અનુમાનિત સ્વીકારની તારીખ પછી, પુરવઠાકર્તાને બાકી રહેલી રકમનું ચુકવણું કરવું. કલમનું સાદું વાચન કરતાં જ સ્પષ્ટ થાય છે કે કરારમાં પ્રવેશ કરવાની તારીખ અથવા પુરવઠા આદેશની તારીખ વિધાનમંડળના વિચારવિસ્તારમાં જ નહોતી. તેથી, કલમ ૩ ના સાદા વાચનથી પૂરતું સ્પષ્ટ થાય છે કે અધિનિયમના હેતુસર, કરાર ક્યારે કરવામાં આવ્યો હતો તે મહત્વનું નથી, જો માલનો પુરવઠો અધિનિયમ ૨૩.૦૯.૧૯૯૨ ના રોજ અમલમાં આવ્યા પછી થયો હોય. આ અર્થમાં અધિનિયમના પૂર્વલક્ષી અમલનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી.

આને અધિનિયમની કલમ ૪ માં આવેલ અપ્રતિબંધક કલમના ઉપયોગથી વધુ આધાર મળે છે. પુનરાવર્તન થવાનું ભલે બને, છતાં અધિનિયમની કલમ ૪ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે:

"૪. કઈ તારીખથી અને કયા દરે વ્યાજ ચુકવવાપાત્ર થાય છે.— જ્યાં કોઈ ખરીદદાર કલમ ૩ હેઠળ આવશ્યક મુજબ સપ્લાયરને રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય, ત્યાં ખરીદદાર અને સપ્લાયર વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં અથવા તે સમય માટે અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદામાં સમાવાયેલ કોઈ બાબત હોવા છતાં, ખરીદદાર નિયુક્ત દિવસથી અથવા, પ્રસંગોપાત, સંમત થયેલ તારીખને તરત અનુસરતી તારીખથી, તે રકમ પર સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા વસૂલવામાં આવતા પ્રાથમ લેન્ડિંગ રેટના દોઢ ગણાં દરે સપ્લાયરને વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે."

(આ અદાલતે ભાર મૂક્યો છે)

'એગ્રીમેન્ટ' શબ્દ પહેલાં આવેલો અતિશય પ્રભાવી ઉપબંધ પણ આ બાબત સ્પષ્ટ કરે છે કે એકવાર રકમ બાકીદાર બને, જે માલની પુરવઠા અને સેવાઓ પ્રદાન કર્યા પછીની સ્થિતિ છે, ત્યારે ખરીદનાર અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચેના કરારમાં શું નિર્ધારિત છે તેની પરવા કર્યા વિના, ખરીદનાર પુરવઠાકર્તાને વિલંબિત ચુકવણી પર કાયદેસર વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર બને છે.

૩૭. વધુમાં, પશ્ચાદપ્રભાવિતાના પ્રશ્ન અંગે પણ, ઉપરોક્ત કેસોમાં આ અદાલતે જે બાબતનું પરીક્ષણ કરવાનું આવશ્યક હતું તે એ હતું કે, અધિનિયમની સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓ એટલે કે કલમ ૩, ૪, ૫ અને ૬ ને વાંચીને, શું કોઈ નિહિત વૈધાનિક અધિકાર પ્રદાન થાય છે કે નહીં. હું પહેલેથી જ ધારણ કરી ચૂક્યો છું કે અધિનિયમની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ સ્વરૂપે પ્રત્યાગામી છે; તેથી, પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) તથા તેમાં ઉલ્લેખિત કેસોમાં આ પાસાનું વિચારણા ન થવાથી, આ પ્રશ્ન પર ઉક્ત ચુકાદો સુબ સાઈલેન્ટિયો બની જાય છે. આ સંદર્ભમાં વિજળી બોર્ડ તરફથી ઉપસ્થિત થયેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વિજય હંસારિયાએ રજૂ કરેલ દલીલ સ્વીકારી શકાય તેવી નથી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે ભારતની ન્યાયિક પ્રણાલીની ક્રમબદ્ધ રચનાત્મકતા ધ્યાનમાં લેતાં, આ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલ કાયદો નિશ્ચિત, સ્પષ્ટ અને સુસંગત હોવો અત્યંત મહત્વનો છે, એવી સ્થાપના સમર્થન માટે આ અદાલતના નિર્ણયોમાં, રાજ્ય ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય વિ. સિન્ટેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. અને અન્ય, (૧૯૯૧) ૪ એસસીસી ૧૩૯ તેમજ અર્નિત દાસ વિ. રાજ્ય બિહાર, (૨૦૦૦) ૫ એસસીસી ૪૮૮ પર આધાર મુક્યો છે. કાયદાનો ઉક્ત સિદ્ધાંત સર્વથા શંકાતીત છે. પરંતુ, પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં જે પ્રશ્નનું પરીક્ષણ કરવાનું આવશ્યક હતું તે એ હતું કે ઉપર ઉલ્લેખિત અધિનિયમની સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓનું વિચારણા કરાયું નહોતું અને તેઓનું એવું અર્થઘટન કરાયું નહોતું કે

જેના આધારે એ નિર્ધારિત કરી શકાય કે અધિનિયમની જોગવાઈઓ પ્રત્યાગામી સ્વરૂપની છે કે નહીં અને શું તે પુરવઠાકર્તાને વૈધાનિક અધિકાર પ્રદાન કરે છે કે નહીં. ઉક્ત જોગવાઈઓનું યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વિચારણા ન થવાથી ઉપરોક્ત ચુકાદો પેર ઇન્ક્યુરિયમ બને છે, જેમ કે આ અદાલતે રાજ્ય ઉત્તર પ્રદેશ અને અન્ય વિ. સિન્થેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. અને અન્ય (ઉપરોક્ત) માં ઠરાવ્યું હતું, જેમાં નીચે મુજબ ધારણ કરવામાં આવ્યું હતું:

"૩૯. પરંતુ સમસ્યા સિન્થેટિક એન્ડ કેમિકલ્સના કેસમાં આપેલ નિષ્કર્ષને કારણે ઊભી થઈ છે. પ્રશ્ન એવો હતો કે શું રાજ્ય વિધાનમંડળ ઔદ્યોગિક આલ્કોહોલ પર વેન્ડ ફી અથવા આબકારી શુલ્ક લાદી શકે. પીઠે આ પ્રશ્નનો જવાબ નકારાત્મક આપ્યો હતો, કારણ કે ઔદ્યોગિક આલ્કોહોલ માનવીય સેવન માટે અયોગ્ય હોવાથી રાજ્ય વિધાનમંડળ સાતમી અનુસૂચીની યાદી ૨ ની પ્રવેશ ૫૧ અથવા પ્રવેશ ૮ પૈકી કોઈપણ હેઠળ આબકારી શુલ્ક લાદવા માટે સક્ષમ નહોતું. આવું કરતાં પીઠે અગાઉ ઉદ્ઘૂત કરાયેલ નિષ્કર્ષ નોંધ્યો હતો. તે પહેલાં કોઈ ચર્ચા કરવામાં આવી નહોતી. આ આદેશમાં કોઈ કારણ કે ચુકિત મળી શકતી નથી. તેથી એક મહત્વનો પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું આ નિષ્કર્ષ બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૧ હેઠળ જાહેર કરાયેલ કાયદો છે કે તે પેર ઇન્ક્યુરિયમ છે અને તેથી તેની અવગણના કરવી યોગ્ય છે.

૪૦. ‘ઇન્ક્યુરિયા’ નો શાબ્દિક અર્થ ‘બેદરકારી’ થાય છે. વ્યવહારમાં ‘પર ઇન્ક્યુરિયમ’ નો અર્થ ‘પર ઇમ્પ્રોરેશિયમ’ એવો થતો જણાય છે. અંગ્રેજી અદાલતોએ ‘સ્ટારે ડિસીસિસ’ ના નિયમમાં શિથિલતા લાવવા માટે આ સિદ્ધાંત વિકસાવ્યો છે. જો કોઈ નિર્ણય ‘કાયદામાં ઉદ્ઘૂત કરવા યોગ્ય’ હોય, તો પણ જો તે ‘કોઈ ધારા અથવા અન્ય બાંધધરીરૂપ સત્તાને અવગણીને’ આપવામાં આવ્યો હોય, તો તેને ટાળવામાં આવે છે

અને અવગણવામાં આવે છે. (યંગ વિ. બ્રિસ્ટલ એરોપ્લેન કો. લિ.) બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૧ નું, જેમાં પૂર્વનિર્ણયોનો સિદ્ધાંત કાનૂની બાબત તરીકે સમાવવામાં આવ્યો છે, અર્થઘટન કરતી વખતે આ અદાલતે પણ તેને સ્વીકાર્યો, મંજૂર કર્યો અને અપનાવ્યો છે. જયશ્રી સાહુ વિ. રાજદેવાન દુબે કેસમાં, આ અદાલતે જ્યારે વિરોધાભાસી નિર્ણયો પીઠ સમક્ષ મૂકવામાં આવે ત્યારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા દર્શાવી હતી, ત્યારે હેલ્સબરીઝ લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ માંથી એવો એક અવતરણ ઉદ્ઘૃત કર્યો હતો, જેમાં તે અપવાદોમાંનો એક સમાવાયેલ છે કે જેમાં અપીલ અદાલતનો નિર્ણય બાંધધરીરૂપ રહેતો નથી."

આ ઉપરાંત, પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયમાં ભાવિ અમલના મુદ્દા અંગે ઉદ્દેખિત કેસોનો વર્તમાન કેસના તથ્યો સાથે કોઈ સંબંધ નથી. પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં ઉદ્દેખિત એક નિર્ણય, જે આ અદાલતનો કિલે સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, (૨૦૦૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧ નો નિર્ણય છે, તેમાં આ અદાલતની ત્રણ ન્યાયાધીશોવાળી ખંડપીઠે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

"અર્થઘટનનો એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત એવો છે કે દરેક કાયદો પ્રથમ દ્રષ્ટિએ ભવિષ્યલક્ષી ગણાય છે, જો સુધી તેને સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા પૂર્વલક્ષી અસર ધરાવતો બનાવવામાં આવ્યો ન હોય. પરંતુ સામાન્ય રીતે આ નિયમ ત્યાં લાગુ પડે છે જ્યાં કાયદાનો હેતુ પ્રસ્થાપિત અધિકારોને અસર કરવાનું હોય અથવા નવા બોજા લાદવાનું હોય અથવા વર્તમાન બાધ્યતાઓને ક્ષીણ કરવાનું હોય. કાયદામાં વિધાનમંડળનો વર્તમાન અધિકારોને અસર કરવાનો આશય દર્શાવવા પૂરતા શબ્દો ન હોય, તો તે ફક્ત ભવિષ્યલક્ષી જ માનવામાં આવે છે 'નોવા કોન્સ્ટિટ્યુશિયો ફ્યુચુરિસ ફોર્મમ ઇમ્પોનેરે ડેબેટ નોન પ્રેટેરિટિસ'

-- નવો કાયદો જે આગળ આવવાનું છે તેનું નિયમન કરવો જોઈએ, ભૂતકાળનું નહીં. (જેવો : જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ દ્વારા સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશનના સિદ્ધાંતો, નવમું સંસ્કરણ, ૨૦૦૪, પૃષ્ઠ ૪૩૮). કોઈ કાયદાને પૂર્વલક્ષી બનાવવા માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવી અનિવાર્ય નથી અને પૂર્વલક્ષિતતા વિરુદ્ધની અનુમાનધારણા આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા ખંડિત થઈ શકે છે, ખાસ કરીને એવા પ્રકરણમાં જ્યાં સમગ્ર સમાજના હિત માટે સ્વીકારાયેલી અનિષ્ટતાને દૂર કરવા નવો કાયદો બનાવવામાં આવ્યો હોય." (આ અદાલતે ભાર મૂક્યો છે)

કારણો અને હેતુઓના નિવેદનના વાંચનથી ખૂબ જ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ અધિનિયમ સામાન્ય રીતે લઘુ કક્ષાના અને સહાયક ઉદ્યોગોના હિતાર્થે ઘડવામાં આવ્યો છે, તેથી પુરબાંચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના મામલામાં આવેલ નિર્ણય અધિનિયમના સ્વરૂપ તથા તેની ભવિષ્યલક્ષી અમલક્ષમતા અંગેની કાનૂની સ્થિતિ યોગ્ય રીતે પ્રતિપાદિત કરતો નથી.

૩૮. મારા વિચારપૂર્વકના મત મુજબ, પૂર્વાંચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) તથા આ સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત અન્ય નિર્ણયો દ્વારા મુદ્દાના એક મહત્વપૂર્ણ પાસાનો, અર્થાત્ અધિનિયમની જોગવાઈઓ પૂર્વપ્રભાવી છે કે નહીં, એવો વિચાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. તેમણે માત્ર એટલું જ ઠરાવ્યું હતું કે અધિનિયમની જોગવાઈઓને પશ્ચાદ્દપ્રભાવી અસર નથી. તેથી, આ નિર્ણયોમાં આ પાસા અંગે ઉપશાંત રીતે ચુકાદો આપવામાં આવ્યો છે.

અતએવ, મુદ્દા ક્રમાંક ૧ અને ૨ નો જવાબ અપીલકર્તા-પુરવઠાકર્તાઓના પક્ષે આપવામાં આવે છે.

મુદ્દા નં. ૩, ૪ અને ૫ના જવાબો:

૩૯. વિજળી બોર્ડની તરફેથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વિજય હંસારિયાએ રેસ જુડિકેટના પ્રશ્ન અંગે ઉઠાવેલી દલીલ કાયદાની દૃષ્ટિએ સર્વથા અસ્થિર છે. પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં જે મહત્વનો પ્રશ્ન વિવાદમાં હતો, તેમાં આ અદાલત આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) માં ઉદ્ભવેલા પ્રશ્નો સાથે સંકળાયેલી નહોતી, જેના નિષ્કર્ષો ઉપરોક્ત મુજબ ઉદ્ભૂત કરવામાં આવ્યા છે. આ અદાલત માત્ર એ પ્રશ્ન સાથે સંકળાયેલી હતી કે અધિનિયમની વૈધાનિક જોગવાઈઓના આધારે, અધિનિયમ અમલમાં આવે તે પહેલાં કરવામાં આવેલા કરારોના સંદર્ભમાં વ્યાજ બાબતે દાવો દાખલ કરેલો દાવો ચલાવા યોગ્ય છે કે નહીં. કલમ ૪ હેઠળ જોગવાયેલ વ્યાજ અંગે દાવો કરવાની અપીલકર્તાને હકદારી છે કે નહીં, તે પ્રશ્ન પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત) માં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ પ્રશ્ન નહોતો. તેથી, તે મામલાનો નિર્ણય રેસ જુડિકેટ તરીકે કાર્યરત થાય તેમ કહી શકાય નહીં. કાનૂની દલીલ સંબંધિત તાત્વિક અને મહત્વનો પ્રશ્ન ઘડવામાં આવ્યો ન હતો અને તેનો ઉત્તર પણ આપવામાં આવ્યો ન હતો; તેથી, તે રેસ જુડિકેટ તરીકે કાર્યરત થતો નથી.

૪૦. મર્યાદાના પ્રશ્ન અંગે, હું મર્યાદા અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૧૯ ને કલમવાર પત્રક રૂપ સાથે વાચતાં તેના આધાર પર અપીલકર્તાઓના પક્ષમાં તેનું ઉત્તર આપું છું, જે નીચે મુજબ ઉદ્ભૂત કરવામાં આવ્યા છે:

૧૯. દેવાના હિસાબે અથવા વારસાગત દાન પરના વ્યાજના હિસાબે કરવામાં આવેલી ચુકવણીનો પ્રભાવ –

જ્યાં દેવું અથવા વસિયતમાં અપાયેલ વ્યાજના હિસાબે, નિર્ધારિત અવધિ પૂર્ણ થાય તે પહેલાં, દેવું અથવા વસિયતનો હક ચૂકવવા માટે જવાબદાર વ્યક્તિ દ્વારા અથવા આ બાબતે તેની વિધિવત્ સત્તાપ્રાપ્ત એજન્ટ દ્વારા

ચુકવણી કરવામાં આવે છે, ત્યાં આવી ચુકવણી કરવામાં આવેલ સમયથી મર્યાદાની નવી અવધિ ગણવામાં આવશે:

પરંતુ શરત એવી રહેશે કે, ૧ જાન્યુઆરી, ૧૯૨૮ના પ્રથમ દિવસ પહેલાં કરવામાં આવેલી વ્યાજની ચુકવણીના કિસ્સા સિવાય, તેવી ચુકવણીની કબૂલાત તે ચુકવણી કરનાર વ્યક્તિના હસ્તલેખમાં, અથવા તેની સહીવાળા લેખમાં, દર્શાવેલી હોવી જોઈએ.

સમજૂતી – આ કલમના હેતુઓ માટે, –

(એ) જ્યાં ગીર્વે મૂકેલ જમીન ગીર્વેદારના કબજામાં હોય, ત્યાં આવી જમીનના ભાડા અથવા પેદાશની પ્રાપ્તિને ચુકવણી માનવામાં આવશે;

(બી) "દેવું" માં અદાલતના હુકમનામા અથવા આદેશ હેઠળ ચૂકવવાપાત્ર રકમનો સમાવેશ થતો નથી.

૨૫. અવધિપૂર્તિ દ્વારા સુખાધિકારનું અધિગ્રહણ –

(૧) જ્યાં કોઈ મકાન માટે તથા તે સંબંધે પ્રકાશ અથવા હવાના પ્રવેશ અને ઉપયોગનો હક્ક કોઈ ઉપભોગાધિકાર તરીકે, તથા અધિકારરૂપે, અવરોધ વિના અને વીસ વર્ષ સુધી શાંતિપૂર્ણ રીતે ભોગવવામાં આવ્યો હોય, અને જ્યાં કોઈ માર્ગ અથવા જળમાર્ગ અથવા કોઈ જળનો ઉપયોગ અથવા કોઈ અન્ય ઉપભોગાધિકારનો ઉપયોગ (તે હકારાત્મક હોય કે નકારાત્મક) તેના ઉપર હક્કનો દાવો કરનાર કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ઉપભોગાધિકાર તરીકે અને અધિકારરૂપે, અવરોધ વિના અને વીસ વર્ષ સુધી શાંતિપૂર્ણ તથા ખુલ્લેઆમ ભોગવવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં પ્રકાશ અથવા હવાના આવા પ્રવેશ અને ઉપયોગ, માર્ગ, જળમાર્ગ, જળના ઉપયોગ અથવા અન્ય ઉપભોગાધિકારનો હક્ક સંપૂર્ણ અને અખંડનીય રહેશે.

(૨) ઉક્ત વીસ વર્ષના દરેક એવા સમયગાળાને એવો સમયગાળો માનવામાં આવશે કે જે તે દાવાની રજૂઆત પહેલાંના તત્કાલ અગાઉના બે વર્ષની અંદર સમાપ્ત થતો હોય, જેમાં તે સમયગાળો જે દાવા સાથે સંબંધિત છે તે દાવાનો વિવાદ કરવામાં આવ્યો હોય.

(૩) જ્યાં ઉપકલમ (૧) હેઠળ જે સંપત્તિ અંગે અધિકારનો દાવો કરવામાં આવે છે તે સરકારની માલિકીની હોય, ત્યાં તે ઉપકલમને એમ વાંચવામાં આવશે જાણે “વીસ વર્ષ” શબ્દોના સ્થાને “ત્રીસ વર્ષ” શબ્દો પ્રતિસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા હોય.

સ્પષ્ટીકરણ – આ કલમના અર્થમાં કોઈ બાબત વિસ્તેષ ગણાતી નથી, સિવાય કે જ્યાં દાવેદાર સિવાયના કોઈ અન્ય વ્યક્તિના કૃત્યથી અવરોધ થવાને કારણે કબજો અથવા ભોગવટાનો વાસ્તવિક ખંડિતપણો થયો હોય અને એવો અવરોધ, તે અંગે તથા તેને કરનાર અથવા કરાવવા માટે અધિકૃત કરનાર વ્યક્તિ અંગે દાવેદારને જાણ થયાની તારીખથી એક વર્ષ સુધી, દાવેદાર દ્વારા સ્વીકારી લેવામાં આવ્યો હોય અથવા મૌન સંમતિ આપવામાં આવી હોય."

૪૧. માલની વાસ્તવિક પુરવઠા સામેના પુરવઠા આદેશ તથા કરવામાં આવેલી ચુકવણીને ધ્યાનમાં લેતાં, છેલ્લી ચુકવણી ૦૫.૦૩.૧૯૯૪ના રોજ કરવામાં આવી હતી. તેથી, સમયમર્યાદાનો પ્રવાહ તે તારીખથી શરૂ થયો. દાવાની સ્થાપનાની તારીખ ૧૦.૦૧.૧૯૯૭ છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં, દાવો મર્યાદા અધિનિયમમાં નિર્ધારિત મર્યાદાકાળની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યો છે. યદ્યપિ મુદ્દાના આ પાસા અંગે નીચલી અદાલતે કે વડી અદાલતે કોઈ નિષ્કર્ષ નોંધ્યો નથી, હું આ પ્રશ્નનો જવાબ અપીલકર્તાઓના પક્ષમાં આપું છું.

૪૨. ઉપર ઉલ્લેખિત આ અદાલતના ચુકાદાઓના દૃષ્ટિએ, જેઓ પર વરિષ્ઠ વિદ્વાન વકીલ શ્રી અજિત સિંહાએ, રિવ્યૂ પિટિશનમાં આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને

આદેશની યોગ્યતા સામે એમ/એસ ટ્રસીઝ એન્ડ ટાવર્સ પ્રા. લિ. દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલની જાળવપાત્રતા અંગે, મજબૂત આધાર મૂક્યો છે, અમે ઠરાવીએ છીએ કે તે કાયદા મુજબ જાળવપાત્ર છે.

મુદ્દા ક્રમાંક ૬નો જવાબ:

૪૩. ઉપરોક્ત કારણોસર, હું આ અપીલોમાં નિર્ધારિત મુદ્દાઓનો નિર્ણય ઉપર જણાવ્યા મુજબ અપીલકર્તાઓના પક્ષમાં આપું છું. તે મુજબ, અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે. બધી બાકી રહેલી અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

સન ૨૦૧૩ ની એસએલપી (સી) નં. ૯૯૨૪-૯૯૨૫ માંથી ઉત્પન્ન થયેલી દીવાની અપીલોમાં, ૧૭.૦૨.૨૦૧૫ ના તારીખના આદેશ દ્વારા, અપીલકર્તા એમ/એસ શાંતિ કન્ડક્ટર્સને રૂપિયા ૩૮,૭૦,૦૦૦/- ની રકમ પ્રતિવાદીઓને પરત ચુકવવાનો નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો હતો. આ આદેશની નકલ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર પ્રતિવાદીઓએ અપીલકર્તાઓને વાર્ષિક ૯% વ્યાજ સાથે ઉક્ત રકમ પરત આપવી રહેશે.

અરુણ મિશ્રા, ન્યાયમુર્તી. – પરવાનગી મંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨. મેં મારા માનનીય ભાઈ ન્યાયાધીશ દ્વારા લખાયેલ ચુકાદાના ખરડાનું અવલોકન કર્યું છે. તેમ છતાં, નીચે ત્યારબાદ દર્શાવેલા કારણોને આધારે, તેમાં વ્યક્ત કરાયેલા મત સાથે હું આદરપૂર્વક સહમત થઈ શકતો નથી.

૩. આ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે આસામ રાજ્ય વિદ્યુત બોર્ડે ૩૧.૩.૧૯૯૨ અને ૧૩.૫.૧૯૯૨ના રોજ પુરવઠા આદેશો આપ્યા હતા અને

“સ્મોલ સ્કેલ એન્ડ એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રિયલ અંડરટેકિંગ્સને વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩” નામનો અધિનિયમ (આ પછી “૧૯૯૩નો અધિનિયમ” તરીકે ઉલ્લેખિત) ૨૩.૯.૧૯૯૨થી અમલમાં આવ્યો હતો. પુરવઠો ૪.૧૦.૧૯૯૩ના રોજ પૂર્ણ થયો હતો. ૫.૩.૧૯૯૪ના રોજ અંતિમ ચુકવણી કરવામાં આવી હતી. રૂપિયા ૫૩.૬૮ લાખ જેટલી વ્યાજની રકમ વસૂલ કરવા માટેનો દાવો ૧૦.૧.૧૯૯૭ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૪. મારા વિધાવાન સહોદર ન્યાયાધીશે ઠરાવ્યું છે કે પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ. વિ. આસામ રાજ્ય વિજળી બોર્ડ એન્ડ અનર. (૨૦૧૨) ૭ એસ.સી.સી. ૪૬૨, આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. એન્ડ ઓર્સ. વિ. જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ એન્ડ અનર. (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ અને શક્તિ ટ્યુબ્સ વિ. બિહાર રાજ્ય એન્ડ ઓર્સ. (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ વગેરેમાં અપાયેલા નિર્ણયો યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યા નથી; તેથી તેઓ પર ઇન્ક્યુરિયમ તથા સબ સાઇલેન્ટિયો છે. અધિનિયમને પૂર્વપ્રભાવિત અમલ છે. વધુમાં એવો પણ અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે કે શાંતિ કન્ડક્ટર્સ સાથે નિર્ધારિત પૂર્વાચલ કેબલ્સ (પૂર્વોક્ત)નો નિર્ણય રેસ જુડિકાટા તરીકે અમલમાં આવતો નથી.

૫. અધિનિયમના નામ પરથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે તેનો હેતુ લઘુ પાયાના અને અનુસંગી ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને વિલંબિત ચુકવણીઓ પર વ્યાજ ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે. આ અધિનિયમમાં કુલ ૧૧ કલમો છે. કલમ ૧ અમલક્ષેત્ર અને તેના પ્રારંભની તારીખ અંગે છે. આ અધિનિયમ ૨૩મી સપ્ટેમ્બર, ૧૯૯૨ના રોજ અમલમાં આવ્યો હતો. ‘નિયુક્ત દિવસ’ની વ્યાખ્યા કલમ ૨(બી) માં અને ‘ખરીદદાર’ની વ્યાખ્યા કલમ ૨(સી) માં આપવામાં આવી છે. બંને વ્યાખ્યાઓ નીચે ઉતારવામાં આવે છે :

"૨(બી) "નિયુક્ત દિવસ" નો અર્થ પુરવઠાકર્તા પાસેથી કોઈ માલ અથવા કોઈ સેવાઓ ખરીદદારે સ્વીકારેલા દિવસથી અથવા અનુમાનિત સ્વીકારના દિવસથી ત્રીસ દિવસની મુદત પૂર્ણ થયા પછી તરત અનુસરતો દિવસ થાય છે;

સ્પષ્ટીકરણ, – આ કલમના હેતુઓ માટે, –

(૧) 'સ્વીકૃતિનો દિવસ' નો અર્થ થાય છે, –

(એ) માલની વાસ્તવિક સોપવણીનો દિવસ અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવાનો દિવસ; અથવા

(બી) જ્યાં માલ અથવા સેવાઓના સ્વીકાર અંગે ખરીદદારે માલની ડિલિવરી થયાના દિવસથી અથવા સેવાઓ પ્રદાન થયાના દિવસથી ત્રીસ દિવસની અંદર લેખિતમાં કોઈ વાંધો ઉઠાવ્યો હોય, ત્યાં એવો વાંધો પુરવઠાકર્તા દ્વારા દૂર કરવામાં આવે તે દિવસ;

(૨) "અનુમાનિત સ્વીકૃતિનો દિવસ" નો અર્થ એવો થાય છે કે, જ્યાં માલ અથવા સેવાઓની સ્વીકૃતિ અંગે ખરીદદાર દ્વારા માલની ડિલિવરી થયાના દિવસથી અથવા સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવેલાના દિવસથી ત્રીસ દિવસની અંદર લેખિતમાં કોઈ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં માલની વાસ્તવિક ડિલિવરી થયાનો દિવસ અથવા સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવેલાનો દિવસ;

(સી) "ખરીદદાર" નો અર્થ એવો કોઈપણ વ્યક્તિ થાય છે જે પ્રતિફળના બદલે કોઈ સપ્લાયર પાસેથી કોઈ માલ ખરીદે છે અથવા કોઈ સેવાઓ મેળવે છે;"

૬. કલમ ૩ ખરીદનારની ચુકવણી કરવાની જવાબદારી સાથે સંબંધિત છે. ખરીદનાર અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચે લેખિતરૂપે વિરોધાભાસી કોઈ કરાર ન હોય તો

નિયત દિવસ પહેલાં ખરીદનાર દ્વારા ચુકવણી કરવી આવશ્યક છે. કલમ ૩ નીચે મુજબ ઉતારવામાં આવે છે :

"૩. ખરીદદારે ચુકવણી કરવાની જવાબદારી.— જ્યાં કોઈ પુરવઠાકર્તા કોઈ ખરીદદારને કોઈ માલ પુરો પાડે છે અથવા કોઈ સેવાઓ પ્રદાન કરે છે, ત્યાં ખરીદદાર તે બદલની ચુકવણી તેના અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચે લેખિતમાં નક્કી થયેલી તારીખે અથવા તે પહેલાં કરશે અથવા, જ્યાં આ બાબતમાં કોઈ કરાર ન હોય, ત્યાં નિયત દિવસ પહેલાં કરશે:

પરંતુ શરત એવી રહેશે કે કોઈ પણ સ્થિતિમાં પુરવઠાકર્તા અને ખરીદદારે લેખિતમાં પરસ્પર સ્વીકારેલો સમયગાળો સ્વીકારના દિવસથી અથવા અનુમાનિત સ્વીકારના દિવસથી એકસો વીસ દિવસથી વધુ નહીં હોય."

૫૦. કલમ ૪ તે તારીખ વિશે અને તે દર વિશે છે, જ્યારથી અને જે દરે વ્યાજ ચૂકવવાનું બને છે. કલમ ૪માં જ એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, વિરુદ્ધ કોઈ કરાર અથવા તે સમયે અમલમાં હોય એવો કોઈ કાયદો હોવા છતાં, જો કલમ ૩ની જોગવાઈ મુજબ ચુકવણી કરવામાં ન આવે, તો ખરીદદાર નિયુક્ત દિવસથી અથવા સંમતિથી નક્કી કરાયેલ તારીખના તરત પછીની તારીખથી, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા બેંકના શ્રેષ્ઠ ઉધારલેનારાઓ પાસેથી વસૂલવામાં આવતાં પ્રાથમ લેન્ડિંગ રેટના દોઢ ગણાં દરે વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે. કલમ ૪ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે :

"૪. કઈ તારીખથી અને કયા દરે વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર છે.— જ્યાં કોઈ ખરીદનાર, કલમ ૩ હેઠળ આવશ્યક હોય તે મુજબ, પુરવઠાકર્તાને રકમની ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે, ત્યાં ખરીદનાર અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચે થયેલ કોઈપણ કરારમાં અથવા તે સમયે અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદામાં જે કંઈ સમાયેલ હોય તે છતાં, ખરીદનાર તે રકમ પર નિયુક્ત દિવસથી અથવા, જે પ્રકરણમાં લાગુ પડે તે મુજબ, સંમત થયેલી તારીખને તરત અનુસરતી તારીખથી, સ્ટેટ બેંક ઓફ

ઈન્ડિયા દ્વારા વસૂલવામાં આવતા પ્રાઈમ લેન્ડિંગ રેટના દોઢ ગણાં દરે, પુરવઠાકર્તાને વ્યાજ ચૂકવવા જવાબદાર રહેશે।

સમજૂતી.—આ કલમના હેતુઓ માટે, "પ્રાઈમ લેન્ડિંગ રેટ" નો અર્થ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઈન્ડિયાનો તે પ્રાઈમ લેન્ડિંગ રેટ થાય છે જે બેંકના શ્રેષ્ઠ ઉધારલેનારાઓને ઉપલબ્ધ હોય છે."

૮. કલમ ૫ માં, જો ખરીદદાર નિયત દિવસે પહેલાં ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો તેવા પ્રસંગે, વિરુદ્ધ કરાર અથવા હાલ અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદા બાબતે, અપ્રતિબંધક જોગવાઈ સમાવાઈ છે. ખરીદદાર કલમ ૪ માં ઉલ્લેખિત દરે, માસિક વ્યાજ સાથે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે. કલમ ૫ નીચે મુજબ ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે :

"૫. ખરીદદારની ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ ચૂકવવાની જવાબદારી.— સપ્લાયર અને ખરીદદાર વચ્ચેના કોઈપણ કરારમાં અથવા હાલ અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદામાં રહેલ કોઈપણ જોગવાઈ હોવા છતાં, ખરીદદાર સપ્લાયરને બાકી રહેલી રકમ પર કલમ ૪ માં ઉલ્લેખિત દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ (માસિક વ્યાજ સાથે) ચૂકવવા માટે જવાબદાર રહેશે.

૯. કલમ ૬માં કલમો ૪ અને ૫ હેઠળ ચુકવવાપાત્ર રકમની વસૂલાત અંગે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, જે તે સમય માટે અમલમાં રહેલા કોઈપણ કાયદા હેઠળ દાવો અથવા અન્ય કાર્યવાહી દ્વારા વસૂલ કરી શકાય તેવી છે. અધિનિયમની કલમ ૭માં અપીલ સંબંધિત જોગવાઈ સમાવિષ્ટ છે. ખરીદદાર—અપીલકર્તાએ અપીલમાં હુકમનામા, મધ્યસ્થ ચુકાદા અથવા અન્ય આદેશની શરતો મુજબની રકમના ૭૫ ટકા જમા કરાવવા પડે છે. તે અપીલ સ્વીકારવા માટેની પૂર્વશરત છે. કલમો ૭અ અને ૭બ ઉદ્યોગ સુવિધા પરિષદની સ્થાપના અને તેની રચના અંગે છે. કલમ ૭ક અનુસાર રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં

આવેલી દરેક સૂચના અને બનાવવામાં આવેલ દરેક નિયમને, તે જાહેર કે બનાવવામાં આવ્યા પછી, રાજ્ય વિધાનમંડળ સમક્ષ મૂકવો આવશ્યક છે. કલમ ૮ અનુસાર, હિસાબ તપાસના પ્રસંગે ખરીદદારને પોતાના વાર્ષિક હિસાબના નિવેદનમાં દરેક હિસાબી વર્ષના અંતે કોઈપણ સપ્લાયરને બાકી રહેલી રકમ સાથે તેનું વ્યાજ પણ દર્શાવવું પડે છે. કલમ ૮માં જોગવાઈ છે કે વ્યાજને આવકવેરા અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ ખરીદદારની આવકમાંથી કપાત તરીકે મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. કલમ ૧૦માં જોગવાઈ મુજબ, આ અધિનિયમને અન્ય કાયદાઓ ઉપર અગ્રતા પ્રાપ્ત છે. કલમ ૧૧માં ૨૮ અને બચાવ સંબંધિત જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે.

૧૦. ઉપર નોંધાયેલ અધિનિયમની જોગવાઈઓ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વિવિધ કલમોમાં આવેલી કોઈપણ જોગવાઈ એ દર્શાવતી નથી કે અધિનિયમ કોઈપણ રીતે પૂર્વલક્ષી અમલ ધરાવે છે. વિપરીત રીતે, અધિનિયમ મુજબ ખરીદદારએ નિયત દિવસે પહેલાં ચુકવણી કરવી આવશ્યક છે, અને તે નિયત દિવસ એવો દિવસ છે જે માલ અથવા સેવાઓની ડિલિવરીના સ્વીકારની તારીખ અથવા અનુમાનિત સ્વીકારની તારીખથી ૩૦ દિવસ પૂર્ણ થયા પછી તરત આવતો દિવસ છે. સ્વીકારનો દિવસ એટલે માલની વાસ્તવિક ડિલિવરીનો દિવસ અથવા સેવા પ્રદાન કરવાનો દિવસ, અથવા જ્યાં ખરીદદારએ ૩૦ દિવસની અંદર આક્ષેપ કર્યો હોય, ત્યાં એવો આક્ષેપ પુરવઠાકર્તા દ્વારા દૂર કરવામાં આવે તે દિવસ. જ્યાં ખરીદદાર દ્વારા માલ અથવા સેવાઓના સ્વીકાર અંગે ૩૦ દિવસની અંદર લેખિતમાં કોઈ આક્ષેપ ઉઠાવવામાં આવતો નથી, ત્યાં નિયત દિવસની ગણતરી તે દિવસથી કરવામાં આવશે જેમાં માલની વાસ્તવિક ડિલિવરી કરવામાં આવી હોય અથવા સેવાઓ પ્રદાન કરવામાં આવી હોય. આ જોગવાઈઓને પૂર્વલક્ષી અમલમાં મૂકી શકાય તેવી નથી. નિયત દિવસે પહેલાં ચુકવણી કરવાની આવશ્યકતા, ૩૦ દિવસની અંદર આક્ષેપ ઉઠાવવાની જોગવાઈ અને અનુમાનિત સ્વીકાર સંબંધિત જોગવાઈઓને પૂર્વલક્ષી અમલમાં

મૂકી શકાય તેવી નથી. કલમ ૩ નિયત દિવસના સંદર્ભે ખરીદદારની ચુકવણી કરવાની જવાબદારી વિષે વ્યવસ્થા કરે છે. ખરીદદાર અને પુરવઠાકર્તા વચ્ચે લેખિતમાં થયેલ કરાર મુજબ નક્કી થયેલી તારીખે અથવા તે પહેલાં ચુકવણી કરવી પડશે, અથવા જ્યાં એવો કોઈ કરાર ન હોય ત્યાં નિયત દિવસે પહેલાં ચુકવણી કરવી પડશે. આગળની પરંતુક કલમ સ્વીકારના દિવસથી અથવા અનુમાનિત સ્વીકારના દિવસથી ૧૨૦ દિવસથી વધુ સમય સુધી ચુકવણી લંબાવવાનો કરાર કરવાની મનાઈ પણ કરે છે. તેથી કલમ ૩માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ પણ સ્વભાવથી ભાવિલક્ષી છે. કોઈપણ જોગવાઈમાં અધિનિયમ અમલમાં આવેલ તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલી જવાબદારી અથવા કરાર વિશે કશી જ વાત કરવામાં આવી નથી. કલમ ૪ એ તે તારીખ અને તે દર વિષે વ્યવસ્થા કરે છે જેથી અને જેના મુજબ વ્યાજ ચૂકવવાનું બને. તેના સરસરી વાંચનથી જરાય શંકાને સ્થાન રહેતું નથી કે અધિનિયમ સ્વભાવથી ભાવિલક્ષી છે અને વધુ ઊંચો વ્યાજદર માત્ર ત્યારે જ લાગુ પડે છે જ્યારે કલમ ૩ હેઠળ અધિનિયમમાં કલ્પિત પ્રમાણે ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળતા થાય. જો ખરીદદાર કલમ ૩ મુજબ આવશ્યક એવી ચુકવણી કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો વ્યાજ સહિત ચુકવણી કરવાની જવાબદારી ઊભી થાય છે. કલમ ૪માં અગ્રાધિકાર જોગવાઈ છે અને તે વિરુદ્ધ કોઈ કરાર અથવા અન્ય કોઈ કાયદાને અતિક્રમિત કરે છે. નિયત દિવસ, કલમ ૩ અને કલમ ૪ની જોગવાઈઓનું સંયુક્ત વાંચન સ્પષ્ટ કરે છે કે અધિનિયમનો અમલ ભાવિલક્ષી છે. તેને કોઈ પૂર્વલક્ષી અમલ કે પૂર્વપ્રભાવિત અમલ નથી. અધિનિયમમાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી જે અધિનિયમ અમલમાં આવેલ તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલા કરારો અંગે હોય, અને તેવા કરારો સંબંધિત સમયે અમલમાં રહેલી જોગવાઈઓ દ્વારા સંચાલિત થશે. અધિનિયમથી અગાઉના કરારો અમાન્ય બને એવો પરિણામ થતો નથી. વધુ ઊંચા વ્યાજની ચુકવણી કરવાની જવાબદારી પૂર્વલક્ષી રીતે અમલમાં આવી શકે નહીં. અધિનિયમની જોગવાઈઓનું પાલન ભાવિલક્ષી રીતે થઈ શકે તેવી છે, અર્થાત્ જે તારીખે પ્રારંભિક રીતે અધ્યાદેશ અમલમાં આવ્યો હતો, એટલે કે

૨૩.૯.૧૯૯૨થી, અને એ જ તારીખથી અધિનિયમને અસરકારક બનાવવામાં આવ્યો છે. અધિનિયમમાં ક્યાંય પણ એવો કોઈ સંકેત જ નથી કે તેને પૂર્વલક્ષી અમલ અથવા પૂર્વપ્રભાવિત અમલ છે. અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેતા સ્પષ્ટ થાય છે કે ૧૯૯૩નો અધિનિયમ અમલમાં પૂર્વલક્ષી નથી.

૫૪. ન્યાયમૂર્તિ જી.પી. સિંહ દ્વારા રચિત અને ન્યાયમૂર્તિ એ.કે. પટનાયક દ્વારા સંશોધિત 'પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન' ની ૧૪મી આવૃત્તિમાં, ન્યાયિક નિર્ણયોની શ્રેણીની ચથોચિત વિચારણા આધારે, કોઈ વિધાનની પશ્ચાદ્ધર્તી અસર અંગે પૃષ્ઠ ૫૮૦ પર, પરિચ્છેદ ૨(એ)(૨) માં નીચે મુજબ ચર્ચા કરવામાં આવી છે :

"૨. ભૂતલક્ષી અમલ

(એ) સામાન્ય સિદ્ધાંતો

(૧) XXX XXX XXX XXX

(૨) મૂર્ત અધિકારો સાથે સંબંધિત વિધિઓ.— વ્યાખ્યાના મૂળભૂત સિદ્ધાંત મુજબ, દરેક વિધિ પ્રથમદ્રષ્ટ્યા ભાવિપ્રવર્તી માનવામાં આવે છે, જો સુધી તેને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં અથવા આવશ્યક તાત્પર્ય દ્વારા પૂર્વપ્રવર્તી અસર આપવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી ન હોય. ભાવિપ્રવર્તિતાનું અનુમાન કાનૂની સૂત્ર 'નોવા કોન્સ્ટિટ્યુશિયો ફ્યુચુરિસ ફોર્મમ ઇમ્પોનેરે ડેબેટ નોન પ્રેટેરિટિસ' માં વ્યક્ત થયેલું છે, એટલે કે, 'નવો કાયદો ભવિષ્યમાં અનુસરવાના વિષયોનું નિયમન કરવો જોઈએ, ભૂતકાળનું નહીં', અને આ અનુમાન ત્યારે સુધી અમલમાં રહે છે જ્યાં સુધી વિધિમાં સ્પષ્ટ જોગવાઈ દ્વારા તેના વિરુદ્ધ દર્શાવવામાં ન આવે અથવા અન્યથા આવશ્યક તાત્પર્યથી તે સ્પષ્ટપણે જાણમાં ન આવે. પરંતુ સામાન્ય રીતે આ નિયમ ત્યાં લાગુ પડે છે જ્યાં વિધિનો હેતુ પ્રાપ્ત અધિકારોને અસર કરવાનો હોય અથવા નવા બોજા લાદવાનો હોય અથવા પ્રવર્તમાન બાંહેધરીઓને ક્ષીણ કરવાનો હોય. જો સુધી વિધિમાં એવા પૂરતા શબ્દો ન

હોય કે જે પ્રવર્તમાન અધિકારોને અસર કરવા અંગે વિધાનમંડળનો આશય દર્શાવે, ત્યાં સુધી તે "માત્ર ભાવિપ્રવર્તી માનવામાં આવે છે - "નોવા કોન્સ્ટિટ્યુશિયો ફ્યુચરિસ ફોર્મમ ઇમ્પોનેરે ડેબેટ નોન પ્રેટેરિટિસ'." લોર્ડ બ્લેન્સબર્ગના શબ્દોમાં, "વિધિના પ્રણયન સમયે અસ્તિત્વમાં રહેલા અધિકારને સ્પર્શતી જોગવાઈઓ સ્પષ્ટ અધિનિયમાનું પ્રાવધાન અથવા આવશ્યક અભિપ્રાય ન હોય ત્યાં સુધી પૂર્વપ્રવર્તી રીતે લાગુ પાડવાની નથી." "દરેક વિધિ, એવું કહેવામાં આવ્યું છે", લોપેસ, એલ.જે.એ નોંધ્યું, "જે પ્રવર્તમાન કાયદાઓ હેઠળ પ્રાપ્ત થયેલા સ્થિર અધિકારોનો હરણ કરે છે અથવા તેમને ક્ષીણ કરે છે, અથવા નવી બાંહેધરી ઊભી કરે છે અથવા નવી ફરજ લાદે છે, અથવા પહેલેથી પૂર્ણ થયેલા વ્યવહારો સંબંધે નવી અસમર્થતા સંલગ્ન કરે છે, તે વિષે એવો અનુમાન કરવો જ જોઈએ કે તેને પૂર્વપ્રવર્તી અસર આપવા નો આશય ન હતો."

૧૨.૧૯૯૩ના અધિનિયમમાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી જેને સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગથી પૂર્વલક્ષી અમલવાળી કહેવાય. આ અધિનિયમનો પ્રભાવ એવો છે કે તે કાયદાઓ અને કરારો પર પ્રાબલ્ય સ્થાપે છે; તેથી, અધિનિયમ અમલમાં આવવા પહેલાં જે કાયદો અને કરારો પ્રચલિત હતા, તે પર તેની અસર થતી નથી. કોઈ વ્યવહાર/કરાર જ્યારે કરવામાં આવે ત્યારે માન્ય હોય, તો તે પછીથી થયેલા પ્રતિબંધ અથવા જોગવાઈના આધારે અમાન્ય ઠરાવી શકાય નહીં.

૧૩. આ અદાલતે અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) માં ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની લાગુ પડતાની વિચારણા કરી છે અને નીચે મુજબ નિર્ધારિત કર્યું છે :

“૩૭. અમે ઉપરોક્ત રીતે ઠરાવ્યું છે કે શરતો અને નિયમોની કલમ ૮ બાકી ૧૦% ની ચુકવણીઓ સાથે સંબંધિત છે. આ બાબત વિવાદિત

નથી કે વાદીએ કોર્પોરેશન પાસેથી મૂળ રકમ તેમજ વ્યાજ બંનેની માંગણી કરી હતી. ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની કલમ ૩ ખરીદદારે કોઈપણ માલના પુરવઠા માટે સંમત તારીખે અથવા તે પહેલાં, અથવા જ્યાં કોઈ કરાર ન હોય ત્યાં નિમણૂક કરેલા દિવસે પહેલાં, ચુકવણી કરવાની કાયદેસર જવાબદારી આરોપે છે. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે કલમ ૩ ની શરતો અનુસાર ચુકવણીઓ કરવામાં આવતી નથી, કલમ ૪ લાગુ પડે છે. ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ ૨૩-૯-૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યો હતો અને તે તારીખ પહેલાં થયેલા વ્યવહારો પર લાગુ પડશે નહીં. અમે જાણીએ છીએ કે ૭૧ દાવાકીય વ્યવહારોમાંથી ક્રમાંક ૧ થી ૨૬ (નીચલી અદાલતના ચુકાદાના અંતથી બીજા પરિચ્છેદમાં ઉલ્લેખિત), અર્થાત ૫-૬-૧૯૯૧ થી ૨૮-૭-૧૯૯૨ વચ્ચેના પુરવઠા આદેશો, ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તેની તારીખ પહેલાંના હતા. માત્ર ક્રમાંક ૨૭ થી ૭૧ ના વ્યવહારો (અર્થાત ૨૨-૧૦-૧૯૯૨ થી ૧૯-૬-૧૯૯૩ વચ્ચેના પુરવઠા આદેશો) પર ૧૯૯૩ ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે.

૩૮. તેથી, ૧૯૯૩નું અધિનિયમ જૂન ૧૯૯૧ અને ૨૩-૯-૧૯૯૨ વચ્ચે કરાયેલા વ્યવહારો અંગે કોઈ લાગુ પડતું નથી. આથી, નીચલી અદાલત તેમજ વડી અદાલતે જૂન ૧૯૯૧ સુધી ૨૩% ના દરે અને ત્યારબાદ ૨૩.૫% ના દરે વ્યાજની ચુકવણી કરવા નિર્દેશ આપી સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી.

૩૯. XXX.....XXX.....XXX

૪૦. તેથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે ઉક્ત અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં થયેલા વ્યવહારોના સંબંધમાં, સંબંધિત સમયે બેંક દર જેટલું રહેલું વાર્ષિક ૯%ના દરે સરળ વ્યાજ, દાવો દાખલ કરવાની તારીખ પહેલાં પણ તેમજ દાવા લંબિત અવસ્થામાં પણ અને નાગરિક

પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪ મુજબ ભવિષ્યના વ્યાજ તરીકે પણ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે. જોકે, અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી થયેલા વ્યવહારોના સંબંધમાં, ૧૯૯૩ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ (વાર્ષિક ૨૩.૫%ના દરે ચક્રવૃદ્ધિ વ્યાજ) વ્યાજ ચૂકવવાપાત્ર રહેશે, દાવાની સ્થાપના કરવાની તારીખ સુધી ચૂકવવાપાત્ર વ્યાજ બાબતે પણ તેમજ દાવા લંબિત અવસ્થામાં પણ અને વસૂલી થાય ત્યાં સુધી પણ. ચુકાદો અને હુકમનામામાં તે હદ સુધી ફેરફાર કરવાની આવશ્યકતા છે. તે મુજબ આદેશ આપવામાં આવે છે."

આ અદાલતે સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કર્યું છે કે જ્યારે ચુકવણીઓ કલમ ૩ની શરતો અનુસાર કરવામાં આવતી નથી, ત્યારે કલમ ૪ લાગુ પડે છે. અધિનિયમ ૨૩.૯.૧૯૯૨થી અમલમાં આવ્યું હતું અને તે તારીખ પહેલાં થયેલા વ્યવહારો પર તે લાગુ પડતું નથી, અને જૂન, ૧૯૯૧થી ૨૩.૯.૧૯૯૨ વચ્ચે કરવામાં આવેલા વ્યવહારો પર ૨૩ ટકા દરે વ્યાજ મંજૂર કરવામાં આવ્યું નહોતું.

૧૪. શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) મામલામાં ફરીથી, અધિનિયમ આગોતરો છે કે પશ્ચાદ્દષ્ટિથી અમલમાં આવતો છે તે પ્રશ્ન આ સર્વોચ્ચ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ વિચારણા માટે આવ્યો હતો. પુરવઠા આદેશો ૧૬.૭.૧૯૯૨ના રોજ કરવામાં આવ્યા હતા. ૧૯૯૩ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર ૨૪ ટકા વ્યાજના દરે ચૂકવણી માટે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું. આ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે અધિનિયમ આગોતરો છે અને જ્યાં પુરવઠા આદેશો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાની તારીખ પહેલાં આપવામાં આવ્યા હોય તેવા કેસોમાં તે લાગુ પડતો નથી. તેથી, એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે. આ અદાલતે જોગવાઈઓના વિશદ વિચાર વિમર્શ બાદ સચેત રીતે એવું ઠરાવ્યું છે કે અધિનિયમનો અમલ વ્યવહારની શરૂઆતની તારીખના સંદર્ભે થાય છે, અર્થાત્ જ્યારે પુરવઠા આદેશ

આપવામાં આવ્યો હતો, અને વ્યવહાર પૂર્ણ થવાની તારીખના સંદર્ભે નહીં. આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના કેસ (ઉપરોક્ત) માં વપરાયેલ 'વ્યવહાર' શબ્દનો અર્થ પણ પુરવઠા આદેશની તારીખ એવો સમજાવ્યો છે. આ અદાલતે 'કલ્યાણકારી વિધાન'ની પશ્ચાદ્દષ્ટિ અમલક્ષમતાનો પણ વિચાર કર્યો છે. આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયનું અનુસરણ કર્યું છે અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) માં નીચે મુજબનો સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે :

"૧૭. અસમ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ મામલામાં (૨૦૦૫) ૧૩ એસીસી ૧૯ ના ઉક્ત તથ્યોના પ્રકાશમાં, ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૭ માં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે, અધિનિયમ ૨૩-૯-૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યો હોવા છતાં, પુરવઠા આદેશો તરત જ અને અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં માત્ર ક્રમાંક નં. ૧ થી ૨૬ સંબંધે જ આપવામાં આવ્યા હતા, અને બાકીના પુરવઠા આદેશો, અર્થાત્ ક્રમાંક નં. ૨૭ થી ૭૧ સુધીના પુરવઠા આદેશો, ૨૨-૧૦-૧૯૯૨ થી ૧૯-૬-૧૯૯૩ વચ્ચે આપવામાં આવ્યા હતા, જે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તે તારીખ પછીના હતા. તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં, ચુકાદામાં સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમનો અમલ અધિનિયમના પ્રારંભ પહેલાં થયેલા વ્યવહારો પર નહીં થાય. આગળના વાક્યમાં અદાલતે "વ્યવહાર" શબ્દપ્રયોગથી શું સૂચવવામાં આવ્યું છે અને શું સમજવાનું છે તે પણ સ્પષ્ટ કર્યું, જ્યારે તેણે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું કે ૭૧ વ્યવહારોમાંથી ક્રમાંક નં. ૧ થી ૨૬, એટલે કે ૫-૬-૧૯૯૧ થી ૨૮-૭-૧૯૯૨ દરમિયાનના પુરવઠા આદેશો, ૨૩-૯-૧૯૯૨ પહેલાંના હોવાથી, જે દિવસે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો, અધિનિયમની કલમ ૪ અને ૫ હેઠળ કલ્પિત વધુ વ્યાજનો ભુગતાન થઈ શકશે નહીં અને તે ઉક્ત પુરવઠા આદેશો/વ્યવહારો સંબંધે માંગણી પણ થઈ શકશે નહીં. તે પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું હતું કે માત્ર ક્રમાંક નં. ૨૭ થી ૭૧ સુધીના વ્યવહારો,

એટલે કે ૨૨-૧૦-૧૯૯૨ થી ૧૯-૬-૧૯૯૩ વચ્ચેના પુરવઠા આદેશો જ, અધિનિયમની જોગવાઈઓને આકર્ષશે. તેથી, કોર્પોરેશન દ્વારા ૨૨-૧૦-૧૯૯૨ થી ૧૯-૬-૧૯૯૩ વચ્ચે જારી કરાયેલા તે પુરવઠા આદેશોને એવા વ્યવહારો તરીકે ઠરાવવામાં આવ્યા હતા કે જેને અધિનિયમની જોગવાઈઓનો લાભ મેળવવાનો અધિકાર રહેશે.

૧૮. અમારું વિચારપૂર્વકનું મંતવ્ય એ છે કે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ (ઉપરોક્ત) માંના પૂર્વોક્ત નિર્ણયનો સિદ્ધાંત સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે છે અને વર્તમાન કેસના તથ્યોને પણ સીધેસીધો શાસિત કરે છે. ઉક્ત નિર્ણય આ અદાલતે મુદ્દા સંબંધિત સમગ્ર તથ્યો તેમજ તમામ લાગુ પડતા કાયદાઓની મૂળવણી કર્યા પછી આપ્યો હતો અને તેથી, પૂર્વોક્ત ચુકાદામાં આ અદાલતે જે દૃષ્ટિકોણ અપનાવ્યો હતો તેનાથી ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ અપનાવવા માટે અમને કોઈ કારણ જણાતું નથી. તેથી, કેસના તમામ તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓની મૂળવણી કર્યા પછી યોગ્ય રીતે અપાયેલો હોવાનું જણાતા આ અદાલતના પૂર્વોક્ત નિર્ણય સાથે અમે આદરપૂર્વક સંમત છીએ. એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ એક્સ

૨૦. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિનો સામનો કરતાં, અપીલકર્તા-વાદી તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે અમારી સમક્ષ રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો કે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ (સુપ્રા) માં આ અદાલતનો નિર્ણય "વ્યવહારો" શબ્દપ્રયોગનો ઉલ્લેખ કરે છે. તેમના મતે, વ્યવહારો પૂર્ણ ત્યારે જ ગણાય જ્યારે અપીલકર્તા-વાદી દ્વારા પુરવઠો કરવામાં આવે અને હાલના કેસમાં પુરવઠો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા બાદ કરવામાં આવેલ હોવાથી, અપીલકર્તા-વાદીને અધિનિયમની કલમો ૪ અને ૫ નો લાભ મેળવવાનો હક રહેશે. ઉપરોક્ત રજૂઆતનું ખંડન કરતાં, પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂ કર્યું કે ઉપરોક્ત દલીલ સંપૂર્ણપણે ગેરસ્થાને છે. તેમણે નિર્દેશ કર્યો કે જો એવો

અર્થ, જે અપીલકર્તા-વાદી તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ આપવા માગે છે, સ્વીકારવામાં આવે, તો તેનાથી અધિનિયમની જોગવાઈઓનો લાભ એવા અનૈતિક પુરવઠાકર્તાઓને આપવાનો પરિણામ આવશે, જેઓ અધિનિયમનો લાભ મેળવવા માટે કોઈ ને કોઈ બહાનું બતાવી માલની ડિલિવરી મુલતવી રાખશે.

૨૧. અમે ઉપરોક્ત પરસ્પર વિરોધી રજૂઆતોનો વિચાર કર્યો છે. આ અદાલતે અસોમ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસમાં (ઉપરોક્ત) આ મુદ્દાને અંતિમ રીતે નિશ્ચિત કરતાં જણાવ્યું છે કે કઈ બાબતને સંબંધિત ગણવી તે અંગે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા પુરવઠા આદેશની તારીખ જ ધ્યાનમાં લેવાની છે અને જ્યારે આ અદાલતે "વ્યવહાર" શબ્દપ્રયોગ કર્યો હતો ત્યારે તેનો અર્થ માત્ર પુરવઠા આદેશ જ હતો. અદાલતે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૭ માં, જે અમે ઉપર પહેલેથી જ ઉતાર્યો છે, આ બાબત સ્પષ્ટપણે દર્શાવી છે. અમારા સુવિચારિત મત મુજબ આ અદાલતે આપેલા ઉપરોક્ત ચુકાદામાં કોઈ અસ્પષ્ટતા નથી. ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૩૭ માં દર્શાવ્યા મુજબ અધિનિયમનો આશય અને ઉદ્દેશ અત્યંત સ્પષ્ટ અને પ્રગટ છે. જ્યારે આ અદાલતે "વ્યવહાર" કહ્યું, ત્યારે તેનો અર્થ વ્યવહારની શરૂઆત, એટલે કે પુરવઠા આદેશો આપવાની ક્રિયા, એવો હતો; અને વ્યવહારની પૂર્ણતા એવો નહોતો, કારણ કે તેની પૂર્ણતા તો ચુકવણી થાય ત્યારે જ ગણાશે. તેથી, અપીલકર્તા-મૂળ વાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે કરેલી રજૂઆત નિષ્ફળ જાય છે.

૨૨. પરિણામે, અમે ઠરાવીએ છીએ કે અહીંનો પુરવઠા આદેશ અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં જ આપવામાં આવેલ હોવાથી, ઉક્ત પુરવઠા આદેશોના અનુસંધાને કરવામાં આવેલ કોઈપણ પુરવઠો અધિનિયમની જોગવાઈઓથી નહીં પરંતુ સી.પી.સી.ની કલમ ૩૪ની જોગવાઈઓથી શાસિત થશે.

૨૩. એક તબક્કે, અપીલકર્તા-મૂળવાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ક વકીલે રજૂ કર્યું હતું કે પ્રશ્નાધીન અધિનિયમ હિતકારી કાયદા રચના છે અને તેથી, આવી હિતકારી અને કલ્યાણલક્ષી કાયદા રચનાને ઉદાર અર્થઘટન અને વિશાળ અર્થ આપવો જોઈએ, જેથી પુરવઠાકર્તાના હિતોનું રક્ષણ થઈ શકે, જેને અધિનિયમમાં વધુ લાભ આપીને ઉચ્ચ સ્થાન પર રાખવામાં આવ્યો છે.

૨૪. સામાન્ય રીતે, કોઈ અધિનિયમને હંમેશા ભાવિપ્રવર્તી સ્વરૂપનો માનવો જોઈએ, જો સુધી વિધાનમંડળે સ્પષ્ટપણે એવો આશય દર્શાવ્યો ન હોય કે ઉક્ત અધિનિયમની જોગવાઈઓને ભૂતલક્ષી અસરથી લાગુ કરવામાં આવે.

"૧૩. આ વિધાનની વ્યાખ્યાનો એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત એ છે કે દરેક કાયદો, જો તેને સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગથી પૂર્વલક્ષી અમલ આપવામાં આવ્યો હોય તેવું ન હોય, તો પ્રથમ દૃષ્ટ્યે ભાવીલક્ષી ગણાય છે. ઉપરોક્ત નિયમ સામાન્ય રીતે ત્યાં લાગુ પડે છે જ્યાં કાયદાનો હેતુ અર્જિત હકોને અસર કરવો, નવા બોજા લાદવા અથવા વર્તમાન બાંહેધરીઓને ક્ષતિ પહોંચાડવાનો હોય. જ્યાં સુધી કાયદામાં એવા પૂરતા શબ્દો ન હોય કે જે વિધાનમંડળનો વર્તમાન હકોને અસર કરવાનો આશય દર્શાવે, ત્યાં સુધી તે માત્ર ભાવીલક્ષી જ માનવામાં આવે છે—નોવા કોન્સ્ટિટ્યુશિયો ફ્યુચ્યુરિસ ફોર્મમ ઇમ્પોનેરે ડેબેટ નોન પ્રેટેરિટિસ—નવો કાયદો જે આગળ થવાનું છે તેને નિયમિત કરવો જોઈએ, ભૂતકાળને નહીં. (જુઓ જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ દ્વારા પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન, ૯મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૪, પૃષ્ઠ ૪૩૮.) કાયદાને પૂર્વલક્ષી બનાવવા માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવી આવશ્યક નથી અને પૂર્વલક્ષિતાના વિરોધમાં રહેલી અનુમાનધારણાને આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા ખંડિત કરી શકાય છે, ખાસ કરીને એવા કેસમાં જ્યાં નવો કાયદો સમગ્ર સમાજના

હિત માટે સ્વીકારાયેલ દુષ્પરિણામનું નિવારણ કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યો હોય (તત્સ્થાને, પૃષ્ઠ ૪૪૦)."

૨૫. જિલે સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (૨૦૦૪) ૮ એસ.સી.સી. ૧ પૃષ્ઠ ૯ પર, આ અદાલતે નીચે મુજબ નિરીક્ષણ કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૯-૧૦, પરિષ્કેદ ૧૫-૧૬)

"૧૫. ભલે પ્રતિપ્રભાવિતા અનુમાનિત કરવી નહીં અને તેના વિરુદ્ધ અનુમાન રહેલું હોય, તેમ છતાં કેઈઝ (સ્ટેટ્યૂટ લૉ, ૭મી આવૃત્તિ) અનુસાર વિધાનમંડળને પ્રતિપ્રભાવિત કાર્યક્ષમતા ધરાવતા કાયદા ઘડવા માટે સત્તા ઉપલબ્ધ છે. આ હેતુ સ્પષ્ટ વિધાન દ્વારા અથવા વપરાયેલ ભાષામાંથી આવશ્યક અનુસંધાન દ્વારા સિદ્ધ કરી શકાય છે. જો વપરાયેલ ભાષામાંથી આવશ્યક અનુસંધાનરૂપે એવું પ્રગટ થતું હોય કે વિધાનમંડળનો આશય કોઈ નિશ્ચિત કલમને પ્રતિપ્રભાવિત કાર્યક્ષમતા આપવાનો હતો, તો અદાલતો તેને તેવી કાર્યક્ષમતા આપશે. જ્યાં પ્રતિપ્રભાવિત કાર્યક્ષમતા સ્પષ્ટપણે આપવામાં આવેલી ન હોય ત્યાં અદાલતોને જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવા અને આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવા આહ્વાન કરવામાં આવી શકે કે શું વિધાનમંડળે તેવો આશય પૂરતી સ્પષ્ટતાથી વ્યક્ત કર્યો હતો જેથી અધિનિયમને પ્રતિપ્રભાવિતા પ્રાપ્ત થાય. સંબંધિત એવા ચાર પરિબલો સૂચવવામાં આવ્યા છે: (૧) અધિનિયમનો સામાન્ય વ્યાપ અને પરિધિ; (૨) લાગુ પાડવા ઇચ્છાયેલ ઉપચાર; (૩) કાયદાની પૂર્વવર્તી સ્થિતિ; અને (૪) વિધાનમંડળે શું વિચારેલું હતું. (પૃ. ૩૮૮) પ્રતિપ્રભાવિતાના વિરોધનો નિયમ રદબાતલની અસરથી એવા વિશેષાધિકારને રક્ષણ આપતો નથી, જે ઉપાર્જિત હક્કના સ્તર સુધી પહોંચતો ન હતો. (પૃ. ૩૯૨)

૧૬. જ્યાં કોઈ પૂર્વવર્તી કાયદામાં રહેલી સ્પષ્ટ છૂટછાટને પૂરી પાડવા અથવા પૂર્વવર્તી કાયદાનું 'સ્પષ્ટીકરણ' કરવા માટે કોઈ કાયદો પસાર

કરવામાં આવે છે, ત્યાં તે અનુવર્તી કાયદો પૂર્વવર્તી અધિનિયમ પસાર થયો હતો તે સમયથી જ અમલમાં આવેલ માનવામાં આવે છે. પૂર્વલક્ષી અસર વિરુદ્ધનો નિયમ એવા કાયદાઓ પર લાગુ પડતો નથી, જે સ્વભાવથી સ્પષ્ટીકરણાત્મક અને ઘોષણાત્મક હોય. તેનું એક શાસ્ત્રીય ઉદાહરણ એટર્ની જનરલ વિ. પોંગેટ્ટ (૧૮૧૬) ૨ પ્રાઇસ ૩૮૧ : ૧૪૬ ઈ.આર. ૧૩૦ (પ્રાઇસમાં પૃષ્ઠ ૩૯૨) છે. ૧૮૭૩ના કસ્ટમ્સ અધિનિયમ દ્વારા (૫૩ જયો. ૩, સી. ૩૩) ચામડાં પર ૯ શિલિંગ જ પેન્સની જકાત મૂકવામાં આવી હતી, પરંતુ અધિનિયમમાં એ દર્શાવવાનું રહી ગયું હતું કે તે પ્રતિ સીડબ્લ્યુટી. ૯ શિલિંગ જ પેન્સ છે, અને આ છૂટછાટ દૂર કરવા માટે તે જ વર્ષના અંતરમાં બીજો કસ્ટમ્સ અધિનિયમ (૫૩ જયો. ૩, સી. ૭૦૫) પછીથી પસાર કરવામાં આવ્યો. આ બંને અધિનિયમો પસાર થયા તે વચ્ચે અમુક ચામડાં નિકાસ કરવામાં આવ્યા હતા, અને એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેઓ પ્રતિ સીડબ્લ્યુટી. ૯ શિલિંગ જ પેન્સની જકાત ચૂકવવા માટે જવાબદાર નહોતાં; પરંતુ એટર્ની જનરલના પક્ષમાં ચુકાદો આપતાં થોમ્સન, સી.બી. એ કહ્યું હતું: (ઈ.આર. પૃષ્ઠ ૧૩૪)

આ પ્રસંગમાં કર, વાસ્તવમાં, પ્રથમ અધિનિયમ દ્વારા લાદવામાં આવ્યો હતો; પરંતુ દર્શાવેલ રકમ જે વજન માટે ચુકવવાની હતી તે વજનના ઉલ્લેખના લોપની ગંભીર ભૂલને કારણે અનુવર્તી અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવેલ સુધારો આવશ્યક બન્યો: પરંતુ તે પસાર થતા જ પૂર્વવર્તી વિધિને સંદર્ભિત કરતો હતો, અને બંનેને એવી રીતે સાથે વાંચવા જોઈએ જાણે કે તેઓ એક જ અને સમાન અધિનિયમ હોય; (પ્રાઇસ, પૃષ્ઠ ૩૯૨ પર)"

૨૬. આ બાબતમાં કોઈ વિવાદ નથી કે પ્રશ્નાધીન અધિનિયમ એક કલ્યાણકારી કાયદો છે, જે પુરવઠાકર્તાઓના હિતોની, ખાસ કરીને લઘુ

ઉધોગ સ્વરૂપના પુરવઠાકર્તાઓના હિતોની રક્ષા કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ, તે જ સમયે, અધિનિયમનો આશય અને હેતુ નજરઅંદાજ કરી શકાય તેમ નથી અને જ્યાં સુધી એવો આશય સ્પષ્ટ રીતે પ્રતિપાદિત થતો ન હોય અને અધિનિયમમાંથી જ અનુસૂત ન થતો હોય, ત્યાં સુધી પ્રશ્નાધીન અધિનિયમને ભૂતલક્ષી અસર આપી શકાય નહીં."

૧૫. અપીલકર્તા – એમ/એસ. શાંતિ કન્ડક્ટર્સ પ્રા. લિ.નો મામલો એ જ વિવાદમાંથી ઉદ્ભવેલો હતો, જેનો નિર્ણય પુરબાંચલ કેબલ્સ (ઉપરોક્ત) સાથે કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં આ અદાલતની ઢિ-ન્યાયાધીશ પીઠે અપીલોનો નિર્ણય કરવા માટે મામલો વડી અદાલતમાં પરત મોકલતા પહેલાં સંકળાયેલા પ્રશ્નોના સમાન રીતે નિષ્કર્ષાત્મક જવાબો આપ્યા હતા. એમ/એસ. શાંતિ કન્ડક્ટર્સ (પી) લિ.ના કેસની હકીકતી પૃષ્ઠભૂમિનો આ અદાલતે યથોચિત વિચાર કર્યો છે. ચુકાદામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે આ અદાલતે બંને અપીલકર્તાઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલ અપીલોનો વિચાર કર્યો હતો અને અધિનિયમના પૂર્વલક્ષી અમલ અંગે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે :

અધિનિયમનો ભૂતલક્ષી અમલ

૩૨. અર્થઘટનનો મૂળભૂત નિયમ નાણાકીય હોય કે અન્ય કોઈપણ હોય, તમામ અધિનિયમો માટે સમાન છે. આધારભૂત સિદ્ધાંત એ છે કે અધિનિયમનો અર્થ અને આશય તેમાં ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલા સ્પષ્ટ અને નિર્વિવાદ શબ્દપ્રયોગમાંથી જ ગ્રહણ કરવો જોઈએ, કોઈપણ કલ્પના પરથી નહીં. વાસ્તવિક અર્થ સુધી પહોંચવા માટે સમગ્ર અધિનિયમની ચોક્કસ કલ્પના, વ્યાપ અને હેતુ સમજવો હંમેશા આવશ્યક છે.

૩૩. જિલે સિંહ વિ. સ્ટેટ ઑફ હરિયાણા (૨૦૦૪) ૮ એસસીસી ૧ માં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે કોઈ કાયદો ભાવિપ્રભાવી રીતે લાગુ પડે છે કે ભૂતલક્ષી રીતે, તે વિચારતી વખતે ચાર સંબંધિત પરિબલો ધ્યાનમાં લેવાના રહે છે: (એસસીસી પૃ. ૯, ફરો ૧૫)

૧૫. ... ચાર પરિબળોને સંબંધિત તરીકે સૂચવવામાં આવ્યા છે: (૧) અધિનિયમનો સામાન્ય વ્યાપ અને પરિધિ; (૨) જે ઉપચાર લાગુ કરવાનો માંગવામાં આવે છે તે; (૩) કાયદાની પૂર્વવર્તી સ્થિતિ; અને (૪) વિધાનમંડળે શું કલ્પ્યું હતું.

૩૪. અધિનિયમનો સામાન્ય વ્યાપ ઉપર ચર્ચવામાં આવ્યો છે. અધિનિયમ દ્વારા લાગુ પાડવામાં આવનાર ઉપાયનો હેતુ અને કારણોના નિવેદનમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ખરીદદારો દ્વારા લઘુ ઉદ્યોગોને ચૂકવણીઓમાં થતા વિલંબને કારણે તેમની કાર્યકારી મૂડી પર અસર થતી હતી, જેના પરિણામે સામાન્ય રીતે લઘુ ઉદ્યોગોને ભારે નુકસાન પહોંચતું હતું. પુરવઠોકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા પુરવઠાઓ સ્વીકારી લીધા પછી પણ ખરીદદારો ચૂકવણીમાં વિલંબ ન કરે તે માટે તેમને નિવારવા હેતુથી, લઘુ ઉદ્યોગોની ચૂકવણીમાં વિલંબ કરનાર ખરીદદારો પર ભારે વ્યાજ લાદવા માટે આ અધિનિયમ સંસદ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૩૫. સુક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગ મંત્રાલયનું ૬-૮-૧૯૯૧ તારીખનું નીતિ-નિવેદન નીચે મુજબ છે:

૩. (૩.૪) સ્મોલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા (એસઆઈડબીઆઈ) દ્વારા ‘ફેક્ટરિંગ’ સેવાઓ સ્થાપી નાના ઉદ્યોગોને થતી વિલંબિત ચૂકવણીઓની સમસ્યાના ઉકેલ તરફ શરૂઆત કરવામાં આવી છે. આવી સેવાઓનું જાળું સમગ્ર દેશમાં સ્થાપવામાં આવશે અને તેનું સંચાલન વાણિજ્યિક બેંકો દ્વારા કરવામાં આવશે. નાના ઉદ્યોગોના બિલોની તાત્કાલિક ચૂકવણી સુનિશ્ચિત કરવા માટે યોગ્ય કાયદાકીય જોગવાઈ રજૂ કરવામાં આવશે.

૩૬. ઉપરોક્ત હેતુને ધ્યાનમાં રાખીને, સંસદે આ અધિનિયમ બનાવ્યો હતો. આવા અધિનિયમન પૂર્વે, અધિનિયમ અમલમાં આવવા પહેલાં

ખરીદદારની સરખામણીએ પુરવઠાકર્તાના અધિકારોનું પરીક્ષણ કરવું આવશ્યક છે. મોડેથી ચૂકવણી થવાના કિસ્સામાં, અધિનિયમ અમલમાં આવવા પહેલાં પુરવઠાકર્તાએ મૂળ રકમની ચૂકવણી મેળવવા માટે દાવો દાખલ કરવો પડતો હતો, અને તે મૂળ રકમ સાથે વ્યાજનો દાવો પણ કરી શકતો હતો. પુરવઠાકર્તા તે જ લાભ નાગરિક પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ (આગળ "સી.પી.સી." તરીકે ઉલ્લેખિત), ની કલમ ૩૪, માલવેચાણ અધિનિયમ, ૧૯૩૦ ની કલમ ૬૧ અને વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ ની કલમ ૩ હેઠળ મેળવી શકતો હતો.

૩૭. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, અધિનિયમના પ્રારંભ પહેલાં ખરીદદારે જેમની ચુકવણીમાં વિલંબ કર્યો હતો એવા પુરવઠાકાર મુખ્ય રકમની ચુકવણી માટે તેના ઉપરના વ્યાજ સાથે દાવો દાખલ કરી શકતા હતા. તેથી, ખરીદદાર દ્વારા ચુકવણીમાં વિલંબ થવા પામ્યાની સ્થિતિમાં પુરવઠાકારને મુખ્ય રકમ સાથે તેના ઉપરનું વ્યાજ માંગવાનો નિહિત અધિકાર હતો અને આ વ્યાજ આપવું કે નહીં તે અદાલતના વિવેકાધિકાર પર નિર્ભર હતું.

૩૮. અદાલતને મૂળ રકમ સાથે વ્યાજ ફટકારવાની વિવેકાધીન સત્તા છે અને ઉપર ઉલ્લેખિત ત્રણ જોગવાઈઓમાં "મય" શબ્દના ઉપયોગથી તે સ્પષ્ટ થાય છે. સીપીસીની કલમ ૩૪ એ મુખ્ય જોગવાઈ છે જેના આધારે અદાલત વ્યાજ ફટકારી શકે છે અને માલના વેચાણ અધિનિયમ, ૧૯૩૦ ની કલમ ૬૧, સીપીસીની કલમ ૩૪ નું અનુષંગિક પ્રાવધાન છે. વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૭૮ ની કલમ ૩ પણ વ્યાજ અધિનિયમને સીપીસીની કલમ ૩૪ ની જોગવાઈને આધીન બનાવે છે. તેથી, અમે નિર્વિધને એવું નિષ્કર્ષ કાઢી શકીએ છીએ કે જો ખરીદનાર દ્વારા ચુકવણીમાં વિલંબ કરવામાં આવે તો સપ્લાયર દ્વારા ચુકવણીની વસૂલાત માટેના દાવામાં

દાવો કરાયેલ મૂળ રકમ પર ફટકારવામાં આવતું વ્યાજ અદાલત દ્વારા અપનાવવામાં આવતી વિવેકાધીન સત્તાનો ઉપયોગ છે.

૩૯. અધિનિયમ અમલમાં આવતાં, પુરવઠાકર્તાને એક નવો નિહિત અધિકાર પ્રાપ્ત થાય છે, તે એવો કે ખરીદનાર દ્વારા માલ સ્વીકાર્યા પછી ચુકવણીમાં વિલંબ થાય તો, અધિનિયમમાં નિર્ધારિત ઉચ્ચ દરે વ્યાજનો દાવો કરવા માટે પુરવઠાકર્તા દાવો દાખલ કરી શકે છે. આ સ્થિતિને આ અદાલતે મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૪ માં માન્યતા આપી છે. જો માત્ર વ્યાજ માટેનો દાવો મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે ઠરાવ્યા મુજબ જાળવાપાત્ર હોય, તો અધિનિયમ અમલમાં આવતાં ખરીદનાર સામે નવી જવાબદારી ઊભી થાય છે, જે વિલંબિત ચુકવણીના કિસ્સામાં પુરવઠાકર્તાને નિહિત અધિકાર આપે છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, ખરીદનાર દ્વારા ચુકવણીમાં વિલંબ થાય તો, અધિનિયમમાં નિર્ધારિત ઉચ્ચ દરે વ્યાજ માગવાનો અધિકાર પુરવઠાકર્તાને પ્રાપ્ત થાય છે.

૪૦. "અધિકૃત હક" શબ્દસમૂહની વ્યાખ્યા આ અદાલતે બિબી સયીદા વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર (૧૯૯૬) ૯ એસ.સી.સી. ૫૧૬ માં આ મુજબ કરી છે: (એસ.સી.સી. પૃ. ૫૨૭, પરા ૧૭)

"૧૭. બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી (૬મી આવૃત્તિ) ના પૃષ્ઠ ૧૫૬૩ પર 'વેસ્ટેડ' શબ્દની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે કરવામાં આવી છે: 'નિહિત; નિશ્ચિત; પ્રાપ્ત થયેલ; સ્થિર થયેલ; પૂર્ણ; સંપૂર્ણ. પરિપૂર્ણ માલિકીના અધિકારોનો સ્વભાવ ધરાવતું અથવા તે અધિકારો પ્રદાન કરાયેલું; શરતી નહીં; પૂર્વશરત દ્વારા પરાજિત કરી શકાય તેવું નહીં.' જ્યારે વર્તમાન કે ભાવિ ભોગવટાનો અધિકાર કોઈ નિશ્ચિત વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓની વર્તમાન હિતરૂપ મિલકત બની ગયો હોય ત્યારે અધિકારો 'નિહિત' કહેવાય છે; ભવિષ્યના લાભોની માત્ર અપેક્ષા, અથવા વર્તમાન

કાયદાઓના અનુમાનિત ચાલુ રહેવા પર આધારિત મિલકતમાં શરતી હિત, નિહિત અધિકારોનું નિર્માણ કરતી નથી. વેબસ્ટર્સ કોમ્પ્રિહેન્સિવ ડિક્શનરી (ઇન્ટરનેશનલ આવૃત્તિ) ના પૃષ્ઠ ૧૩૯૭ પર 'સ્ટેડ' ની વ્યાખ્યા આ મુજબ કરવામાં આવી છે:

કોઈ શરતાધીનતા વિના રાખવામાં આવેલ હક હેઠળનો કાયદેસર કબજો; પૂર્ણ; કાયદા દ્વારા સ્થાયી અધિકાર તરીકે સ્થાપિત; નિહિત હિતો.'"

૪૧. નિહિત અધિકારોનું સર્જન કરતો કાયદો એક મૂળભૂત કાયદો છે. આ અદાલતે, ઇંકાનાલ માઈનર ઇરીગેશન ડિવિઝન વિ. એન.સી. બુધરાજ (૨૦૦૧) ૨ એસ.સી.સી. ૭૨૧ માં, આ મુજબ મત વ્યક્ત કર્યો હતો: (એસ.સી.સી. પૃ. ૭૪૨, પરા ૨૩)

૨૩. ... 'વસ્તુનિષ્ઠ કાયદો' એટલે કાયદાનો તે ભાગ, જે અધિકારોનું સર્જન કરે છે, તેમની વ્યાખ્યા આપે છે અને તેમનું નિયમન કરે છે; તેની સરખામણીએ જેને વિશેષણાત્મક અથવા ઉપચારાત્મક કાયદો કહેવામાં આવે છે તે અધિકારોનો અમલ કરાવવાની પદ્ધતિ પ્રદાન કરે છે. જેના કેસ ૧૩ માંના નિર્ણય સહિતના નિર્ણયો, જ્યારે વસ્તુનિષ્ઠ કાયદાના પ્રશ્નનો ઉલ્લેખ કરે છે ત્યારે, દષ્ટાંતરૂપે વેચાણ માલ અધિનિયમ, ૧૯૩૦ [કલમ ૬૧(૨)], નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ અધિનિયમ, ૧૮૮૧ (કલમ ૮૦), વગેરે જેવા કાયદાઓ દર્શાવવાનું પસંદ કર્યું છે. વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૮૩૯ ની જોગવાઈઓ, જે વ્યાજ સંબંધિત સામાન્ય કાયદો નિર્ધારિત કરે છે અને વિષયને વિશેષ રીતે આવરી લેતી કોઈ કરારાત્મક અથવા અન્ય વૈધાનિક જોગવાઈઓના અભાવે લાગુ પડે છે, તે પણ વસ્તુનિષ્ઠ કાયદાના વર્ણનમાં આવે છે.

૪૨. થિરુમલાઈ કેમિકલ્સ લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૧) ૬ એસ.સી.સી. ૭૩૯ માં, આ અદાલતે તાત્વિક કાયદાની પ્રક્રિયાત્મક

કાયદા સાથે તુલના કરતાં જણાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૭૪૮-૪૯, પરિચ્છેદ ૨૩-૨૪)

૨૩. તાત્વિક કાયદો એવા નિયમસમૂહને સૂચવે છે જે અધિકારો અને જવાબદારીઓનું સર્જન કરે છે, તેમનું નિર્ધારણ કરે છે અને તેમને નિયમિત કરે છે. કોઈ પક્ષકારને કોઈ આદેશ વિરુદ્ધ અપીલ કરવાની જે હક આપવામાં આવી છે તે ધારા દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ તાત્વિક હક છે, અને કાયદામાં અનુગામી ફેરફારો થવા છતાં, જો સુધી તે સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગથી સુધારવામાં ન આવી હોય, ત્યાં સુધી તે અસંવેદિત રહે છે. પ્રક્રિયાત્મક કાયદો તે અધિકારો અને જવાબદારીઓનું નિર્ધારણ કરવા માટેની પ્રક્રિયા સ્થાપિત કરે છે અને તેમના અમલીકરણ માટેનું સાધનતંત્ર પૂરું પાડે છે. અપીલનો હક તાત્વિક હક હોવાથી તે હંમેશા ભાવિ અસરથી જ કાર્ય કરે છે. આ સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે દરેક ધારા ભાવિપ્રવર્તી હોય છે, જો સુધી તેને સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગથી ભૂતલક્ષી અમલ માટે બનાવવામાં આવી ન હોય.

૨૪. અપીલ કરવાનો અધિકાર ભલે મૂળભૂત અધિકાર હોય, પરંતુ અપીલ દાખલ કરવાની પ્રક્રિયા, જેમાં મર્યાદાકાળનો સમયગાળો પણ સમાવેશ થાય છે, તેને મૂળભૂત અધિકાર કહી શકાય નહીં, અને વ્યથિત વ્યક્તિ એવો દાવો કરીને કોઈ અર્જિત અધિકારનો દાવો કરી શકતી નથી કે તેના પર મર્યાદાકાળ સંબંધિત જૂની જોગવાઈ શાસક થવી જોઈએ. પ્રક્રિયાત્મક કાયદો પશ્ચાદ્દર્શી હોય છે, તેનો અર્થ એ છે કે તે રદ કરાયેલા અધિનિયમ હેઠળ થયેલ કૃત્યો અથવા વ્યવહારો પર પણ લાગુ પડશે."

૪૩. શ્યામ સુંદર વિ. રામ કુમાર (૨૦૦૧) ૮ એસસીસી ૨૪ માં, ઘોષણાત્મક કાયદાની વ્યાપ્તિ અને પરિધિ અંગે ચર્ચા કરતાં આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે આ રીતે અવલોકન કર્યું છે: (એસસીસી પૃ. ૪૯, પરા ૩૯)

૩૯. અંતે, અપીલકર્તાઓની તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સુધારક અધિનિયમ દ્વારા, જેના દ્વારા અધિનિયમની નવી કલમ ૧૫ને પ્રતિસ્થાપિત કરવામાં આવી છે, તે ઘોષણાત્મક છે અને તેથી તેને પૂર્વપ્રભાવી અમલ છે. સામાન્ય રીતે, જ્યારે કોઈ અધિનિયમ અગાઉના કાયદાની ઘોષણા કરે છે, ત્યારે તેને પૂર્વપ્રભાવી અસર આપવી આવશ્યક બને છે. ઘોષણાત્મક કાયદાનું કાર્ય કોઈ ચૂક પુરવી દેવાનું અથવા અગાઉના અધિનિયમનું સ્પષ્ટીકરણ કરવાનું છે, અને જ્યારે એવો અધિનિયમ પસાર થાય છે, ત્યારે તે અગાઉનો અધિનિયમ પસાર થયો હતો તે સમયથી અમલમાં આવ્યો માનવામાં આવે છે. કાયદો બનાવવાની વિધાનસભામાં અગાઉનો કાયદો શું હતો તેની ઘોષણા કરવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે અને જ્યારે આવો ઘોષણાત્મક અધિનિયમ પસાર થાય છે, ત્યારે તેને અચૂકપણે પૂર્વલક્ષી હોવાનું ઠરાવવામાં આવ્યું છે. અગાઉ કાયદો શું હતો તે સમજાવતો અધિનિયમમાં માત્ર ‘ઘોષણા’ શબ્દનો ઉપયોગ ન થયો હોય તે કારણસર તે ઘોષણાત્મક અધિનિયમ નથી એવું દેખાઈ શકે, પરંતુ જો અદાલત કોઈ અધિનિયમને ઘોષણાત્મક અથવા સ્પષ્ટીકરણાત્મક હોવાનું માને, તો તેનો અર્થ પૂર્વલક્ષી તરીકે જ કરવો પડે. વિપરીત રીતે, જ્યાં કોઈ અધિનિયમમાં ‘ઘોષણાત્મક’ શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં માત્ર એવા શબ્દોના ઉપયોગથી જ એ માનવા પૂરતું નથી કે તે અધિનિયમ ઘોષણાત્મક અધિનિયમ છે, કારણ કે નવા કાયદાને અમલમાં લાવવા માટે પણ આવા શબ્દોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોઈ શકે છે.

૪૪. કાટિકારા ચિંતામણિ ડોરા વિ. ગુટ્ટેહી અન્નમાનાયડુ (૧૯૭૪) ૧ એસસીસી ૫૬૭ માં આ અદાલતે આ મુજબ ધારણ કર્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૫૮૨, અનુચ્છેદ ૫૦)

૫૦. સામાન્ય રીતે, કોઈ કાર્યવાહી બાકી હોય તે દરમિયાન મૂળભૂત કાયદામાં ફેરફાર થાય ત્યારે, પક્ષકારોના અધિકારોનો નિર્ણય તે કાયદા મુજબ કરવામાં આવે છે જે કાર્યવાહી શરૂ થઈ ત્યારે અમલમાં હતો, જો સુધી નવો અધિનિયમ આવા અધિકારોમાં ફેરફાર કરવાની સ્પષ્ટ મનશા દર્શાવતો ન હોય (મેક્સવેલ ઓન ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ સ્ટેટ્યુટ્સ, ૧૨મી આવૃત્તિ, ૨૨૦). એટલે કે, ‘અધિનિયમમાં એવું કંઈ ન હોય કે તે પૂર્વલક્ષી અમલ ધરાવવાનો છે એમ કહેવામાં આવે, તો અધિનિયમ પસાર થાય તે સમયે ન્યાયપ્રવર્તમાન દાવા પર લાગુ પડતા કાયદામાં ફેરફાર કરવાનો તેનો પ્રભાવ થાય તેવી રીતે તેનો અર્થઘટન કરી શકાય નહીં.’

૪૫. ગોવિંદ દાસ વિ. આઈ.ટી.ઓ. (૧૯૭૬) ૧ એસ.સી.સી. ૮૦૬ માં આ અદાલતે પી.એન. ભગવતી, ન્યાયાધીશ (ત્યારે તેઓ જેમ હતા તે રીતે) દ્વારા કહેતાં ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૮૧૪, પરા ૧૧)

૧૧. હવે આ સમયથી પ્રતિષ્ઠિત અને ન્યાયિક નિર્ણયો દ્વારા પવિત્રતા પામેલ અર્થઘટનનો એક સુસ્થાપિત નિયમ છે કે, જ્યાં સુધી કોઈ કાયદાની જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે એવી વ્યવસ્થા કરતી ન હોય અથવા આવશ્યક રીતે તેવી માગણી કરતી ન હોય, ત્યાં સુધી કોઈ કાયદાને પશ્ચાદ્ગતી અસર આપવી નહીં, જેથી પ્રચલિત હક કબજે લઈ લેવાય અથવા તેને ક્ષતિ પહોંચાડવામાં આવે, અથવા પ્રક્રિયા સંબંધિત બાબતો સિવાય કોઈ નવી ફરજ ઊભી કરવામાં આવે અથવા નવી જવાબદારી લાદવામાં આવે. ઇંગ્લેન્ડના કાયદાઓના હેલ્સબરીના ખંડ ૩૬ (૩જી આવૃત્તિ) માં દર્શાવાયેલ અને આ સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ ઇંગ્લેન્ડની અદાલતોના અનેક નિર્ણયો માં પુનરોચ્ચારિત સામાન્ય નિયમ એવો છે કે જે કાયદાઓ માત્ર જાહેરાતાત્મક સ્વરૂપના હોય અથવા માત્ર પ્રક્રિયા અથવા પુરાવા સંબંધિત બાબતોને લગતા હોય તે સિવાયના બધા

કાયદાઓ પ્રથમ દષ્ટિએ ભવિષ્યલક્ષી ગણાય છે, અને કોઈ પ્રચલિત હકને અસર કરવા, તેમાં ફેરફાર કરવા અથવા તેનો નાશ કરવા, અથવા નવી જવાબદારી કે ફરજ ઊભી કરવા માટે કોઈ કાયદાને પશ્ચાદ્ધર્તી અસર આપવી નહીં, જો સુધી એવી અસરથી બચવું અધિનિયમની ભાષાને વિરુદ્ધ હિંસા કર્યા વિના શક્ય ન હોય. જો અધિનિયમ એવી ભાષામાં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો હોય કે જે યોગ્ય રીતે બંને અર્થઘટનો માટે સમર્થ હોય, તો તેનો અર્થ માત્ર ભવિષ્યલક્ષી તરીકે જ કરવો જોઈએ.

૪૬. જોઝે દા કોસ્ટા વિ. બાસ્કોરા સદાશિવ સિનાઈ નાર્કોર્નિમ (૧૯૭૬) ૨ એસ.સી.સી. ૯૧૭ માં આ અદાલતે આ રીતે ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૯૨૫, પરા ૩૧)

"૩૧. ઉપરોક્ત કેન્દ્રીય વિધાનમંડળ દ્વારા પ્રલંબિત દાવાઓ અથવા અપીલો પર પસાર કરાયેલા અધિનિયમોની અસર શું થાય છે તે નિર્ધારિત કરતા પહેલાં, બે સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતો ધ્યાનમાં રાખવા યોગ્ય રહેશે. પ્રથમ એ છે કે '... જ્યારે કાયદાની એવી જોગવાઈઓ, જે માત્ર પ્રક્રિયા સંબંધિત બાબતો સાથે સંબંધિત હોય, ત્યારે, જો એવો અર્થઘટન પાઠ્યરૂપે અસ્વીકાર્ય ન હોય, તેમને પૂર્વલક્ષી અસર આપવી યોગ્ય હોઈ શકે છે; પરંતુ જે જોગવાઈઓ કાયદો પસાર થવાના સમયે અસ્તિત્વમાં રહેલા અધિકારને સ્પર્શે છે, તેવા મામલામાં સ્પષ્ટ કાનૂની જોગવાઈ અથવા આવશ્યક અભિપ્રાયના અભાવે તેમને પૂર્વલક્ષી રીતે લાગુ કરવી નહીં.' (જુઓ દિલ્હી કલોથ એન્ડ જનરલ મિલ્સ કો. લિ. વિ. સી.આઈ.ટી. (૧૯૨૬-૨૭) ૫૪ આઈ.એ. ૪૨૧, આઈ.એ. પૃષ્ઠ ૪૨૫.)

બીજું એ છે કે, અપીલનો અધિકાર મૂલભૂત અધિકાર હોવાથી, દાવાની સ્થાપના સાથે જ એવો અર્થ નિષ્પન્ન થાય છે કે તે સમયે અમલમાં રહેલા કાયદા હેઠળ ઉપલબ્ધ તમામ અનુસૂચિત અપીલોનો અધિકાર દાવાના

પક્ષકારોને દાવાની સમગ્ર અવધિ દરમિયાન સંરક્ષિત રહેશે. આ નિયમના લાગુ પડવામાં બે અપવાદો છે, વિઝ. (૧) જ્યારે સક્ષમ વિધાન દ્વારા એવો અપીલનો અધિકાર સ્પષ્ટ રીતે અથવા અનુમાનિત રીતે ભૂતલક્ષી અસર સાથે હરપ કરવામાં આવે અને (૨) જ્યારે જે અદાલતમાં દાવાની શરૂઆત સમયે અપીલ જતી હતી તે અદાલત રદ કરવામાં આવી હોય (જુઓ ગરિકાપટ્ટી વીરૈયા વિ. એન. સુબ્બિયાહ ચૌધરી એ.આઈ.આર. ૧૯૫૭ એસ.સી. ૫૪૦ અને કોલોનિયલ શુગર રિફાઈનિંગ કો. લિ. વિ. આયર્વિંગ ૧૯૦૫ એ.સી. ૩૬૯ : (૧૯૦૪-૦૭) ઓલ ઈ.આર. રેપ. એક્સ્ટ. ૧૬૨૦ [પી.સી.])."

૪૭. કે. કેપેન ચાકો વિ. પ્રોવિડન્ટ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ કો. (પી) લિ. (૧૯૭૭) ૧ એસસીસી ૫૯૩ માં, આ અદાલતે પૂર્વલક્ષી પ્રભાવના પાસા અંગે અંગ્રેજ અદાલતોના ઉક્તિનિષ્કર્ષોની ચર્ચા કરતાં નોંધ્યું હતું: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૬૦૨-૦૩, પરિચ્છેદ ૩૭-૩૯)

"૩૭. કોઈ અધિનિયમનો સામાન્ય વ્યાપ અને અવકાશ તેમજ જે ઉપાય અમલમાં મૂકવાનો હેતુ ધરાવવામાં આવ્યો હોય તે ધ્યાનમાં રાખીને તેનો વિચાર કરવો જરૂરી છે. તે સંદર્ભમાં કાયદાની અગાઉની સ્થિતિનો પણ વિચાર કરવો અને અધિનિયમ દ્વારા અભિપ્રેત ધારાસભાકીય ફેરફારોનું પણ અવલોકન કરવું આવશ્યક છે. જે શબ્દોને પૂર્વવ્યાપી અમલ આપવાની આવશ્યકતા ન હોય અને જેના કારણે અસ્તિત્વમાન કાયદેસર જોગવાઈ પર પ્રતિકૂળ અસર પડે, તે રીતે તેમનું અર્થઘટન કરવું જોઈએ નહીં. આ એક સુસ્થાપિત નિયમ છે કે શક્ય હોય ત્યાં સુધી અધિનિયમનું અર્થઘટન એવું કરવું જોઈએ કે જેથી પ્રાપ્ત અધિકારોનું સન્માન જળવાય. જ્યાં તેની અસર પહેલેથી જ કરવામાં આવેલ વ્યવહારને બદલવાની થાય, જ્યાં તે અગાઉ અવૈધ રહેલી બાબતને વૈધ બનાવે, જ્યાં તે એવા દસ્તાવેજને, જેને કોઈ અસર જ ન હતી અને જેથી પક્ષકાર પોતાની

ઈચ્છા મુજબ જ્યારે સુધી ઈચ્છે ત્યારે સુધી વિમુખ રહી શકતો હતો, બંધનકારક બનાવે, ત્યાં અધિનિયમ અંગેનો પ્રથમદષ્ટિએ અર્થ એવો થાય છે કે તેને પૂર્વવ્યાપી માનવાનો નથી. (જુઓ ગાર્ડનર વિ. લુકાસ (૧૮૭૮) ૩ એસી ૫૮૨ (એચએલ).

૩૮. મૂન વિ. ડર્ડન (૧૮૪૮) ૨ એક્સ ૨૨ : ૧૫૪ ઈ.આર. ૩૮૯ માં એવો પ્રશ્ન ઉદ્ભવ્યો હતો કે ગેમિંગ એક્ટ, ૧૮૪૫ ની કલમ ૧૮, જે ઓગસ્ટ ૧૮૪૫ માં અમલમાં આવી હતી, શું પૂર્વલક્ષી હતી જેથી જૂન ૧૮૪૫ માં શરૂ કરવામાં આવેલી દાવાની કાર્યવાહી નિષ્ફળ બનાવવામાં આવે. સંબંધિત કલમમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે શરત પર જીતવામાં આવેલ હોવાનું આક્ષેપિત એવા કોઈપણ નાણાંની રકમની વસૂલાત માટે કોઈ દાવો દાખલ કરવામાં આવશે નહીં કે ચાલુ રાખવામાં આવશે નહીં. એવો ઠરાવ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે પૂર્વલક્ષી નહોતી. પાર્ક, બી. એ જણાવ્યું હતું: (ઈ.આર. પૃ. ૩૯૮)

એવું ઠરાવવું એક અત્યંત કઠોર બાબત જણાય છે કે વિધાનમંડળનો એવો આશય હોઈ શકે કે કોઈ પક્ષકાર, જેને અધિનિયમ પૂર્વે કરવામાં આવેલા કરાર હેઠળ રૂપિયા વસૂલ કરવાની એટલી જ સંપૂર્ણ હકદારી હતી જેટલી તેને પોતાની કોઈપણ જંગમ મિલકત પર હતી, તેને વળતર વિના તે હકથી સંપૂર્ણપણે વંચિત કરવામાં આવે.

૩૯. ફ્રીથી સ્મિથીઝ વિ. નેશનલ અસ્ન. ઓફ ઓપરેટિવ પ્લાસ્ટર્સ (૧૯૦૯) ૧ કેબી ૩૧૦ માં, ટ્રેડ ડિસ્પ્યુટ્સ અધિનિયમ, ૧૯૦૬ ની કલમ ૪, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે ટ્રેડ યુનિયન વિરુદ્ધ અપકૃત્ય બાબતે કોઈ દાવો કોઈપણ અદાલત દ્વારા ગ્રહણ કરવામાં આવશે નહીં, તે અધિનિયમ અમલમાં આવતાં પહેલાં શરૂ થયેલા તે પ્રકારના દાવાઓની સુનાવણી કરીને તેમાં ચુકાદો આપવા અદાલતોને રોકતી નથી એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું. સામાન્ય નિયમ એવો છે કે જ્યારે વિધાનમંડળ

કોઈ દાવાના અધિકારને દૂર કરીને અથવા પ્રદાન કરીને પક્ષકારોના અધિકારોમાં ફેરફાર કરે છે, ત્યારે તેની કાનૂની જોગવાઈઓ, જો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં બાકી રહેલા દાવાઓને લાગુ પડે એવી ન હોય, તો તેવા દાવાઓ પર અસર કરતી નથી. પરંતુ આ નિયમનો એક અપવાદ છે, એટલે કે જ્યાં કાનૂની જોગવાઈઓ માત્ર પ્રક્રિયા પર અસર કરે છે અને દાવાના અધિકારો સુધી વિસ્તરતી નથી. જુઓ સુચે (જોસેફ) એન્ડ કો. લિ. ઇન રે (૧૮૭૫) ૧ ચ ડી ૪૮. જો વિધાનમંડળ નવી પ્રક્રિયા ઘડે, તો પ્રક્રિયાના સ્વરૂપમાં થતા ફેરફારોને ભૂતલક્ષી માનવામાં આવે છે, જો તેવા ન માનવા માટે કોઈ યોગ્ય કારણ ન હોય. અન્ય શબ્દોમાં, જો કોઈ અધિનિયમ માત્ર દાવામાંની પ્રક્રિયા વિષે જ હોય અને પક્ષકારોના અધિકારોને અસર કરતું ન હોય, તો તેને પ્રથમ દૃષ્ટિએ બધી જ કાર્યવાહી પર, બાકી રહેલી તેમજ ભવિષ્યની, લાગુ પડે એવું માનવામાં આવશે."

૪૮. દાહીબેન વિ. વસનજી કેવળભા ૧૯૯૫ સપ્પ (૨) એસ.સી.સી. ૨૯૫ માં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૨૯૯-૩૦૦, પરિચ્છેદ ૧૨)

૧૨. કારણ કે પ્રશ્નાસ્પદ સુધારો પ્રક્રિયાત્મક કાયદા સંબંધિત નથી, તેથી એવું કહી શકાય કે જ્યાં સારભૂત કાયદામાં સુધારો કરવામાં આવે છે, ત્યાં અર્થઘટનાનો સ્થાપિત સિદ્ધાંત એવો છે કે એવો સુધારો પૂર્વલક્ષી રીતે અમલમાં આવતો નથી, જો સુધી તે બાબત સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ દ્વારા ન કરવામાં આવી હોય અથવા આવો નિષ્કર્ષ આવશ્યક અભિપ્રાયથી અનુસરતો ન હોય. એવું માનવામાં ન આવે કે હકપ્રાપ્ત અધિકારને પૂર્વલક્ષી કાયદેસર વ્યવસ્થા દ્વારા કદી પણ દૂર કરી શકાય નહીં, તે માટે રફીકુત્બેસ્સા વિ. લાલ બહાદુર છેત્રી એ.આઈ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૧૫૧૧ નો ઉલ્લેખ કરી શકાય, જેમાં એવું જણાવાયું હતું કે હકપ્રાપ્ત અધિકારો પ્રભાવિત થતા હોય તેવા કિસ્સામાં પણ વિધાનમંડળ પૂર્વલક્ષી કાયદેસર વ્યવસ્થા દ્વારા તે

અધિકારો દૂર કરવાની સત્તા ધરાવે છે; અને પૂર્વલક્ષિતાનો અનુમાન આવશ્યક અભિપ્રાય દ્વારા પાલ કરી શકાય છે.

૪૯. જિલે સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા (૨૦૦૪) ૮ એસસીસી ૧ માં આ અદાલતે વિધિના અર્થઘટન અંગેના વિવિધ અધિકૃત નિર્ણયોનું પરીક્ષણ કર્યું અને નિષ્કર્ષ આપ્યો: (એસસીસી પૃ. ૮-૯, પરિચ્છેદ ૧૩-૧૪)

"૧૩. અર્થઘટનનો એ એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે કે દરેક કાનૂન પ્રથમદષ્ટિએ ભાવીપ્રવર્તી ગણાય છે, જો સુધી તેને સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અભિપ્રાય દ્વારા ભૂતલક્ષી અમલ ધરાવતું બનાવવામાં ન આવ્યું હોય. પરંતુ સામાન્ય રીતે આ નિયમ ત્યાં લાગુ પડે છે જ્યાં કાનૂનનો હેતુ સ્થાપિત અધિકારોને અસર કરવો હોય અથવા નવા ભારણો લાદવાના હોય અથવા હાલની ફરજોનું હનન કરવાનું હોય. જ્યાં સુધી કાનૂનમાં એવા પૂરતા શબ્દો ન હોય કે જે વર્તમાન અધિકારોને અસર કરવાની વિધાનમંડળની મનશા દર્શાવે, ત્યાં સુધી તે માત્ર ભાવીપ્રવર્તી જ માનવામાં આવે છે – 'નોવા કોન્સ્ટિટ્યુશિયો ફ્યુચ્યુરિસ ફોર્મામ ઇમ્પોનેરે ડેબેટ નોન પ્રેટેરિટિસ' – નવો કાયદો ભૂતકાળને નહીં, પરંતુ જે અનુસરે તેને નિયંત્રિત કરવો જોઈએ. (જુઓ જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ દ્વારા સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશનના સિદ્ધાંતો, ૯મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૪, પૃ. ૪૩૮.) કાયદાને ભૂતલક્ષી બનાવવા માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવી આવશ્યક નથી અને ખાસ કરીને જ્યાં નવો કાયદો સમગ્ર સમુદાયના હિત માટે સ્વીકારાયેલા દુષણને દૂર કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં ભૂતલક્ષિત્વ વિરુદ્ધની પૂર્વધારણા આવશ્યક અભિપ્રાયથી ખંડિત થઈ શકે છે (તદેવ, પૃ. ૪૪૦).

૧૪. પ્રત્યાવર્તી અમલ વિરુદ્ધની ધારણા ઘોષણાત્મક અધિનિયમો પર લાગુ પડતી નથી.... તેથી, અધિનિયમના સ્વરૂપનું નિર્ધારણ કરતાં, તેના રૂપ કરતાં તેના સારને વધુ ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. જો કોઈ નવો અધિનિયમ અગાઉના અધિનિયમને 'સ્પષ્ટ કરવા માટે' હોય, તો તેને

પ્રત્યાવર્તી રીતે અર્થઘટિત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી તે નિર્થક છે. સ્પષ્ટીકરણાત્મક અધિનિયમ સામાન્ય રીતે કોઈ સ્પષ્ટ ચૂક પૂરી કરવા અથવા અગાઉના અધિનિયમના અર્થ અંગેના સંશયો દૂર કરવા માટે પસાર કરવામાં આવે છે. એ સુસ્થિર રીતે નિર્ધારિત છે કે જો કોઈ વિધાન ઉપચારાત્મક હોય અથવા માત્ર અગાઉના કાયદાનું ઘોષણાત્મક સ્વરૂપ ધરાવતું હોય, તો સામાન્ય રીતે તેને પ્રત્યાવર્તી અમલ આપવાનો આશય રહેલો હોય છે.... કોઈ સુધારાત્મક અધિનિયમ મુખ્ય અધિનિયમની એવી જોગવાઈનો અથ સ્પષ્ટ કરવા માટે સંપૂર્ણપણે ઘોષણાત્મક હોઈ શકે છે, જે અર્થ પહેલેથી જ અંતર્નિહિત હતો. આ સ્વરૂપનો સ્પષ્ટીકરણાત્મક સુધારો પ્રત્યાવર્તી અસર ધરાવશે (આઈબિડ., પૃષ્ઠ ૪૬૮-૬૯)."

૫૦. સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. ભજન કૌર (૨૦૦૮) ૧૨ એસ.સી.સી. ૧૧૨ માં આ અદાલતે આ રીતે ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૧૧૬, પરિચ્છેદ ૯)

"૯. કોઈ વિધાનને, સ્પષ્ટ રીતે અથવા આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા, ભૂતલક્ષી માનવામાં આવ્યું ન હોય ત્યાં સુધી તેને ભવિષ્યલક્ષી હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવે છે. મૂળભૂત કાયદો ભવિષ્યલક્ષી હોવાનું અનુમાન કરવામાં આવે છે. આ કાયદાના શાસનના સિદ્ધાંતના પાસાઓમાંથી એક છે.

૫૧. આ બાબતે કોઈ શંકા નથી કે વિલંબિત ચુકવણીના કિસ્સામાં ઊંચા દરે વ્યાજ મેળવવાનો હક પુરવઠાકર્તાના પક્ષે ઉપજતો હોવાથી અને તેના અનુસંધાને ખરીદદારે અનુરૂપ જવાબદારી વહન કરવાની ફરજ મૂકવામાં આવતી હોવાથી, આ અધિનિયમ હક્કનિર્માણકારી કાયદો છે. આ અદાલતે સમયાંતરે એવો નિરીક્ષણ કર્યો છે કે કોઈપણ હક્કનિર્માણકારી કાયદો, જ્યાં સુધી વિધાનની ભાષામાં પ્રત્યાવર્તી અમલનો આશય સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવામાં ન આવ્યો હોય, ત્યાં સુધી ભવિષ્યલક્ષી રીતે જ અમલમાં આવે

છે. ફક્ત પ્રક્રિયાત્મક અથવા ઘોષણાત્મક કાયદો જ પ્રત્યાવર્તી રીતે અમલમાં આવે છે, કારણ કે પ્રક્રિયા બાબતે કોઈ સ્થાયી હક હોતો નથી.

પર. અધિનિયમનો પૂર્વલક્ષી અમલ કરવાની કોઈ સ્પષ્ટ વિધાનસભાકીય મનશા ન હોવા અને આ હકીકતને કારણે કે અધિનિયમ ખરીદદાર સામે ઊંચા દરના વ્યાજની નવી જવાબદારી ઊભી કરે છે, અધિનિયમને પૂર્વલક્ષી અસર ધરાવે છે એવી રીતે અર્થઘટિત કરી શકાતો નથી. કારણ કે અધિનિયમ એવી કલ્પના કરે છે કે પુરવઠાકર્તાને અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ ઊંચા દરે વ્યાજનો દાવો કરવાનો અર્જિત અધિકાર છે, તેથી એવો અધિકાર માત્ર અધિનિયમ અમલમાં આવેલ તારીખ એટલે કે ૨૩-૯-૧૯૯૨ પછીના વેચાણ કરારો માટે જ અર્જિત થયો કહેવાઈ શકે અને તે પહેલાંના કોઈ પણ સમય માટે નહીં."

પ૯. આ અદાલતે પૂર્વાચલ કેબલ્સ (ઉપરોક્ત) માં પણ અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના કેસ (ઉપરોક્ત) અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) ના અગાઉના નિર્ણયોની નોંધ લીધી છે અને તેઓનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) માં અદાલતે આ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો નહોતો અને નિર્ણય આપ્યો નહોતો કે અધિનિયમ અમલમાં આવવા પૂર્વે આપવામાં આવેલા પુરવઠા આદેશો પર, જ્યારે પુરવઠો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે અધિનિયમ લાગુ પડશે કે નહીં, એવી રજૂઆત નકારી કાઢી છે. આ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે :

પપ. અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસીસી ૧૯ નો અનુસરો રામપુર ફર્ટિલાઇઝર લિ. (૨૦૦૯) ૧૨ એસીસી ૩૨૪ તેમજ મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૧૦) ૫ એસીસી ૪૪ માં પણ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પન. કેસ (૨૦૦૫) ૧૩ એસીસી ૧૯ માં આ સર્વોચ્ચ અદાલતે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યાના પૂર્વે કરવામાં આવેલા એવા કરારો પર, પરંતુ જેમાં

પુરવઠો અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી કરવામાં આવ્યો હોય, તેવા કરારો પર અધિનિયમ લાગુ પડશે કે કેમ, તે પ્રશ્નનો વિશેષરૂપે વિચાર કર્યો નહોતો અને તેનો નિર્ણય કર્યો નહોતો, એવી રજૂઆત સાથે અમે સંમત થઈ શકતા નથી.

૬૦. પૂર્વાચલ કેબલ્સ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતે બંધનકારક નજિર અને સબ સાઈલેન્ટિઓ ચુકાદાની અસરનો પણ વિચાર કર્યો હતો, કારણ કે એવો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો હતો કે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ (ઉપરોક્ત) અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) એ કાયદો યોગ્ય રીતે પ્રતિપાદિત કર્યો નહોતો. આ અદાલતે તે રજૂઆતને આ રીતે નકારી કાઢી હતી :

બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય અથવા મૌનરૂપે આપવામાં આવેલ નિર્ણય

૫૬. તેમ છતાં, સપ્લાયરો તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી રાકેશ દ્વિવેદી અને શ્રી સુનિલ ગુપ્તા એવો દાવો કરશે કે આ અદાલતનો નિર્ણય બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય નથી.

૫૭. શ્રી રાકેશ દ્વિવેદી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂ કર્યું કે આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસીસી ૧૯ અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (૨૦૦૯) ૭ એસીસી ૬૭૩ ના નિર્ણયોમાં અધિનિયમના ભાવિ અમલ અંગે જે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું, તે અનુચ્છેદ ૧૪૧ હેઠળ ઘોષિત કાયદો નહોતો, કારણ કે તે કેસોમાં વિચારાધીન મુદ્દાઓ આ અપીલોમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોથી ભિન્ન હતા. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે ૨૩-૯-૧૯૯૨ પૂર્વે પૂર્ણ થયેલા કરારો માટે અધિનિયમના અમલ અંગેનો પ્રશ્ન તો એવો પ્રશ્ન પણ નહોતો, જે અદાલત સમક્ષ વિચારણા માટે આવ્યો હોય, અને તે મામલામાં હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા તેની દલીલ પણ કરવામાં આવી નહોતી; તેથી તે નિર્ણયના અનુપાતીય સિદ્ધાંતનો ભાગ બનતો નથી. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે હિતલક્ષી વિધાનની જોગવાઈઓનો

પૂરતો વિચાર કર્યા વિના આ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવામાં આવ્યો હતો અને તેથી તેને બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય તરીકે ગણાવી શકાય નહીં.

૫૮. શ્રી સુનીલ ગુપ્તા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, આ મુદ્દે શ્રી ઢિવેદી દ્વારા આગળ ધપાવવામાં આવેલી દલીલ સ્વીકારીને રજૂઆત કરતા જણાવે છે કે નઝીરના સિદ્ધાંતના બે અપવાદો છે, એટલે કે, પેર ઇન્ડ્યુરિયમ અને સબ સાઇલેન્ટિઓ. શ્રી ગુપ્તા રજૂ કરે છે કે આમાંથી ઉત્તરોક્ત બીજા આધારના બળ પર આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસીસી ૧૯ અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (૨૦૦૯) ૭ એસીસી ૬૭૩ ના નિર્ણયો નઝીર તરીકે ગણવામાં આવી શકે તેમ નથી. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ કહે છે કે જ્યારે અદાલતે સંબંધિત અધિનિયમના ઉદ્દેશો અને હેતુ તથા આ અદાલતના કેટલાંક અગાઉના ચુકાદાઓનો વિચાર કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી હોય, ત્યારે એવો નિર્ણય નઝીર તરીકે લાગુ પડતો નથી. તેઓ વધુમાં દલીલ કરે છે કે ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પર સબ સાઇલેન્ટિઓનો સિદ્ધાંત લાગુ પડે છે, કારણ કે તે મુદ્દા અંગે સંપૂર્ણ અને પૂરતી દલીલો વિના આપવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ વધુમાં એ પણ કહે છે કે અદાલતે હાલ રજૂ કરવામાં આવેલા દૃષ્ટિકોણથી આ મુદ્દાનો વિચાર કર્યો નહોતો.

૫૯. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે આ અદાલતના એમ.સી.ડી. વિ. ગુરનામ કૌર (૧૯૮૯) ૧ એસ.સી.સી. ૧૦૧ ના નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે. આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે: (એસ.સી.સી. પૃ. ૧૧૦-૧૧, ફકરા ૧૧-૧૨)

"૧૧. કાયદાના જે ઉચ્ચારણો રેશિયો ડેસિડેંડીનો ભાગ નથી બનતા, તે ઓબિટર ડિક્ટા તરીકે વર્ગીકૃત થાય છે અને પ્રામાણિક સત્તારૂપ નથી. જામના દાસ કેસ [ડબલ્યુપીઝ નં. ૯૮૧-૮૨ ઓફ ૧૯૮૪, તા. ૨૯.૩.૧૯૮૫ના રોજ નક્કી કરાયેલ (એસસી)] માં આદેશ આપનાર

વિદ્વાન ન્યાયાધીશ તથા તેમની સાથે સહમત થયેલા વિદ્વાન ન્યાયાધીશ પ્રત્યે પૂર્ણ આદર સાથે, અમે આ માનવા તૈયાર નથી કે આ અદાલત તેને અનુસરવા માટે બંધાયેલ છે. તે કોઈ દલીલ વિના, કોઈપણ જાહેર સ્થળ જેમ કે પેવમેન્ટ અથવા જાહેર માર્ગ પરથી અતિક્રમણો દૂર કરવા માટે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનને સ્પષ્ટ સત્તા આપતી અધિનિયમની સંબંધિત જોગવાઈઓનો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યા વિના, તેમજ કોઈ સત્તાપ્રમાણના ઉદ્ઘરણ વિના આપવામાં આવ્યો હતો. તે મુજબ, અમે વડી અદાલતના નિર્ણયને યથાવત્ રાખવાનો પ્રસ્તાવ રાખતા નથી, કારણ કે અમને એવું લાગે છે કે સિદ્ધાંતની દૃષ્ટિએ તે ખોટો છે અને સંબંધિત જોગવાઈઓના શબ્દપ્રયોગથી તેનું સમર્થન થઈ શકતું નથી. કોઈ નિર્ણય ત્યારે પર ઇન્ક્યુરિયમ તરીકે ગણવો જોઈએ જ્યારે તે કોઈ વિધાનની અથવા વિધાનબળ ધરાવતા કોઈ નિયમની જોગવાઈઓની અજ્ઞાનતા હેઠળ આપવામાં આવ્યો હોય. ઉપલબ્ધ આદેશ જેટલો દર્શાવે છે, તે મુજબ પેવમેન્ટ પર ગેરકાયદેસર કબજો જમાવનાર વ્યક્તિના પિચિંગ સાઈટ પર સ્ટોલ બાંધવા માટે મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનને બાધ્ય કરતો કોઈ નિર્દેશ યોગ્ય રીતે આપી શકાય કે નહીં, એ પ્રશ્ન પર અદાલત સમક્ષ કોઈ દલીલ રજૂ કરવામાં આવી નહોતી. સેલ્મન્ડ ઓન જ્યુરિસપ્રુડન્સના ૧૨મા સંસ્કરણના સંપાદક પ્રોફેસર પી.જે. ફિટ્ઝજરાલ્ડે પૃષ્ઠ ૧૫૩ પર સબ સાયલેન્ટિઓની સંકલ્પના આ શબ્દોમાં સમજાવી છે:

કોઈ નિર્ણય તે વાક્યખંડ સાથે જોડાયેલો જે તકનીકી અર્થ હવે સ્વીકારાયેલો છે, તે અર્થમાં સબ સાયલેનશિયો રીતે પસાર થાય છે, જ્યારે નિર્ણયમાં સંકળાયેલો કાનૂનનો વિશિષ્ટ મુદ્દો અદાલતની દૃષ્ટિગોચર થતો નથી અથવા તેના મનમાં હાજર હોતો નથી. અદાલત મુદ્દો એના આધાર પર, જેનો તે વિચાર કરે છે અને જેના વિષે ઉચ્ચાર કરે છે, જાગૃતપણે એક પક્ષના પક્ષમાં નિર્ણય કરી શકે છે. તેમ છતાં, એવું દર્શાવી શકાય છે કે

તર્કસંગત રીતે અદાલતે તે ખાસ પક્ષના પક્ષમાં નિર્ણય કરવો ન જોઈતો, જો સુધી તેણે મુદ્દો બી પણ તેના પક્ષમાં નક્કી કર્યો ન હોત; પરંતુ મુદ્દો બી અદાલત સમક્ષ દલીલમાં મૂકાયો નહોતો અથવા અદાલતે તેની મૂલવણી કરી નહોતી. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, ભલે મુદ્દો બી તથ્યોમાં તર્કસંગત રીતે સંકળાયેલો હોય અને ભલે કેસનું નિશ્ચિત પરિણામ આવ્યું હોય, તો પણ તે નિર્ણય મુદ્દો બી વિષે પ્રાધિકૃત દૃષ્ટાંત ગણાતો નથી. મુદ્દો બી સબ સાયલેનશિયો રીતે પસાર થયો હોવાનું કહેવાય છે.

૧૨. જેરાર્ડ વિ. વર્થ ઓફ પેરિસ લિ. (૧૯૩૬) ૨ ઓલ ઈ.આર. ૮૦૫ (સી.એ.) માં, દાવેદારના દેવાના અગ્રાધિકારના પ્રશ્ન અંગે જ એકમાત્ર મુદ્દો દલીલમાં ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો, અને આ દલીલ સાંભળ્યા પછી અદાલતે આદેશ કર્યો હતો. લિક્વિડેટરના નામે રહેલા ખાતા ઉપર ગાર્નિશી આદેશ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવી શકે કે નહીં, તે પ્રશ્ન અંગે કોઈ વિચારણા કરવામાં આવી નહોતી. તેથી, જ્યારે આ જ મુદ્દો અનુવર્તી કેસમાં કોર્ટ ઓફ એપિલ સમક્ષ લેન્કાસ્ટર મોટર કો. (લન્ડન) લિ. વિ. બ્રેમિથ લિ. (૧૯૪૧) ૧ કે.બી. ૬૭૫ : (૧૯૪૧) ૨ ઓલ ઈ.આર. ૧૧ (સી.એ.) માં દલીલમાં આવ્યો, ત્યારે અદાલતે માન્યું કે તે પોતાના અગાઉના નિર્ણયથી બંધાયેલ નથી. સર વિલ્ફ્રિડ ગ્રીન, એમ. આર., એ કહ્યું હતું કે તેઓ એવું માન્યા વિના રહી શકતા નથી કે હવે ઉઠાવવામાં આવેલ મુદ્દો વકીલો દ્વારા જાણપૂર્વક મૌન રીતે પસાર કરી દેવાયો હતો જેથી મૂળ બાબતનો મુદ્દો નક્કી થઈ શકે. તેમણે આગળ કહ્યું કે, અગાઉની અદાલત જે આદેશો કર્યો હતો તે કરી શકે, તે પહેલાં આ મુદ્દો તેના દ્વારા નક્કી થવો આવશ્યક હતો; છતાં પણ, કારણ કે તે 'દલીલ વિના, નિયમના નિર્ણાયક શબ્દોનો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યા વિના, અને કોઈ પણ અધિકૃત નિર્દેશના અવતરણ વિના' નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી તે બાંધધરીરૂપ નહોતો અને તેનો અનુસરણ કરવામાં આવશે નહીં. મૌન રીતે તથા દલીલ વિના અપાયેલા

પૂર્વનિર્ણયોનું કોઈ મહત્વ નથી. ત્યારથી આ નિયમનું અનુસરણ કરવામાં આવ્યું છે. પૂર્વનિર્ણયના સિદ્ધાંત માટેના મુખ્ય કારણોમાંનું એક એ છે કે જે બાબત એક વાર સંપૂર્ણ રીતે દલીલાઈ અને નક્કી થઈ ગઈ હોય તેને ફરીથી ખોલવાની મંજૂરી આપવામાં આવવી જોઈએ નહીં. અભિપ્રાયરૂપ ઉક્તિઓને આપવામાં આવતું ભાર મૂલ્ય, તે ઉક્તિના પ્રકાર અનુસાર બદલાય છે. માત્ર પ્રસંગોપાત્ત અભિવ્યક્તિઓને કોઈ ભાર મળતો નથી. ન્યાયાધીશની દરેક પસાર થતી ઉક્તિ, ભલે તે કેટલા જ પ્રતિષ્ઠિત હોય, અધિકૃતતાનું ભાર ધરાવતી ઔપચારિક ઘોષણા તરીકે ગણાવી શકાય નહીં."

૬૦. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. સિન્થેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૯ માં, લોર્ડશીપ આર.એમ. સહાઈ, ન્યાયાધીશે, પોતાના સહમતિપૂર્ણ ચુકાદામાં પર ઇન્ક્યુરિયમ અને સબ સિલેન્શિયો ના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા હતા અને આ પ્રમાણે નિર્ધારિત કર્યું છે: (એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૧૬૨-૬૩, પરિચ્છેદ ૪૦-૪૧)

"૪૦. 'ઇન્ક્યુરિયા' નો શાબ્દિક અર્થ 'બેદરકારી' થાય છે. વ્યવહારમાં 'પર ઇન્ક્યુરિયમ' નો અર્થ 'પર ઇન્ઓરેશિયમ' એવો થાય છે તેમ જણાય છે. અંગ્રેજ અદાલતોએ 'સ્ટારે ડિસાઈસિસ' ના નિયમમાં શિથિલતા લાવવા માટે આ સિદ્ધાંત વિકસાવ્યો છે. કાયદામાં 'ઉદ્ઘૂત કરી શકાય એવું' હોય તેવું નિવારવામાં આવે છે અને અવગણવામાં આવે છે જો તે 'કોઈ કાયદા અથવા અન્ય બંધનકારક સત્તાની અજ્ઞાનતામાં' આપવામાં આવ્યું હોય. (યંગ વિ. બ્રિસ્ટલ એરોપ્લેન કો. લિ. ૧૯૪૪ કેબી ૭૧૮ : (૧૯૪૪) ૨ ઓલ ઇ.આર. ૨૯૩ (સીએ)) તે જ બાબત આ અદાલતે બંધારણના કલમ ૧૪૧ નું અર્થઘટન કરતી વખતે, જે કાયદાની બાબત તરીકે પૂર્વનિર્ણયોના સિદ્ધાંતને પ્રતિબિંબિત કરે છે, સ્વીકારી, માન્ય કરી અને અપનાવી છે. જયસી સાહુ વિ. રાજદેવાન દુબે એ.આઈ.આર. ૧૯૬૨ એસસી ૮૩ માં, આ અદાલતે, જ્યારે પીઠ સમક્ષ પરસ્પર વિરુદ્ધ નિર્ણયો મૂકવામાં આવે

ત્યારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા દર્શાવતા, હેલ્સબરીઝ લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડમાંથી એક અવતરણ ઉદ્ઘૃત કર્યું હતું, જેમાં તે અપવાદોમાંનો એક સમાવેશ પામે છે જ્યારે અપીલીય અદાલતનો નિર્ણય બંધનકારક નથી.

૪૧. શું આ સિદ્ધાંત કાયદાના એવા નિષ્કર્ષ સુધી વિસ્તરે છે અને લાગુ પડે છે, જેને ન તો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને ન તો જે પહેલાં કોઈ વિચારણા કરવામાં આવી હતી. બીજા શબ્દોમાં, શું આવા નિષ્કર્ષોને કાયદાની ઘોષણા ગણાવી શકાય? અહીં પણ અંગ્રેજ અદાલતો અને ન્યાયશાસ્ત્રીઓએ પૂર્વનિર્ણયોના નિયમ માટે એક અપવાદ વિકસાવ્યો છે. તેને સબ સાઈલેન્ટિયોનો નિયમ તરીકે સમજાવવામાં આવ્યો છે. ‘કોઈ નિર્ણય, તે શબ્દસમૂહને જોડાયેલા ટેકનિકલ અર્થમાં, ત્યારે સબ સાઈલેન્ટિયો પસાર થાય છે, જ્યારે તે નિર્ણયમાં સંકળાયેલ કાયદાનો વિશિષ્ટ મુદ્દો અદાલતના ધ્યાનમાં આવતો નથી અથવા તેના મનમાં હાજર હતો નથી.’ (સાલ્મન્ડ ઓન જ્યુરિસ્પ્રુડન્સ, ૧૨મી આવૃત્તિ, પૃષ્ઠ ૧૫૩). લેન્કાસ્ટર મોટર કો. (લંડન) લિ. વિ. બ્રેમિથ લિ. (૧૯૪૧) ૧ કેબી ૬૭૫ : (૧૯૪૧) ૨ ઓલ ઈ.આર. ૧૧ (સી.એ.) માં અદાલતે અગાઉના નિર્ણયથી પોતાને બંધાયેલું માન્યું નહોતું, કારણ કે તે ‘કોઈ દલીલ વિના, નિયમના નિર્ણાયક શબ્દોનો કોઈ ઉદ્દેશ વિના અને સત્તાપ્રમાણના કોઈ ઉદ્દેશ વિના’ આપવામાં આવ્યો હતો. આ સર્વોચ્ચ અદાલતે એમસીડી વિ. ગુરનામ કૌર (૧૯૮૯) ૧ એસસીસી ૧૦૧ માં તેને મંજૂરી આપી હતી. ખંડપીઠે માન્યું હતું કે, ‘સબ સાઈલેન્ટિયો અને દલીલ વિના આવેલા પૂર્વનિર્ણયોનું કોઈ મહત્ત્વ નથી.’ આ રીતે અદાલતોએ અન્યાયી પૂર્વનિર્ણયો દ્વારા થતા અન્યાયથી મુક્તિ મેળવવા માટે આ સિદ્ધાંતનો આશ્રય લીધો છે. જે નિર્ણય સ્પષ્ટ નથી અને જે કારણો પર આધારિત નથી, તેમજ જે મુદ્દાની વિચારણા પર આગળ વધતો નથી, તેને અનુચ્છેદ ૧૪૧ મુજબ બાંધધરી અસર ધરાવતી જાહેર કરાયેલ કાયદા તરીકે

માનવો શકાય નહીં. સમાનતા અને સાતત્ય ન્યાયિક શિસ્તના મૂળ તત્વો છે. પરંતુ ચુકાદામાં કોઈ પ્રસંગ વિના જે કંઈ પસાર થઈ જાય તે રેશિયો કેસિડેન્ડી નથી. બી. શામા રાવ વિ. યુ.ટી. ઓફ પોન્ડિચેરી એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસસી ૧૪૮૦ માં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે, ‘એવું કહેવું સર્વવિદિત છે કે કોઈ નિર્ણય તેના નિષ્કર્ષોના કારણે બાંધધરી બનતો નથી, પરંતુ તેના રેશિયો અને તેમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોના સંદર્ભમાં બાંધધરી બને છે.’ મનનો ઉપયોગ કર્યા વિના કરવામાં આવેલી અથવા કોઈ કારણ વિના અગાઉ થયેલી કોઈપણ ઘોષણા અથવા નિષ્કર્ષને કાયદાની ઘોષણા અથવા પૂર્વનિર્ણય તરીકે બાંધધરીરૂપ સામાન્ય સ્વરૂપની સત્તા ગણાવી શકાય નહીં. અસહમતિ દર્શાવવામાં અથવા અગાઉના નિર્ણયને અસ્વીકારવામાં સંયમ સ્થિરતા અને સાતત્યના હિત માટે છે, પરંતુ વાજબી મર્યાદાથી વધુ કઠોરતા કાયદાના વિકાસ માટે પ્રતિકૂળ છે.

૬૧. અર્નિત દાસ (૧) વિ. બિહાર રાજ્ય (૨૦૦૦) ૫ એસસીસી ૪૮૮ માં આ અદાલતે આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૪૮૮, પેરા ૨૦)

૨૦. જે નિર્ણય સ્પષ્ટ રીતે વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો નથી, જે કારણોથી સમર્થિત નથી અને જે કોઈ મુદ્દાના સચેત વિચાર પર આધારિત નથી, તેને અનુચ્છેદ ૧૪૧ મુજબ બંધનકારક અસર ધરાવતો જાહેર કરાયેલ કાયદો માનવામાં આવી શકે નહીં. ચુકાદામાં જે બાબત છૂટી ગઈ હોય તે અનુપાતિક નિર્ણયસિદ્ધાંત નથી. જ્યારે કાયદાનો કોઈ વિશિષ્ટ મુદ્દો સચેત રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો ન હોય ત્યારે તે તકનીકી અર્થમાં સબ સાઈલેન્ટિયોનો નિયમ છે. (જુઓ સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. વિ. સિન્થેટિક્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૧૩૯, એસ.સી.સી. પરિચ્છેદ ૪૧.)

૬૨. ટીકા રામ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. (૨૦૦૯) ૧૦ એસ.સી.સી. ૬૮૯ માં એમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૭૪૦-૪૧, પરિચ્છેદ ૧૦૪)

૧૦૪. અમને એવું લાગતું નથી કે આ કેસોમાં પ્રતિપાદિત થયેલ કાનૂન વર્તમાન પરિસ્થિતિ પર લાગુ પડશે. આ તમામ કેસોમાં મૂળભૂત રીતે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતનો નિર્ણય, જ્યાં સુધી તેમાં કોઈ પ્રશ્ન સીધેસીધો ઉઠાવવામાં આવી અને વિચારવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં સુધી પૂર્વનિર્ણય બનતો નથી; તેમજ, જ્યાં સુધી તે પ્રશ્નનો વાસ્તવમાં નિર્ણય કરવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં સુધી તે ઘોષિત કાનૂન પણ બનતો નથી. અમને આ તમામ કેસોની વિગતવાર સમીક્ષા કરવાની જરૂર નથી અને વાસ્તવમાં તેમાં સ્થાપિત કરાયેલા સિદ્ધાંતો સાથે અમારો કોઈ મતભેદ નથી.

૬૩. શ્રી રાકેશ દ્વિવેદી અને શ્રી સુનીલ ગુપ્તા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલ દલીલો પ્રથમ દ્રષ્ટિએ આકર્ષક જણાતી હોવા છતાં, અમારો એવો મત છે કે તેમાં કોઈ તત્ત્વ નથી. આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ માં, અધિનિયમનો ભૂતલક્ષી અમલ થાય છે કે નહીં અથવા ભૂતકાળના કરારો અધિનિયમ દ્વારા શાસિત હતા કે નહીં, તે પ્રશ્ન પ્રતિવાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા દલીલ તરીકે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત ચુકાદામાં આ અદાલતે આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૩૦, ફરો ૧૯)

૧૯. ... ૧૯૯૩નો અધિનિયમ પણ હિતકારી કાનૂન હોવાથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તેની ઉદાર અર્થઘટન કરવી જોઈએ. શ્રી ચૌધરી દલીલ કરતા હતા કે, તેથી આ અધિનિયમને પૂર્વવ્યાપી અસર રહેશે.

૬૪. વધુમાં, શક્તિ ટ્યુબ્સ લિ. (૨૦૦૯) ૭ એસસીસી ૬૭૩ માં, આ મુદ્દો વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના પરિણામે, આ અદાલતે અસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસસીસી ૧૯ ના પૂર્વનિર્ણયનો સંદર્ભ લીધો હતો. આ મુદ્દા અંગેની દલીલ આ રીતે નોંધવામાં આવી છે: (શક્તિ ટ્યુબ્સ લિ. કેસ (૨૦૦૯) ૭ એસસીસી ૬૭૩, એસસીસી પૃષ્ઠ ૬૭૬-૭૭, અનુચ્છેદ ૯-૧૧)

"૯. અપીલકર્તા-વાદીના કહેવા મુજબ, ઉક્ત વ્યાજનો દાવો અપીલકર્તા-વાદી દ્વારા કરવામાં આવ્યો છે, કારણ કે લઘુ ઉદ્યોગો અને આનુષંગિક ઔદ્યોગિક ઉપક્રમોને મોડા ચુકવણાં અંગેના વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ (આગળ ચાલીને જેને 'ઉક્ત અધિનિયમ' તરીકે ઓળખવામાં આવશે) ની જોગવાઈઓના અનુસંધાને તેને એવો દાવો કરવાનો અધિકાર છે. અપીલકર્તા-વાદી તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી જી.સી. ભારુકાએ અમારું ધ્યાન ઉક્ત અધિનિયમની જોગવાઈઓ તેમજ આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પન. લિ. વિ. જે.ડી. ફાર્માસ્યુટિકલ્સ (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ ના નિર્ણય તરફ દોર્યું. વર્તમાન મામલામાં અપીલકર્તા-વાદીએ ઉક્ત અધિનિયમ અમલમાં આવ્યા પછી માલની પુરવઠા કરીને વ્યવહાર પૂર્ણ થયો હતો, એવી પોતાની દલીલના સમર્થનમાં તેમણે અમને ઉક્ત અધિનિયમની સંબંધિત કલમો તેમજ ઉક્ત અધિનિયમના હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન રજૂ કર્યા. તેમના જણાવ્યા મુજબ, અપીલકર્તા-વાદી ઉક્ત અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર ચુકવણી મેળવવા હકદાર છે.

૧૦. શ્રી ભરુકાએ દલીલ કરી કે ૧૬-૭-૧૯૯૨ના રોજ જારી કરાયેલ અગાઉનો પુરવઠા આદેશ ત્યારબાદ તાત્વિક રીતે બદલાઈ ગયો હતો અને તેની જગ્યાએ ૧૮-૩-૧૯૯૩ના રોજ જારી કરાયેલ નવો પુરવઠા આદેશ અમલમાં આવ્યો હતો, જે તારીખ સુધી ઉપરોક્ત અધિનિયમ પહેલેથી જ

અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો, અને તેથી અપીલકર્તા-મૂળવાદી તે અધિનિયમની કલમ ૪ અને ૫માં પરિકલ્પિત મુજબ ઊંચા દરે વ્યાજનો દાવો કરવા હકદાર હતો.

૧૧. પ્રતિવાદીઓ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી દિનેશ ક્ષિપેદીએ, અપીલકર્તા-મૂળ વાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરાયેલ ઉપરોક્ત રજૂઆતોનો આ દલીલના આધારે જોરદાર ખંડન કર્યો કે વર્તમાન મામલામાં પુરવઠા આદેશ ૧૬-૭-૧૯૯૨ના રોજ જારી કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, આસામ સ્મૉલ સ્કેલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતના નિર્ણયના અનુસંધાનમાં અને તે મુજબ, અપીલકર્તા-મૂળ વાદીને વાર્ષિક ૯% ના દરે ૪ વ્યાજ મેળવવાનો હકદાર હતો અને અપીલકર્તા-મૂળ વાદીએ દલીલ કર્યાની મુજબ તેથી વધુ દરે નહીં."

૬૫. શક્તિ ટ્યુબ્સ લિ. માં સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ તે કેસમાં અપીલકર્તા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની આ દલીલને સ્પષ્ટપણે નકારી કાઢી હતી કે, અધિનિયમ હિતકારી કાયદાકીય વ્યવસ્થા હોવાથી તેને પૂર્વલક્ષી અસર આપવી જોઈએ; ફક્ત ૨૪ થી ૨૬ માં, જે નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવ્યા છે: (એસ.સી.સી. પૃ. ૬૮૧-૮૩)

"૨૪. સામાન્ય રીતે, કોઈ અધિનિયમને હંમેશા ભાવિપ્રભાવી સ્વરૂપનું માનવું જોઈએ, સિવાય કે વિધાનમંડળે સ્પષ્ટ રીતે એવો આશય દર્શાવ્યો હોય કે ઉક્ત અધિનિયમની જોગવાઈઓને ભૂતલક્ષી અસરથી લાગુ કરવામાં આવે.

૧૩. અર્થઘટનનો એક મૂળભૂત સિદ્ધાંત એવો છે કે દરેક કાયદો, જો સ્પષ્ટ શબ્દોમાં અથવા આવશ્યક અનુસંધાનથી તેને ભૂતલક્ષી અસર આપવાનો હેતુ દર્શાવવામાં આવ્યો ન હોય, તો પ્રથમ દ્રષ્ટિએ ભાવિપ્રવર્તી માનવામાં

આવે છે. ઉપરોક્ત નિયમ સામાન્ય રીતે ત્યાં લાગુ પડે છે જ્યાં કાયદાનો હેતુ પ્રાપ્ત થયેલા હકોને અસર કરવો, નવા ભાર મૂકવા અથવા અસ્તિત્વમાં રહેલી ફરજોનું ક્ષીણકરણ કરવો હોય. જ્યાં સુધી કાયદામાં એવા પૂરતા શબ્દો ન હોય કે જેમાંથી વિધાનમંડળનો અસ્તિત્વમાં રહેલા હકોને અસર કરવાનો ઇરાદો પ્રગટ થાય, ત્યાં સુધી તે માત્ર ભાવિપ્રવર્તી જ માનવામાં આવે છે—નોવા કોન્સ્ટિટ્યુશિયો ફ્યુચ્યુરિસ ફોર્મમ ઇમ્પોનેરે ડેબેટ નોન પ્રેટેરિટિસ—નવો કાયદો ભવિષ્યમાં જે થવાનું છે તેનું નિયમન કરવો જોઈએ, ભૂતકાળનું નહીં. (જુઓ, જસ્ટિસ જી.પી. સિંહ દ્વારા લખાયેલું પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ સ્ટેટ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન, ૯મી આવૃત્તિ, ૨૦૦૪, પૃષ્ઠ ૪૩૮.) કાયદાને ભૂતલક્ષી બનાવવા માટે સ્પષ્ટ જોગવાઈ કરવી અનિવાર્ય નથી અને ભૂતલક્ષિત્વ વિરુદ્ધની અનુમાનધારણા આવશ્યક અનુસંધાનથી ખંડિત થઈ શકે છે, ખાસ કરીને એવા કિસ્સામાં જ્યાં નવો કાયદો સમગ્ર સમાજના હિતાર્થે સ્વીકારાયેલ દોષને દૂર કરવા માટે બનાવવામાં આવ્યો હોય (તત્રૈવ, પૃષ્ઠ ૪૪૦).’ (ઝિલે સિંહ પ્રકરણ (૨૦૦૪) ૮ એસસીસી ૧, એસસીસી પૃષ્ઠ ૮-૯, પરિચ્છેદ ૧૩)

અનુવાદ ઉપલબ્ધ નથી.

અનુવાદ ઉપલબ્ધ નથી.

૬૬. રામપુર ફર્ટિલાઇઝર લિ. (૨૦૦૯) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૨૪ માં આ અદાલતે ફરીથી અધિનિયમની સમગ્ર યોજનાનું પરીક્ષણ કર્યું હતું, અને તે પહેલાં આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ માં આ અદાલતે પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતને અનુસર્યું હતું. મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૪ માં પણ આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) અને શક્તિ ટ્યુબ્સ (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ માં આ અદાલતે પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતથી ભિન્ન મત વ્યક્ત કર્યો ન હતો."

શકિત ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) મામલે એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે રામપુર ફર્ટિલાઇઝર લિ. વિ. વિજ્ઞાન કેમિકલ્સ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૯) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૨૪ માં, આ અદાલતે અધિનિયમની સમગ્ર યોજનાનું પરીક્ષણ કર્યું છે અને આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના મામલા (ઉપરોક્ત) માં લેવાયેલા નિર્ણયનું અનુસરણ કર્યું છે. મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિ. સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિ. (૨૦૧૦) ૫ એસ.સી.સી. ૪૪ માં પણ, આ અદાલતે તે જથી ભિન્ન અભિગમ અપનાવ્યો નથી. આ અદાલતે સમકક્ષ પીઠ પરના પૂર્વનિર્ણયના બાંધકારી મૂલ્ય પર પણ વિચાર કર્યો છે અને વિસ્તૃત ચર્ચા કરી છે. આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના પુનર્વિચાર માટે કરવામાં આવેલી વિનંતિ પણ આ અદાલતની વિભાગીય પીઠે શકિત ટ્યુબ્સ (ઉપરોક્ત) માં નકારી કાઢી હતી.

૬૧. પૂર્વાચલ કેબલ્સ (ઉપરોક્ત) મામલામાં અદાલતે મોટી સંખ્યામાં નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કરીને નજિરના બંધનકારક મૂલ્ય અંગે નીચે મુજબ ચર્ચા કરી છે :

પૂર્વનિર્ણયનું બંધનકારક મૂલ્ય

૬૭. વામન રાવ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૮૧) ૨ એસ.સી.સી. ૩૬૨ માં, સંવિધાન પીઠ તરફથી અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતાં તેમના લોર્ડશીપ વાય.વી. ચંદ્રયૂડ, સી.જે. એ એવો નિર્ધાર કર્યો હતો: (એસ.સી.સી. પૃ. ૩૯૩, પરા ૪૦)

૪૦. સ્ટારે ડિસિસિસના નિયમના અમલ માટે, અગાઉનો નિર્ણય અથવા લાંબા ગાળાથી અમલમાં રહેલા નિર્ણયો એ હાલના મામલામાં આગળ ધપાવવામાં આવેલી નિશ્ચિત દલીલનો વિચાર કર્યો હોય અને તેને સ્વીકારી હોય કે નામંજૂર કરી હોય, તે જરૂરી છે એવું કહેવું પણ યોગ્ય નથી. જો આવું હોત, તો પૂર્વ નિર્ણયો પૂર્વનિર્ણયના કાનૂનનો અમલ કરીને વધુ સહેલાઈથી

બંધનકારક ગણાવી શકાતા અને ત્યારે સ્ટારે ડિસિસિસના સિદ્ધાંતનો આશ્રય લેવાની જરૂરિયાત રહેતી નહીં. તેથી, સ્ટારે ડિસિસિસના નિયમને લાગુ કરવા માટે એટલું પૂરતું છે કે ઉદ્ભવેલા અથવા દલીલાયેલા પ્રશ્ન પર કોઈ નિશ્ચિત નિર્ણય આવ્યો હતો, અને નિર્ણય કયા કારણ પર આધારિત છે અથવા તેનો આધાર શું છે, તે બાબત મહત્વની નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સ્ટારે ડિસિસિસનો નિયમ લાગુ કરવાની દૃષ્ટિએ, જે અગાઉનો નિર્ણય સ્ટારે ડિસિસિસ તરીકે અમલમાં આવે છે એવું કહેવાય છે, તેની ચુકિત અથવા તાત્વિક આધાર શું હતો તે અંગે તપાસ કરવી અથવા નિર્ધારિત કરવું જરૂરી નથી.

૬૮. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. રઘુબીર સિંહ (૧૯૮૯) ૨ એસસીસી ૭૫૪ માં, આ અદાલતે આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૭૬૬, પરા ૮-૯)

"૮. ભારતમાં ન્યાયિક પ્રણાલીની પદસોપાનાત્મક સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતાં, આ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલ કાયદો નિશ્ચિત, સ્પષ્ટ અને સુસંગત હોવો અતિમહત્વનો છે. સામાન્ય રીતે જાણીતું છે કે અદાલતોના મોટા ભાગના નિર્ણયોનું મહત્વ માત્ર એટલા માટે નથી કે તેઓ પક્ષકારોના અધિકારો વિષે ન્યાયનિર્ણય કરે છે અને તેમના વચ્ચેનો વિવાદ ઉકેલે છે, પરંતુ એટલા માટે પણ છે કે આમ કરતી વખતે તેઓ કાયદાની એવી ઘોષણા સમાવે છે, જે ભાવિ કેસોમાં બાધ્યકારી સિદ્ધાંત તરીકે કાર્ય કરે છે. આ અનુવર્તી પાસામાં જ કાયદાશાસ્ત્રના વિકાસમાં તેમનું વિશિષ્ટ મૂલ્ય સમાયેલું છે.

૯. બાંધધરીરૂપ પૂર્વનિર્ણયના સિદ્ધાંતનું ગુણ એવું છે કે તે ન્યાયિક નિર્ણયોમાં નિશ્ચિતતા અને સાતત્યને પ્રોત્સાહિત કરે છે, અને કાનૂનના સજીવ વિકાસને શક્ય બનાવે છે, ઉપરાંત વ્યક્તિને તેની દૈનિક વ્યવહારોનો ભાગ બનેલા વ્યવહારોના પરિણામ અંગે વિશ્વાસ પ્રદાન કરે

છે. અને તેથી, અદાલતના નિર્ણયોમાં કાનૂની સિદ્ધાંતનું સ્પષ્ટ અને સાતત્યપૂર્ણ પ્રતિપાદન આવશ્યક છે."

૬૯. કૃષેણા કુમાર વિ. યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૦) ૪ એસસીસી ૨૦૭ માં, આ અદાલતે આ રીતે અવલોકન કર્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૨૩૩, પરિષેદ ૩૩)

૩૩. સ્ટારે ડીસીસિસ એટ નોન ક્વાઈએટા મોવેરે. પૂર્વનિર્ણયનું પાલન કરવું અને જે બાબતો સ્થિર થઈ ગઈ છે તેને અસ્થિર ન કરવી. પરંતુ, તે વાદગ્રસ્ત તથ્યો અને અનિવાર્ય રીતે નિર્ધારિત થયેલા પ્રશ્નો પર લાગુ પડે છે. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૧થી અલગ રીતે પણ, અદાલતોની નીતિ પૂર્વનિર્ણયને અનુસરવાની અને સ્થિર થયેલા મુદ્દાને અવ્યવસ્થિત ન કરવાની છે. જ્યારે અદાલતે ચોક્કસ તથ્યસ્થિતિ પર લાગુ પડતો કાનૂની સિદ્ધાંત એકવાર નિર્ધારિત કર્યો હોય, ત્યારે તે તે સિદ્ધાંતનું પાલન કરશે અને જ્યાં તથ્યો મૂળભૂત રીતે સમાન હોય એવા તમામ ભાવિ પ્રકરણોમાં તેને લાગુ કરશે. કોઈ પ્રકરણમાં વાજબી રીતે ઉદ્ભવેલા કાનૂની પ્રશ્ન પર દલીલો સાંભળ્યા બાદ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ વિચારપૂર્વકનો અને ગૌરવપૂર્ણ નિર્ણય, અને જે તેના નિરાકરણ માટે આવશ્યક હોય, તે સત્તાપ્રમાણ અથવા બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય ગણાય છે, એ જ અદાલતમાં અથવા ત્યારબાદના એવા પ્રકરણોમાં સમકક્ષ અથવા નીચલા દરજ્જાની અન્ય અદાલતોમાં પણ, જ્યાં એ જ મુદ્દો ફરીથી વિવાદાસ્પદ બને; જો કે, જ્યાં કાયદાના સ્પષ્ટ અને પ્રગટ સિદ્ધાંતોને સ્થાપિત કરવા તથા સતત થતા અન્યાયનો ઉપચાર કરવા માટે વિમુખ થવું આવશ્યક બને તેવી પરિસ્થિતિઓ હોય ત્યાં અપવાદ રહી શકે છે. તેનો અચૂકપણે અમલ થવો જોઈએ અને સામાન્ય રીતે તેમાંથી વિમુખ થવું જોઈએ નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે નિર્ણય દીર્ઘકાળથી અમલમાં હોય અને તેના આધારે અધિકારો પ્રાપ્ત થયેલા હોય, સિવાય કે જાહેર નીતિના વિચારોથી એવી માગણી થતી હોય.

૭૦. મિશ્રી લાલ વિ. ધીરેન્દ્ર નાથ (૧૯૯૯) ૪ એસ.સી.સી. ૧૧ માં આ અદાલતે આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૧૮, પરા ૧૩)

૧૩. ... વધુમાં નોંધવાનું એ છે કે મહેરબાન સિંહ કેસ (૧૯૬૯) ૩ એસસીસી ૫૪૨ નો નિર્ણય ૧૯૭૦ જેટલા વહેલા સમયમાં કરવામાં આવ્યો હતો અને છેલ્લા ત્રણ દાયકાથી મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યમાં તેનો અનુસરણ કરવામાં આવ્યું છે અને તેના આધારે અસંખ્ય મામલાઓનો નિવેડો કરવામાં આવ્યો છે, અને જો આજ રોજ, આ વિશિષ્ટ વિધાનસંદર્ભે, ભિન્ન દૃષ્ટિકોણ વ્યક્ત કરવામાં આવે, તો તે મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યની સ્થિતિને અસ્થીર કરી નાખશે; અને આ કારણસર પણ 'સ્ટારે ડેસિસિસ' ના સિદ્ધાંત પર આધાર મૂકવો યોગ્ય ગણાય. ભલે એ સાચું હોય કે આ સિદ્ધાંતને કોઈ વૈધાનિક માન્યતા નથી અને તે સુવિધા અને વ્યવહારુ આવશ્યકતાના નિયમ તેમજ 'જાહેર નીતિ' પર આધારિત છે, તેમ છતાં અમારી દૃષ્ટિએ ન્યાયના હેતુઓને સિદ્ધ કરવા માટે આ સિદ્ધાંતનું અદાલતો દ્વારા હંમેશા અને કડકપણે પાલન થવું જોઈએ અને થવું જ જોઈએ.

૭૧. સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ દાઉદી બોહરા કમ્યુનિટી વિ. સ્ટેટ ઓફ મહારાષ્ટ્ર (૨૦૦૫) ૨ એસસીસી ૬૭૩ માં, આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૬૮૦, પરિષેદ ૮)

૮. રઘુબીર સિંહના મામલામાં (૧૯૮૯) ૨ એસ.સી.સી. ૭૫૪ માં, પાઠક, સી.જે. એ સૂચવ્યું હતું કે ઉચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાનૂનમાં સુસંગતતા અને નિશ્ચિતતા પ્રોત્સાહિત કરવા માટે આદર્શ સ્થિતિ એવી રહે કે કાનૂનના પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરવા માટે તમામ મામલાઓમાં સંપૂર્ણ અદાલત બેસે, જેમ કે યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સની સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, લોર્ડશીપે નોંધ્યું હતું કે ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતના ધ્યાનની માંગ કરતી કાર્યની પરિમાણને ધ્યાનમાં લેતાં, પ્રથા

અને સુવિધાના સામાન્ય નિયમરૂપે એવું જરૂરી માનવામાં આવ્યું છે કે અદાલત એવા ન્યાયાધીશોથી બનેલા વિભાગોમાં બેસે જેઓની સંખ્યા ન્યાયિક જરૂરિયાતની તાત્કાલિકતાઓથી, તે સંબંધિત કોઈપણ ધારાસભ્ય આદેશ સહિત મામલાની પ્રકૃતિથી, અને એવા અન્ય વિચારોથી નક્કી થઈ શકે કે જે મુખ્ય ન્યાયાધીશ, જેમને પરંપરા દ્વારા આવી સત્તા સોંપાયેલી છે, સૌથી વધુ યોગ્ય ગણશે. બંધારણીય ખંડપીઠે બંધનકારક પૂર્વનિર્ણયોના સિદ્ધાંતની પુનઃપુષ્ટિ કરી, કારણ કે તેમાં ન્યાયિક નિર્ણયોમાં નિશ્ચિતતા અને સુસંગતતા પ્રોત્સાહિત કરવાનો ગુણ છે, તેમજ કાનૂનના સજીવ વિકાસને શક્ય બનાવે છે, અને તે ઉપરાંત વ્યક્તિને તેની દૈનિક બાબતોનો ભાગ બનતા વ્યવહારોના પરિણામ અંગે વિશ્વાસ પણ પ્રદાન કરે છે.

૭૨. શંકર રાજુ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૧) ૨ એસસીસી ૧૩૨ માં આ અદાલતે આ રીતે અવલોકન કર્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૧૩૮, પેરા ૧૦)

"૧૦. કાયદાનો એક સ્થિર સિદ્ધાંત એવો છે કે જે ચુકાદો લાંબા સમયથી અમલક્ષેત્રમાં રહ્યો હોય, તેને અસ્થિર બનાવવો નહીં. સ્ટેરે ડિસીસિસનો સિદ્ધાંત 'સ્ટેરે ડિસીસિસ એટ નોન ક્વાયેટા મોવેરે' આ સુકિતમાં વ્યક્ત થયો છે, જેનો અર્થ 'નિર્ણયોનું અનુસરણ કરવું અને જે સ્થિર થઈ ગયું હોય તેમાં વિક્ષેપ ન કરવો' એવો થાય છે. લોર્ડ કોકે તેનું યોગ્ય વર્ણન તેમના પ્રખ્યાત અંગ્રેજી રૂપાંતરમાં આ રીતે કર્યું હતું કે 'જે બાબતોનો એટલી વાર ન્યાયનિર્ધાર કરવામાં આવ્યો હોય, તે શાંતિથી ચથાવત્ રહેવી જોઈએ'. આ સિદ્ધાંતનો મૂળભૂત તર્ક એ છે કે સુસંગતતા જળવાઈ રહે અને અનિશ્ચિતતા ટળે. માર્ગદર્શક તત્ત્વજ્ઞાન એ છે કે જે અભિપ્રાય લાંબા સમયથી અમલક્ષેત્રમાં રહ્યો હોય તેને માત્ર એટલા માટે ભંગ કરવો નહીં કે બીજો અભિપ્રાય પણ શક્ય છે." (મૂળમાં જોર આપેલું)

૭૩. ફિદા હુસૈન વિ. મોરાદાબાદ ડેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી (૨૦૧૧) ૧૨ એસસીસી ૬૧૫ માં, આ અદાલતે આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૬૨૨, પરા ૧૫)

૧૫. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વર્માની રજૂઆતોનું સતર્કતાપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી, અમારો એવો મત છે કે ગફાર કેસ (૨૦૦૭) ૭ એસ.સી.સી. ૬૧૪માં આપેલ ચુકાદા અંગે આ અદાલત દ્વારા પુનર્વિચાર કરવાની આવશ્યકતા નથી. ગફાર કેસ (ઉપરોક્ત) માં આ અદાલતે વિવાદ સંબંધે પક્ષકારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ તમામ કાનૂની દલીલોનું અત્યંત સૂક્ષ્મપણે પરીક્ષણ કર્યું હતું અને તે નિષ્કર્ષે આવી હતી કે વડી અદાલતે એવો કોઈ ભૂલ કર્યો નથી કે જેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો યોગ્ય ઠરે. હાલની અપીલોમાં, પડકાર તે જ ગામોને સંબંધિત અને તે જ અધિસૂચના હેઠળ સૂચિત તથા હસ્તગત કરવામાં આવેલ જમીનો માટે નિર્ધારિત વળતરના મૂલ્યાંકન સામે છે. તેથી, માત્ર આ આધારે કે આ અદાલતે જે વિચાર્યું હતું તે ભિન્ન હકીકતી પરિસ્થિતિમાં હતું, અમારે અલગ દૃષ્ટિકોણ અપનાવવો યોગ્ય નહીં બને. અમારા આ મતને સર્વોચ્ચ અદાલતના બક્ષમદાસ મથુરદાસ લાખાણી વિ. મ્યુનિસિપલ કમિટી, મલ્કાપુર (૧૯૭૦) ૨ એસ.સી.સી. ૨૬૭ના ચુકાદાથી બળ મળે છે, જેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે એ જ પ્રશ્ન ફરીથી આ અદાલત સમક્ષ ઉઠે ત્યારે આ અદાલતનો નિર્ણય બંધનકારક છે, અને પૂર્વ કેસમાં સંબંધિત જોગવાઈઓ વગેરે અદાલત દ્વારા વિચારવામાં આવી નહોતી, તે આધારે પુનર્વિચારની વિનંતી કરી શકાતી નથી.

૭૪. ન્યાયિક શિસ્ત એવી માંગ કરે છે કે બે ન્યાયાધીશોની વિભાગીય ખંડપીઠના નિર્ણયનું અનુસરણ બીજી બે ન્યાયાધીશોની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા થવું જોઈએ અને આ વાત આ અદાલત દ્વારા વારંવાર કહી દેવામાં આવી છે. રઘુબીર સિંહ (૧૯૮૯) ૨ એસ.સી.સી. ૭૫૪ માં, આ

અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે આર.એસ. પાઠક, સી.જે. મારફ્ટે આપેલા નિર્ણયમાં આ રીતે ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૭૭૮, પરા ૨૮)

૨૮. અમારો એવો મત છે કે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા કરવામાં આવેલ કાનૂની ઘોષણા, સમાન સંખ્યાના અથવા તેનાથી ઓછી સંખ્યાવાળા ન્યાયાધીશોની વિભાગીય ખંડપીઠ પર બંધનકર્તા છે, અને એવો નિર્ણય બંધનકર્તા બને તે માટે એ જરૂરી નથી કે તે અદાલતની પૂર્ણ પીઠ અથવા અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠ દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્ણય જ હોવો જોઈએ.

૭૫. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. પેરાસ લેમિનેટ્સ (પી) લિ. (૧૯૯૦) ૪ એસસીસી ૪૫૩ માં, આ અદાલતે આ મુજબ અવલોકન કર્યું છે: (એસસીસી પૃષ્ઠ ૪૫૭-૫૮, પેરા ૯)

૯. એ સત્ય છે કે બે સભ્યોની પીઠે સમાન ટ્રિબ્યુનલની બીજી પીઠ દ્વારા સમાન પ્રશ્ન અંગે આપવામાં આવેલ નિર્ણયને સહેલાઈથી અવગણવો જોઈએ નહીં. ખાસ કરીને, જ્યારે અગાઉનો નિર્ણય મોટી પીઠ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હોય ત્યારે આ વાત વધુ પ્રમાણમાં સાચી ઠરે છે. આ નિયમનો આધાર ન્યાયના વહીવટમાં સાતત્ય, નિશ્ચિતતા અને પૂર્વાનુમાનક્ષમતાની આવશ્યકતા છે. ટ્રિબ્યુનલ અથવા અદાલતોના નિર્ણયોથી પ્રભાવિત વ્યક્તિઓને એવી વાજબી અપેક્ષા રાખવાનો અધિકાર છે કે ન્યાયિક કાર્ય બજાવનારાઓ સમાન મુદ્દાઓ અંગેના અગાઉના પ્રકરણોમાં આપવામાં આવેલા ન્યાયિક નિર્ણયના કારણ અથવા આધારનું અનુસરણ કરશે. અગાઉના નિર્ણયોમાં સ્વીકારવામાં આવેલ ચોક્કસ માલના વર્ગીકરણને અનુવર્તી નિર્ણયોમાં સહેલાઈથી અવગણવું જોઈએ નહીં, નહિંતર આવી ન્યાયિક અસંગતતા ન્યાયના વહીવટ પ્રત્યેની જનવિશ્વાસને ડગમગાવી શકે.

૭૬. શ્રી વિજય હંસરિયા, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, દલીલ કરે છે કે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી રાકેશ ઢિવેદી દ્વારા આ મુદ્દાને વિશાળ બેન્ચને મોકલવાનો કેસ રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય તો પણ, આ અદાલતે આ અદાલત દ્વારા સી.આઈ.ટી. વિ. સાહેલી લીઝિંગ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. (૨૦૧૦) ૬ એસ.સી.સી. ૩૮૪ માં નિર્ધારિત કરાયેલા માપદંડોના આધારે તેની કસોટી કરવી જોઈએ, જેથી જાણી શકાય કે શું આ મુદ્દો વિશાળ બેન્ચને મોકલવા યોગ્ય છે કે નહીં.

૭૭. સાહેલી લીઝિંગ (ઉપરોક્ત) માં, આ અદાલતે આમ ઠરાવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃ. ૩૯૩, પરિચ્છેદ ૨૯)

૨૯. (૧૦) અદાલતને કોઈપણ મામલો પુનર્વિચારણા માટે વિશાળ પીઠ સમક્ષ મોકલી શકવાની સગવડ થાય તે માટે, તે દર્શાવવું આવશ્યક છે કે વિવાદિત મુદ્દા પર અસર ધરાવતી કાનૂનની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈનો ધ્યાનમાં લેવાયો ન હતો અથવા તેના મુખપૃષ્ઠ પર જ સ્પષ્ટ ભૂલ છે, અથવા કોઈ વિશિષ્ટ અગાઉના નિર્ણયની નોંધ લેવામાં આવી ન હતી, જેનો સીધો પ્રભાવ પડે છે અથવા જેમાં વિરુદ્ધ અભિપ્રાય અપનાવવામાં આવ્યો છે.

૭૮. આ અદાલતની બંધારણીય પીઠે કેશવ મિલ્સ કો. લિ. વિ. સી.આઈ.ટી., એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૧૬૩૬ માં, અગાઉના ચુકાદાની વિચારણા કરવાની વિનંતી કરવામાં આવે ત્યારે અદાલતે શું કરવું જોઈએ તે સંબંધિત સ્થિતિને સુસ્પષ્ટ કરી હતી. તેમાં એમ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું: (એ.આઈ.આર. પૃ. ૧૬૪૪, પરા ૨૩)

૨૩. ... જ્યારે એવો આગ્રહ કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતે અગાઉ સ્વીકારેલો અભિપ્રાય પુનર્વિલોકિત અને સુધારિત કરવો જોઈએ, ત્યારે માત્ર એટલા કારણસર કે અગાઉનો અભિપ્રાય ચુકિતસંગત રીતે સંભવિત અભિપ્રાય છે, પરંતુ અનુવર્તી પ્રસંગે દબાણપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવતો

વૈકલ્પિક અભિપ્રાય વધુ ચુકિતસંગત છે, એવું માનવું આવું પુનર્વિલોકન અને સુધારણા કરવા માટે જરૂરીયાતે પૂરતું કારણ બની શકે જ એવું નથી. પોતાની અગાઉની નિર્ણયપ્રક્રિયાનું પુનર્વિલોકન અને સુધારણા કરતાં, આ અદાલતે પોતાને એ પ્રશ્ન પૂછવો જોઈએ કે જાહેરહિતના હિતાર્થે અથવા અન્ય કોઈ માન્ય અને બાધ્યક કારણસર, અગાઉનો નિર્ણય સુધારવો આવશ્યક છે કે નહીં. જ્યારે આ અદાલત કાયદાના પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરે છે, ત્યારે તેના નિર્ણયો ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪૧ હેઠળ ભારતના પ્રદેશની અંદરની તમામ અદાલતો પર બાધ્યક હોય છે, અને તેથી, દેશમાં કાયદાના અર્થઘટનમાં નિશ્ચિતતા અને સાતત્યનો એક તત્વ સ્થાપિત કરવા તથા જાળવી રાખવા માટે આ અદાલતનો સતત પ્રયાસ અને ચિંતા હોવી આવશ્યક છે. આ અદાલત દ્વારા તેની અગાઉની નિર્ણયોને માત્ર આ આધાર પર કે ત્યારબાદ તેના સમક્ષ દબાણપૂર્વક રજૂ કરાયેલ અભિપ્રાય અદાલતને વધુ ચુકિતસંગત જણાય છે, તે કારણે પુનર્વિલોકનની સત્તાનો વારંવાર ઉપયોગ કરવામાં આવે, તો તે અનુસંગિક રીતે કાયદાને અનિશ્ચિત બનાવવાની અને ગૂંચવણ ઊભી કરવાની દિશામાં દોરી શકે છે, જેને સતત ટાળવું આવશ્યક છે. તેનો અર્થ એવો નથી કે જો અનુવર્તી પ્રસંગે અદાલત એ બાબતે સંતોષ પામે કે તેનો અગાઉનો નિર્ણય સ્પષ્ટપણે ભૂલપૂર્ણ હતો, તો તે તે ભૂલ સુધારવામાં સંકોચ અનુભવે; પરંતુ અગાઉના નિર્ણયને સ્પષ્ટપણે ભૂલપૂર્ણ જાહેર કરવામાં આવે તે પહેલાં, અદાલતના સભ્યોમાં યોગ્ય પ્રમાણમાં એકમતતા હોવી જોઈએ કે જણાવેલ અભિપ્રાયમાં સુધારો સંપૂર્ણપણે ચુકિતસંગત છે. અદાલત જ્યારે પોતાની અગાઉની નિર્ણયોના પુનર્વિલોકન અને સુધારણા સંબંધિત પ્રશ્નો વિચાર કરે છે, ત્યારે તેની દૃષ્ટિ કેવી હોવી જોઈએ તે નિયંત્રિત કરતા કોઈ સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કરવું શક્ય કે ઈચ્છનીય નથી, અને કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં તે સમીચીન પણ ન ગણાય. તે હંમેશા અનેક સંબંધિત પરિબલો પર

આધારિત રહેશે: અગાઉના અભિપ્રાયના પુનર્વિલોકન અને સુધારણા માટેની વિનંતિ જે ખામી અથવા ભૂલ પર આધારિત છે તેની પ્રકૃતિ શું છે – અગાઉના પ્રસંગે, શું પ્રશ્નના કેટલાક સ્પષ્ટ પાસાં અણધ્યાનમાં રહી ગયા હતા, અથવા કોઈ સંબંધિત અને મહત્વપૂર્ણ વૈધાનિક જોગવાઈ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું ન હતું, અથવા આ અદાલતનો મુદ્દા સાથે સંબંધિત કોઈ અગાઉનો નિર્ણય ધ્યાનમાં લેવાયો ન હતો – આવી વિનંતિ સાંભળતી અદાલતને શું ન્યાયસંગત રીતે એવો એકમત અભિપ્રાય છે કે અગાઉના અભિપ્રાયમાં આવી કોઈ ભૂલ છે – આવી ભૂલનો કાયદાના સામાન્ય વહીવટ પર અથવા જાહેરહિત પર શું પ્રભાવ પડશે – શું અગાઉના નિર્ણયનું અનુવર્તી પ્રસંગોએ આ અદાલતે અથવા વડી અદાલતો દ્વારા અનુસરણ કરવામાં આવ્યું છે – અને, શું અગાઉના નિર્ણયને પલટવાથી જાહેર અસુવિધા, કઠિનાઈ અથવા અનિષ્ટ પરિણામો ઊભા થશે – આ અને અન્ય સંબંધિત પરિબલોને ત્યારે ખાસ કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં રાખવા જ જોઈએ જ્યારે આ અદાલતને તેની અગાઉની નિર્ણયોના પુનર્વિલોકન અને સુધારણા કરવાની પોતાની અધિકારિતાનો ઉપયોગ કરવા આમંત્રિત કરવામાં આવે.

૭૯. અમે કેશવ મિલ્સ કેસ (૧૯૬૫) ૨ એસ.સી.આર. ૯૦૮ માં વ્યક્ત કરાયેલા દૃષ્ટિકોણ સાથે સંપૂર્ણ સહમત છીએ. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી રાકેશ દ્વિવેદી સર્વોચ્ચ અદાલતના અસ્સામ સ્મોલ સ્કેલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૧૯ ના નિર્ણયના પુનર્વિચાર માટે કોઈ મામલો સ્થાપિત કરી શક્યા નથી. હકીકતમાં, તેના પુનર્વિચાર માટેની વિનંતી આ સર્વોચ્ચ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા શક્તિ ટ્યુબ્સ (૨૦૦૯) ૭ એસ.સી.સી. ૬૭૩ માં નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. શ્રી દ્વિવેદી અને શ્રી ગુપ્તાની આ દલીલ સાથે અમે સહમત થઈ શકતા નથી કે અધિનિયમની જોગવાઈઓનો તેની સંપૂર્ણતા સાથે વિચાર કરવામાં

આવ્યો ન હતો. હકીકતમાં, અધિનિયમની સમગ્ર યોજના રામપુર ફર્ટિલાઇઝર (૨૦૦૯) ૧૨ એસ.સી.સી. ૩૨૪ માં વિચારવામાં આવી હતી અને વિચારાધીન પ્રશ્નનો સ્પષ્ટ જવાબ આપવામાં આવ્યો હતો."

ઉપરોક્ત ચર્ચામાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સમકક્ષ ખંડપીઠનો નિર્ણય બંધનકારક છે અને રઘુબીર સિંહ (ઉપરોક્ત) તથા ઉપર ઉલ્લેખિત અન્ય નિર્ણયોમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે તેમ સુસંગતતા હોવી આવશ્યક છે અને સ્થિર થયેલ સિદ્ધાંતને અસ્થિર કરવામાં આવવો જોઈએ નહીં. ન્યાયિક શિસ્તની માંગ છે કે આ અદાલતની દ્વિ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠના નિર્ણયનું અનુસરણ બીજી દ્વિ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠ દ્વારા કરવું જોઈએ.

૧૯. મોડર્ન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ (ઉપરોક્ત) કેસમાં, આ અદાલતની ખંડપીઠે પણ એવો નિર્ધાર કર્યો છે કે ૧૯૯૩નો અધિનિયમ કાર્યપદ્ધતિમાં ભાવિપ્રવર્તી છે, અને આ બાબત આ અદાલતના આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસ (ઉપરોક્ત) તથા શક્તિ ટ્યુબ્સ કેસ (ઉપરોક્ત)ના બે નિર્ણયો દ્વારા સ્થિર કરવામાં આવી છે. આ અદાલતે અવલોકન કર્યું છે કે અગાઉનો કરાર સમયાંતરે બદલાતો રહ્યો હોવાથી, તેમાં છેલ્લો ફેરફાર ૨૯.૪.૧૯૯૫ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો. તે સમય સુધી ૧૯૯૩નો અધિનિયમ અમલમાં આવી ચૂક્યો હતો. તેથી, અધિનિયમની જોગવાઈઓની લાગુ પડતાલ માટે કરારમાં ફેરફાર થયેલી તારીખને મહત્વપૂર્ણ માનવામાં આવી હતી. રામપુર ફર્ટિલાઇઝર લિ. (ઉપરોક્ત) કેસમાં, આ અદાલતની ખંડપીઠે એવો નિર્ધાર કર્યો છે કે ૧૯૯૩ના અધિનિયમની જોગવાઈઓ ભાવિપ્રવર્તી છે. અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૧, ૩, ૪, ૫ અને ૧૦માં સમાવિષ્ટ વિવિધ જોગવાઈઓ પર વિચાર કર્યો હતો. આ અદાલતે આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કેસના નિર્ણયનું અનુસરણ કરીને નીચે મુજબ સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે :

"૧૪. આસામ સ્મોલ સ્કેલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ડેવલપમેન્ટ કોર્પ્. લિ. (૧૯૮૭) ૩ એસ.સી.સી. ૮૦ માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે અધિનિયમની

જોગવાઈઓ માત્ર ભાવિ અસરથી જ લાગુ પડે છે. ઉક્ત કેસના પરિચ્છેદ ૩૭ અને ૩૮, જેમાં અધિનિયમની લાગુ પડતાની વ્યાપ્તિ વિશે વિચાર કરવામાં આવ્યો છે, તે નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે :

(એસ.સી.સી. પૃ. ૩૬)

“૩૭. X X X X X

“૩૮ X X X X X

ઉપરોક્ત નિર્ણયના સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતા, હાલની આ અપીલનો વ્યાપ અત્યંત મર્યાદિત છે, કારણ કે આ અદાલત દ્વારા પહેલેથી જ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે ઉક્ત અધિનિયમ, એટલે કે, સ્મોલ સ્કેલ એન્ડ એન્સિલરી ઇન્ડસ્ટ્રીયલ અન્ડરટેકિંગ્સને મોડા ચુકવણાં પર વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩, ૨૩-૯-૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યું હતું. તેથી, ઉક્ત અધિનિયમનો કોઈ અમલક્ષેત્ર રહેશે નહીં અને તે ૨૩-૯-૧૯૯૨ પૂર્વે થયેલ વ્યવહારો પર લાગુ પડશે નહીં. વર્તમાન મામલામાં, જે વ્યવહાર દાવાનો વિષય હતો તે ૨૩-૯-૧૯૯૨ પૂર્વે થયો હતો. આ સ્થિતિ સ્પષ્ટ છે, કારણ કે દાવો પોતે જ ૩૧-૧૦-૧૯૯૧ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી દાવો દાખલ કરવા માટેનો કારણકાર્ય સમયની દૃષ્ટિએ તે પહેલાંનો જ હોવો જોઈએ.”

૨૦. આ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણયોની શ્રેણીને ધ્યાનમાં લેતા, એવું ઠરાવવું જરૂરી બને છે કે ૧૯૯૩ નો અધિનિયમ ક્રિયાપ્રવૃત્તિમાં પશ્ચાદ્દર્શી છે અથવા તેને પૂર્વપ્રભાવશાળી ક્રિયાપ્રવૃત્તિ છે એવું કહી શકાય નહિ. આ પ્રશ્ન નિઃસંદેહ રીતે હકારાત્મક રીતે નિરાકરિત થઈ ચૂક્યો છે અને તે નિર્ણયો સમકક્ષ પીઠ માટે બંધનકર્તા છે. એવું કોઈ રીતે કહી શકાય નહિ કે તે નિર્ણયો મૌન નિર્ધારણરૂપ છે અથવા કાયદાની અવગણનામાં આપેલા છે અને, મારા મત મુજબ, સમકક્ષ પીઠ

માટે ભિન્ન મત લેવું ખુદ્ધું નથી. વ્યવહાર, પુરવઠા આદેશ અને કરારના અર્થ અંગે કોઈ ગૂંચવણ નથી. આ અદાલતે ઉપરોક્ત કેસોનો નિર્ણય કરતી વખતે હિતકારી કાયદેસરની વ્યવસ્થાના ધ્યેયો અને હેતુઓથી અજાણ રહી નહોતી, તે જ બાબતનું વિચારણા કર્યું હતું અને તમામ પાસાઓ પર હકારાત્મક રીતે ઉચ્ચાર કર્યો છે. તેથી, વિવિધ ચુકાદાઓને મૌન નિર્ધારણરૂપ, કાયદાની અવગણનામાં આપેલા અથવા કાયદો યોગ્ય રીતે પ્રતિપાદિત ન કરતા જાહેર કરવા માટે તે જ ક્ષેત્રમાં વધુ વિચારવિમર્શ કરવાનું કોઈ અવકાશ હું શોધતો નથી.

૨૧. અન્યથા પણ, ગુણદોષના આધાર પર, મારા મત મુજબ, અધિનિયમની યોજના અને અધિનિયમની વિવિધ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, તેને ભૂતલક્ષી અમલ અથવા પૂર્વપ્રભાવી અમલ ધરાવતું કહી શકાય નહીં અને જ્યાં પુરવઠાનો આદેશ અધિનિયમના પ્રારંભની તારીખ પહેલાં, એટલે કે ૨૩.૯.૧૯૯૨ પહેલાં, આપવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં ઊંચા વ્યાજ સંબંધિત અધિનિયમની હિતલક્ષી જોગવાઈઓ લાગુ પડશે નહીં.

૨૨. અપીલકર્તા મેસર્સ શાંતિ કન્ડક્ટર્સ (પી) લિમિટેડના જ કેસમાં, જે પૂર્વાચલ કેબલ્સ (સુપ્રા) સાથે જ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, આ જ વિવાદમાંથી ઉદ્ભવેલી અપીલ વડી અદાલત સમક્ષ લંબિત હોવાથી કેસને ગુણદોષના આધારે નિર્ણય માટે વડી અદાલતને પરત મોકલતાં, ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષો આ અદાલતે નોંધ્યા હતા અને વડી અદાલતે મેસર્સ શાંતિ કન્ડક્ટર્સ (પી) લિમિટેડ સાથે જ નક્કી થયેલા પૂર્વાચલ કેબલ્સ એન્ડ કન્ડક્ટર્સ (સુપ્રા) ના નિર્ણયોનું યોગ્ય રીતે અનુસરણ કર્યું છે. પરત મોકલવાના આદેશમાં આ અદાલતે નોંધેલ નિષ્કર્ષ અંતિમ છે અને અપીલકર્તા- મેસર્સ શાંતિ કન્ડક્ટર્સ (પી) લિમિટેડ પર બંધનકારક છે. તેઓ વર્તમાન અપીલોમાં ફરીથી તે જ બાબતને પડકારી શકતા નથી.

૨૩. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, અપીલોમાં કોઈ સાર નથી અને તે નામંજૂર થવા પાત્ર છે અને તે મુજબ અહીંથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નહીં.

વિષય:—આ કેસ વિલંબિત ચુકવણી વ્યાજ અધિનિયમ, ૧૯૯૩ ની પૂર્વલક્ષી અસર અને દાવ્યાની મર્યાદા મુદ્દે ન્યાયાધીશો વચ્ચેના અભિપ્રાયભેદ વિશે છે.

*The translation of this judgement has been provided by M/s
E-Solutions Hyperlink Pvt. Ltd.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.